

Τ.Ε.Ι. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ & ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Κοινωνική εργασία και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις στην Ελλάδα της κρίσης. Ποιος ο ρόλος τους, η αρχική τους αφετηρία και η εξέλιξη στην τοπική αυτοδιοίκηση; Ποιοτική έρευνα στην περιοχή της Πάτρας».

“Social Work and Non-governmental Organizations during the financial crisis in Greece. Which is their role, their initial starting point and their evolution in Local Government? Qualitative research in the area of Patras”.

Σπουδαστριες: ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ, ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ, ΤΡΑΚΑ ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ.

Εισηγητές :ΘΕΟΔΩΡΑΤΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΚΟΛΟΚΥΘΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Πάτρα, Οκτώβριος 2014

Τ.Ε.Ι. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

«Κοινωνική εργασία και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις στην Ελλάδα της κρίσης. Ποιος ο ρόλος τους, η αρχική τους αφετηρία και η εξέλιξη στην τοπική αυτοδιοίκηση; Ποιοτική έρευνα στην περιοχή της Πάτρας».

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ:

ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΕΝΗ
ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ
ΤΡΑΚΑ ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΚΟΛΟΚΥΘΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΣΥΝΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ

ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:

ΘΕΟΔΩΡΑΤΟΥ ΜΑΡΙΑ

«Πτυχιακή εργασία για την λήψη πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματών Υγείας και Πρόνοιας του Ανώτατου Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Δυτικής Ελλάδας»

Πάτρα, Οκτώβριος 2014

© 2014, Copyright υπό Γεωργακοπούλου Ελένη, Κωστοπούλου Παναγιώτα,
Τράκα Μελομένη

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Η διπλωματική εργασία των Γεωργακοπούλου Ελένης, Κωστοπούλου Παναγιώτας και Τράκα Μελομένης εγκρίνεται:

Υπογραφές

**1. ....(επιβλέπων
καθηγητής)**

Μέλη εξεταστικής επιτροπής:

2. ....

3. ....

Ευχαριστίες

Η υλοποίηση της πτυχιακή μας εργασίας πραγματοποιήθηκε με την ουσιαστική στήριξη κάποιων ανθρώπων που θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά:

Τον υπεύθυνο καθηγητή μας κ. Κολοκυθά που μέχρι πρότινος μας πρόσφερε την καθοδήγηση του,

Τους αξιόλογους επαγγελματίες που με την συνδρομή τους έγινε πραγματικότητα το κομμάτι της έρευνας,

Και τέλος τις οικογένειες μας που τόσο καιρό μας στήριξαν και έκαναν πραγματικότητα τις σπουδές μας.

Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή εργασία που έλαβε χώρα στην πόλη της Πάτρας, τιτλοφορείται « Κοινωνική Εργασία και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις στην Ελλάδα της κρίσης. Ποιος ο ρόλος τους, η αρχική τους αφετηρία και η εξέλιξη στην Τοπική Αυτοδιοίκηση; Ποιοτική έρευνα στην περιοχή της Πάτρας». Εκπονήθηκε από τις τρεις σπουδάστριες του Τμήματος της Κοινωνικής Εργασίας του Α.Τ.Ε.Ι. Δυτικής Ελλάδας, Γεωργακοπούλου Ελένη, Κωστοπούλου Παναγιώτα και Τράκα Μελπομένη.

Η εργασία χωρίζεται σε δύο Μέρη. Αρχικά το Μέρος Α΄ περιλαμβάνει το πρώτο κεφάλαιο όπου παραθέεται η βιβλιογραφική ανασκόπηση του θέματος, με σημαντικές αναφορές όπως η ιστορική αναδρομή, το νομικό πλαίσιο και ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στο πλαίσιο της τοπικής αυτοδιοίκησης και των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων.

Στην συνέχεια παρουσιάζεται το Μέρος Β΄, στο οποίο αναγράφεται το δεύτερο κεφάλαιο το οποίο αφορά στην μεθοδολογία της έρευνας . Αναλυτικότερα, γίνεται εκτενής αναφορά στο θεωρητικό υπόβαθρο της ποιοτικής έρευνας καθώς και στην ερευνητική διαδικασία που διενεργήθηκε σε Μ.Κ.Ο και σε φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης του Δήμου Πάτρας .

Στο τρίτο κεφάλαιο πραγματοποιείται η ποιοτική ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν κατά την ερευνητική διαδικασία. Έπειτα στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της μελέτης με βάση τη σχετική θεωρία. Τέλος, η εργασία ολοκληρώνεται με το πέμπτο κεφάλαιο στο οποίο διενεργήθηκε η παράθεση των συμπερασμάτων και οι προτάσεις για μελλοντικές έρευνες.

Summary

The present thesis, which held at Patras, entitled as “ Social Work and Non- governmental Organizations during the financial crisis in Greece. Which is their role? their initial starting point and their evolution in Local Government. qualitative research in the area of Patras”. It was prepared by the 3 students of the Department of Social Work at Highest Technological Educational Institute of West Greece , Georgakopoulou Eleni, Kwstopoulou Panagiwta, Traka Melpomeni.

The survey is divided into two parts. The part A’ includes the first chapter, citing the literature review of the subject with important references, such as the historical review, the legal framework and the role of the social worker within the Local Government and at Non- governmental Organizations.

Subsequently is presented the part B’ , in which indicated the second chapter , that concerns the Methodology of the survey, more detailed, there is an extensive reference at the theoretical background of qualitative research and also at the research process which included both Non- Governmental Organizations and Local Government bodies at Patras Municipality.

At the third chapter performed the qualitative data analysis which collected during the research process. Thereafter at chapter four takes place the presentation of study results based on the theory. The dissertation completed with the fifth chapter in which occurs the quote of the conclusions and some recommendations for future thesis.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ:

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	6
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	7
SUMMERY	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο	11
Εισαγωγή	
1.1. ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ-ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	12
1.2. ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΝΝΟΙΩΝ	14
Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο	17
Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις	
2.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ Μ.Κ.Ο.	18
2.2. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ Μ.Κ.Ο.	33
2.3. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ Μ.Κ.Ο.	35
2.4. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ Μ.Κ.Ο.	37
2.4.1. Κατηγοριοποίηση των Μ.Κ.Ο.	39
2.4.2. Κατηγοριοποίηση σύμφωνα με τον τρόπο λειτουργίας	42
2.4.3. Κατηγοριοποίηση σύμφωνα με την Δράση	43
2.4.4. Κατηγοριοποίηση σύμφωνα με το μέγεθος	44
2.5. ΒΑΣΙΚΟΙ ΡΟΛΟΙ ΤΩΝ Μ.Κ.Ο.	45
2.6. ΣΤΟΧΟΣ ΤΩΝ Μ.Κ.Ο.	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο	50
Κοινωνική πολιτική και Τοπική Αυτοδιοίκηση	
3.1. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ	51
3.2. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ	54
3.3. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΠΑΤΡΑΣ	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο	67
Ρόλος Κοινωνικού Λειτουργού	
4.1. ΡΟΛΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ.	68

4.2..ΡΟΛΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΣΕ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ.....	71
Β΄ ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ	73
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο	73
Μεθοδολογία έρευνας	
5.1. ΕΙΔΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	74
5.2. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ.....	76
5.3. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ – ΔΕΙΓΜΑ.....	77
5.4. ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	79
5.5. ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	81
5.6. ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	82
5.7. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ.....	84
5.8. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	86
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο	91
Αποτελέσματα έρευνας	
6.1. ΜΕΘΟΔΟΣ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ.....	92
6.2. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	94
6.3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	108
6.4. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	111
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	112
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	116

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Εισαγωγή

Η παρούσα μελέτη ξεκινάει με την εισαγωγή του πρώτου κεφαλαίου στο οποίο αναφέρεται η αναγκαιότητα της διερευνήσεως του θέματος καθώς τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια ραγδαία ανάπτυξη των Μη-κυβερνητικών οργανώσεων στη χώρα μας, η οποία έχει επιφέρει και αρκετές αλλαγές και συγκεκριμενοποιείται ο σκοπός της έρευνας μας, ο οποίος είναι η διερεύνηση της συνεργασίας των Μ.Κ.Ο και της τοπικής αυτοδιοίκησης, το πώς έχει επηρεαστεί η λειτουργία τους λόγω της οικονομικής κρίσης καθώς και να αναδειχθεί η συμβολή της Κοινωνικής Εργασίας στις συγκεκριμένες δομές, όλα αυτά βέβαια στα πλαίσια του δήμου Πατρέων.

Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την παρουσίαση των σημαντικότερων ορισμών που εμπεριέχονται στην εργασία, σαν μια προσπάθεια εξοικείωσης του αναγνώστη στους βασικούς όρους που θα συναντήσει στο κείμενο.

1.1. ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ-ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Τα τελευταία χρόνια οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος και αυξάνονται με γρήγορους ρυθμούς, καθώς δραστηριοποιούνται σε όλους τους τομείς. Η δράση και ο ρόλος τους έχει προβληματίσει ιδιαίτερα τον επιστημονικό κλάδο ο οποίος μέσα από έρευνες και μελέτες, όχι μόνο για τον λεγόμενο τρίτο τομέα με κυριότερη δύναμη αυτή των ΜΚΟ προσπαθεί να διερευνήσει το φαινόμενο αυτό. Παράλληλα, τα συμπεράσματα, στα οποία καταλήγει κάποιος, μελετώντας τον ρόλο των ΜΚΟ είναι σύνθετα, πολλά, διαφορετικά και αντικρουόμενα πολλές φορές. (Σκλιός & Χουλιάρη, 2002).

Παρατηρείται ότι οι πολίτες των ανεπτυγμένων χωρών, αντιλαμβάνονται ολοένα και περισσότερο ότι έχουν την δυνατότητα να παράγουν και οι ίδιοι έργο ανάλογο με τα ενδιαφέροντά τους στον τομέα που επιθυμεί το κάθε άτομο. Η συγκεκριμένη δράση τους, συμβάλλει στην κοινωνική ευημερία και στην πρόοδο σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας, παρεμβαίνοντας σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων. Όπως προκύπτει από τα παραπάνω η Κοινωνία των Πολιτών δεν ανακαλύφθηκε πρόσφατα, αντιθέτως υπάρχει εδώ και αρκετά χρόνια κατά τα οποία αλλάζει και αναμορφώνεται. (Skjelsbaek,1971).

Είναι γεγονός ότι ο μεγάλος αριθμός των ΜΚΟ, οι διαφορετικοί τομείς δράσεις τους, οι τρόποι λειτουργίας επίτευξης των στόχων τους και χρηματοδότησής τους, δυσκολεύει την επιστημονική κοινότητα, που παρόλο τις έρευνες που έχουν γίνει, δεν έχει βρεθεί ένας κοινά αποδεκτός ορισμός για το τι είναι οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. (Φραγκονικολόπουλος, 2007).

Σε μια εποχή λοιπόν, όπου οι ΜΚΟ πολλαπλασιάζονται και η κοινωνία βάλλεται από το φαινόμενο της οικονομικής κρίσης, είναι σημαντική και αναγκαία η μελέτη του λόγου ύπαρξης και λειτουργίας των ΜΚΟ.

Ένας ακόμη λόγος που επιλέχτηκε το συγκεκριμένο θέμα είναι το προσωπικό μας ενδιαφέρον ως απόφοιτες της Κοινωνικής Εργασίας να

μελετήσουμε τον ρόλο που διαδραματίζουν οι κοινωνικές – προνοιακές ΜΚΟ σε περίοδο οικονομικής κρίσης.

Σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι να διερευνηθεί η υπάρχουσα συνεργασία των ΜΚΟ με τις δομές της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Επιπλέον, να μελετηθεί αν και πόσο η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει την λειτουργία των εκάστοτε ΜΚΟ. Τέλος να αναδειχθεί η συμβολή της επιστήμης της κοινωνικής εργασίας και συγκεκριμένα, ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στις ΜΚΟ και τις δομές της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Μέσα από την μεθοδολογία της ποιοτικής έρευνας, συλλέχθηκαν, μελετήθηκαν, επεξεργάστηκαν, αναλύθηκαν και αξιολογήθηκαν οι απαντήσεις που έδωσαν οι συνεντευξιαζόμενοι. Έγινε προσπάθεια να παρουσιασθεί μια όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη εικόνα που να καταδεικνύει και να αντικατοπτρίζει την παρούσα κατάσταση αυτού του κοινωνικού φαινομένου .

Η δομή της εν λόγω εργασίας αποτελείται από δύο μέρη. Το πρώτο μέρος το οποίο αφορά στην θεωρητική προσέγγιση του θέματος και το δεύτερο στο οποίο καταγράφεται η μεθοδολογία της έρευνας και η παρουσίαση – ανάλυση των αποτελεσμάτων.

Ολοκληρώνοντας, ευελπιστούμε η εργασία μας να αποτελέσει εγχειρίδιο για σπουδαστές της Κοινωνικής Εργασίας, καθώς το συγκεκριμένο θέμα παρόλο που είναι σχετικά καινούριο παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και σίγουρα θα μας απασχολήσει και στο μέλλον.

1.2.ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΝΝΟΙΩΝ

Μ.Κ.Ο:

Λόγω της ιδιαιτερότητας και της πολυπλοκότητας των Μ.Κ.Ο δεν υπάρχει ένας κοινώς αποδεκτός ορισμός . Ωστόσο έχουν γίνει προσπάθειες διατύπωσης :

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα οι Μ.Κ.Ο είναι «ιδιωτικές οργανώσεις που αναλαμβάνουν δράση σχετικά με την ανακούφιση όσων υποφέρουν , την προαγωγή των συμφερόντων των φτωχών, την προστασία του περιβάλλοντος, την παροχή βασικών κοινωνικών υπηρεσιών ή αναλαμβάνουν την προώθηση της κοινωνικής ανάπτυξης (world bank, 2005).

Σύμφωνα με τον Μπιλανάκη (2006:20), μια οργάνωση είναι μη κυβερνητική εφόσον:

1. είναι ιδιωτική, δηλαδή αυτόνομη από το κράτος
2. έχει μια θεσμική οντότητα- επομένως έχει μια σταθερή οργάνωση και διάρκεια
3. διανέμει τα κέρδη της αποκλειστικά για την επίτευξη των σκοπών της οργάνωσης
4. προσδιορίζει η ίδια τους κανόνες λειτουργίας της – δηλαδή είναι διοικητικά ανεξάρτητη από άλλους φορείς
5. αντιπροσωπεύει κοινωνικές ομάδες, οι οποίες δραστηριοποιούνται με την δική τους βούληση για την οργάνωση βοήθειας έναντι τρίτων ή την προώθηση ορισμένων γενικών αρχών.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

« Η Κοινωνική Εργασία είναι ένα βασικό στοιχείο κοινωνικοπολιτικής παρέμβασης που αναπτύχθηκε τα τελευταία 100 χρόνια με σκοπό την κοινωνική ένταξη ενός μέρους του πληθυσμού. Όταν έγινε

πλέον φανερό ότι τα κοινωνικά προβλήματα δεν μπορούσαν πλέον να αντιμετωπιστούν μόνο με κατασταλτικά μέτρα, τα οποία συμπληρώθηκαν με την κοινωνική πολιτική» (Ζωγράφου, 2002:15).

« Η Κοινωνική Εργασία είναι ένα επάγγελμα ανθρωποκεντρικό. Το επίκεντρο της προσοχής της είναι ο άνθρωπος , όπως ζει και συμπεριφέρεται μέσα στο φυσικό και κοινωνικό του περιβάλλον. Πρωταρχικός της σκοπός όπου και κατατείνει κάθε της δραστηριότητα, είναι το “ευ ζην” του ανθρώπου ως ατόμου, ως μέλους οργανωμένης ομάδας ή κοινότητας. Η κοινωνική εργασία ανήκει στις εφαρμοσμένες Επιστήμες του Ανθρώπου . Το θεωρητικό της περιεχόμενο, το αξιολογικό της σύστημα και τα όποια ερευνητικά πονήματα των κοινωνικών λειτουργών αξιολογούνται και δικαιώνονται, μόνον, εφόσον αποδειχθούν ικανά να έχουν εφαρμογή στην καθημερινή ζωή του ανθρώπου» (Κατσορίδου-Παπαδοπούλου, 2009:19).

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ:

Ο DUNHAM ορίζει την κοινωνική εργασία με κοινότητα σαν μία “διαδικασία που επιφέρει και διατηρεί μια εναρμόνιση ανάμεσα στις βοηθητικές πηγές της Κοινωνικής Πρόνοιας και τις κοινωνικές ανάγκες μέσα σε μια γεωγραφική περιοχή ή έναν ειδικό τομέα εργασίας (Ζωγράφου: 50).

Η CARTER θεωρεί την κοινωνική εργασία με κοινότητα σαν μια μέθοδο και διαδικασία που παρέχει τα εξής κοινά στοιχεία:

- κοινωνική μελέτη και διάγνωση
- εκτίμηση των εσωτερικών δυνάμεων της κατάστασης
- χρήση των βοηθητικών μέσων
- τροποποίηση και αλλαγή
- αξιολόγηση (Ζωγράφου: 50).

ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ:

Σύμφωνα με μελέτη του αμερικανικού πανεπιστημίου JOHN HOPKINS, όπως αναφέρει ο Μπιλανάκης (2006:31), ο μη κερδοσκοπικός τομέας απαρτίζεται από οργανισμούς που συγκεντρώνουν τα εξής στοιχεία:

- διαθέτουν κάποια, υποτυπώδη έστω, επίσημη θεσμική οντότητα, έχοντας τουλάχιστον ιδρυθεί ως νομικά πρόσωπα, ούτως ώστε να εξασφαλίζεται κάποια ελάχιστη διάρκεια τους στον χρόνο και να διαφοροποιούνται από τις άτυπες ή ad hoc ομάδες
- έχουν ιδιωτική νομική φύση, είναι δηλαδή διακριτοί τόσο από τις κρατικές υπηρεσίες και οργανισμούς όσο και από τους οργανισμούς του ευρύτερου δημόσιου τομέα
- είναι ανεξάρτητοι με την έννοια ότι έχουν δικούς τους κανονισμούς λειτουργίας και τα δικά τους όργανα διοίκησης
- είναι μη- κερδοσκοπικοί, δηλαδή δεν διανέμουν τα ενδεχόμενα κέρδη τους από την δραστηριότητα τους στους εταίρους, στα μέλη ή στους υπαλλήλους τους αλλά τα επανεπενδύουν με σκοπό να εκπληρώνουν την αποστολή τους
- κινητοποιούν κάποιον αριθμό εθελοντών για την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων τους.

ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ:

«Η τοπική αυτοδιοίκηση είναι η βάση της δημοκρατικής συνύπαρξης συγκρουόμενη με άλλα κέντρα εξουσίας, επιδρά πιο άμεσα και αποτελεσματικά στον χώρο που κινούνται οι πολίτες.

Η τοπική αυτοδιοίκηση σε μια συνολική θεώρηση μπορεί να διακριθεί σε 3 επίπεδα

- πολιτικό-διοικητικό
- νομικό
- κοινωνιολογικό (Γιαλλουρίδης, 1983)

Α΄ ΜΕΡΟΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

Το δεύτερο κεφάλαιο, το οποίο αποτελεί και την εισαγωγή στο θεωρητικό μέρος της εργασίας μας, αποτελεί παρουσίαση των Μη κυβερνητικών Οργανισμών.

Ξεκινώντας με μια ιστορική αναδρομή του κράτους πρόνοιας που οδηγεί σταδιακά στη δημιουργία των Μ.Κ.Ο, παρουσιάζονται βασικά θέματα, που είναι σημαντικό να γνωρίζει κάποιος ώστε να μπορέσει να κατανοήσει την λειτουργία των Μ.Κ.Ο, τα οποία είναι το νομικό πλαίσιο το οποίο τις περιβάλλει και τις ισχυροποιεί, τα βασικά χαρακτηριστικά τους και φυσικά η κατηγοριοποίηση τους με βάση το μέγεθος και τις υπηρεσίες που προσφέρουν, τους ρόλους που διαδραματίζουν στη σύγχρονη εποχή και τέλος τους στόχους που θέτει η κάθε Μ.Κ.Ο και επιχειρεί να υλοποιήσει κατά τη διάρκεια της ύπαρξής της.

2.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Όσον αφορά τον Ελλαδικό χώρο, μέχρι τον Β' παγκόσμιο οι πρώτες Μ.Κ.Ο, οι λεγόμενες πρώτης γενιάς είχαν καθαρά ανθρωπιστικό χαρακτήρα και οι κύριες δραστηριότητες τους ήταν η αποστολή τροφίμων και η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη (Μπιλανάκης, 2006:24).

Στη συνέχεια η συνειδητοποίηση ότι η ανάπτυξη ήταν αυτή που θα πρόσφερε ουσιαστικές αλλαγές στο ζήτημα της φτώχειας οι Μ.Κ.Ο άρχισαν να αλλάζουν παίρνοντας νέα μορφή και δημιουργώντας τις Μ.Κ.Ο δεύτερης γενιάς, τις αναπτυξιακές Μ.Κ.Ο οι οποίες πρωταγωνίστησαν στο προσκήνιο μέχρι την δεκαετία του '80 (Μπιλανάκης, 2006:24).

Απο την δεκαετία του '80 και μετά οι Μ.Κ.Ο απέκτησαν πολιτικοποιημένη ατζέντα και απευθύνθηκαν σε πολιτικά θέματα, κάνοντας πλέον λόγο για “συμμετοχή”, “υπευθυνότητα”, και “διαφάνεια” (Σκλιάς και Χουλιάρας, 2002:97).

Κατά τις δεκαετίες του 1980 και του 1990 παρατηρείται η εμφάνιση μεγάλου αριθμού Μ.Κ.Ο και η αναβάθμιση του πολιτικού τους ρόλου που οφείλεται στις ακόλουθες εξελίξεις στον Ελληνικό χώρο:

1. Στην υποχώρηση του κράτους ως κυρίαρχου παράγοντα προσφοράς κοινωνικών αγαθών και υπηρεσιών. Η κρίση του Κευνσιανισμού περιόρισε το φαινόμενο του κρατικού παρεμβατισμού που είχε γίνει έντονο κατά την μεταπολεμική περίοδο όπου τόσο σε κοινωνικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο γινόταν αισθητή η κρατική παρέμβαση. Επομένως με την αποδέσμευση τομέων κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής πο τον κρατικό σχεδιασμό γίνεται η εμφάνιση πολλών Μ.Κ.Ο με σκοπό την κάλυψη αυτών των πεδίων. Συνεπώς μπορεί να ειπωθεί πως ο αυξανόμενος αριθμός Μ.Κ.Ο συνδέεται με το φαινόμενο ανάθεσης σε φορείς του “τρίτου” ή μη κερδοσκοπικού τομέα ενός τμήματος της κοινωνικής πολιτικής για τον αποτελεσματικό καταμερισμό των πεδίων της κοινωνικής παρέμβασης (Σκλιάς και Χουλιάρας, 2002:76).
2. Στη σταδιακή παρακμή των Νέων Κοινωνικών Κινήματων (ΝΚΚ). Όπου με τον όρο ΝΚΚ εννοούνται κινήματα που είχαν έντονη

πολιτική παρουσία κατά τις δεκαετίες του 1970 και 1980, όπως αυτά της προστασίας του περιβάλλοντος και των δικαιωμάτων των γυναικών που κατόρθωσαν να ενσωματώσουν τα αιτήματά τους στην επίσημη κρατική πολιτική. Ωστόσο τα κινήματα αυτά αποδυναμώθηκαν κατά τη δεκαετία του 1980 και σε αρκετές περιπτώσεις κάποιες Μ.Κ.Ο θεωρήθηκαν συνέχεια των κινήματων αυτών, με την έννοια της κοινής θεματολογίας, το κοινό πεδίο πολιτικής δράσης και σε έναν κοινό πυρήνα ανθρώπινου δυναμικού (Σκλιάς και Χουλιάρης, 2002:77).

3. Στην εκτεινόμενη διαδικασία παγκοσμιοποίησης και η συνακόλουθη άμβλυνση της αυτονομίας του έθνους-κράτους στο διεθνές περιβάλλον. Μέσα από την διαδικασία της παγκοσμιοποίησης αρκετά συχνά γίνονται εμφανή θέματα που δεν είναι δυνατόν να επιλυθούν στα πλαίσια του έθνους-κράτους αλλά πρέπει να εξετασθούν από την σκοπιά της παγκόσμιας κοινότητας. Διαδικασία που πρόσφερε όχι μόνο αναβάθμιση στις ήδη υπάρχουσες διεθνείς Μ.Κ.Ο αλλά βοήθησε και στη δημιουργία μιας νέας γενιάς Μ.Κ.Ο. (Σκλιάς και Χουλιάρης, 2002:77).
4. Στην κρίση των πολιτικών κομμάτων. Λόγω του τρόπου λειτουργίας των πολιτικών κομμάτων και του πολυσυλλεκτικού τους χαρακτήρα δεν γινόταν δυνατή η ενεργή πολιτική συμμετοχή. Αυτή η κατάσταση σε συνδυασμό με την ανάγκη των ατόμων να προσφέρουν κοινωνικά και να αποκτήσουν κάποιο νόημα στη ζωή τους έστρεψε το βλέμμα τους σε νέες αντιλήψεις όπως η αυτοοργάνωση, η αυτοβοήθεια και η αυτοδιαχείριση (Μπιλανάκης, 2006:23).

Ο Ερυθρός Σταυρός θεωρείται παγκοσμίως η πρώτη Μ.Κ.Ο. (από την σελίδα του Ερυθρού σταυρού 2014)

Ο Ερυθρός Σταυρός σήμερα περιλαμβάνει στους κόλπους του 3 ξεχωριστές οργανώσεις:

- Τη Διεθνή Επιτροπή Ερυθρού Σταυρού
- Τη Διεθνή Ομοσπονδία του Ερυθρού Σταυρού και Ερυθράς Ημισελήνου

- Τον Εθνικό Ερυθρό Σταυρό και την Εθνική Ημισέληνο

Λίγα λόγια για τη Διεθνή Επιτροπή Ερυθρού Σταυρού:

Η Δ.Ε.Ε.Σ θεωρείται ο θεμέλιος λίθος του σημερινού Ερυθρού Σταυρού και της Ερυθράς Ημισελήνου. Δημιουργήθηκε μέσα από τις ιδέες του Ερρίκου Ντυνάν, ο οποίος προώθησε τις ιδέες ότι οι στρατοί έπρεπε να φροντίζουν τους τραυματισμένους στρατιώτες ανεξαρτήτου μεριάς και ότι έπρεπε να προωθηθεί η δημιουργία διεθνών κοινωνιών με σκοπό την παροχή στρατιωτικών ιατρικών υπηρεσιών. Το 1862 κυκλοφόρησε το “A souvenir of Solferino” στο οποίο περιέχονταν αυτές οι ιδέες του Ντυνάν. Στη συνέχεια η Διεθνή Επιτροπή Ευημερίας της Γενεύης δημιούργησε μια επιτροπή, η οποία θεωρήθηκε η πρώτη μορφή της Δ.Ε.Ε.Σ και λίγο αργότερα πραγματοποιήθηκε διεθνής διάσκεψη για να νομιμοποιήσει τις διεθνείς κοινωνίες.

Τον Αύγουστο του 1864 αρκετές ακόμα χώρες ενστερνίστηκαν τις αποφάσεις της 1ης Σύμβασης της Γενεύης γεγονός που προσέδωσε στις διεθνείς κοινωνίες κύρος και επέβαλε υποχρεωτικά στους στρατούς να φροντίζουν όλους τους στρατιώτες ανεξαιρέτως.

Το αρχικό έργο της Δ.Ε.Ε.Σ ήταν να προωθεί την ιδέα της ίδρυσης και λειτουργίας των διεθνών κοινωνιών και να είναι ο συνδετικός κρίκος, βοηθώντας στην μεταξύ τους επικοινωνία και συνεργασία. Η πρώτη παρέμβαση που πραγματοποίησε ήταν το 1864 στον πόλεμο Γερμανίας και Δανίας.

Στα επόμενα χρόνια οι διεθνείς κοινωνίες επεκτάθηκαν σε όλη την Ευρώπη και η ίδια η Σύμβαση της Γενεύης τροποποιήθηκε για να συμπεριλάβει και άλλες κατηγορίες όπως αρρώστους και ναυαγούς μετά από ναυμαχίες και παράλληλα η Δ.Ε.Ε.Σ άρχισε να αναλαμβάνει νέες δραστηριότητες όπως επισκέψεις σε αιχμαλώτους και διαβιβάσεις καταλόγων με ονόματα κρατουμένων για την ενημέρωση των οικογενειών τους.

Τα χρόνια που ακολούθησαν η Δ.Ε.Ε.Σ εξελίχθηκε σε έναν παγκόσμιο οργανισμό λόγω της εμβέλειας του πεδίου δράσης της. Πρόσφερε

σημαντική βοήθεια στους πολέμων που έλαβαν χώρα όπως ο Α΄ και Β΄ Παγκόσμιος και γενικώς σε όλες τις εμπόλεμες συγκρούσεις που διεξήχθησαν. Ουσιαστικά η πρώτη μεγάλη επιχείρηση του οργανισμού έλαβε χώρα κατά τον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο, ένα σημαντικό πρώτο βήμα ήταν η δημιουργία του “Διεθνή Οργανισμού Κρατουμένων Πολέμου” ο οποίος συγκέντρωνε πληροφορίες για τους κρατούμενους και τις μετέφερε στις οικογένειες τους, στη συνέχεια απέκτησε και πρόσβαση για επισκέψεις σε στρατόπεδα αιχμαλώτων, γεγονός που οδήγησε και στην πρώτη αποστολή εκτός Ευρώπης. Μετά το τέλος του πολέμου πρόσφερε βοήθεια σε περιοχές που είχαν μεγάλη ανάγκη και παράλληλα επέκτεινε την παγκόσμια δράση της.

Σημαντική ήταν η συμβολή της Δ.Ε.Ε.Σ και κατά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο όπου πραγματοποίησε αποστολές σε όλο τον κόσμο. Βέβαια παρά τις επιτυχημένες προσπάθειες σε διάφορους τομείς υπήρξαν και τομείς που δεν κατάφερε να παράγει έργο π.χ. της αρνήθηκε η πρόσβαση σε κάποια στρατόπεδα συγκέντρωσης αλλά για την ίδια την Δ.Ε.Ε.Σ η μεγαλύτερη αποτυχία θεωρείται η αδράνεια απέναντι στο Ολοκαύτωμα.

Μετά το πέρας του Β΄ παγκοσμίου η συμβολή της Δ.Ε.Ε.Σ ειδικά αναφορικά με τους αιχμαλώτους πολέμου αναγνωρίστηκε κάτι που της επέφερε και το Νόμπελ ειρήνης, αλλά πολλοί είναι εκείνοι που την επέκριναν ότι δεν πρόσφερε αρκετή βοήθεια στα θύματα του Ολοκαυτώματος.

Η Δ.Ε.Ε.Σ συνεχίζει την δράση της μέχρι σήμερα, συστήνοντας μαζί με τις άλλες δύο οργανώσεις των Ερυθρό Σταυρό.

Ιστορική αναδρομή κράτους πρόνοιας:

Η ιστορική αναδρομή του κράτους πρόνοιας ξεκινάει από τα αρχαία χρόνια όπου διαφαίνονται οι ρίζες του και φθάνει μέχρι σήμερα. Χωρίζεται σε περιόδους:

Α' Περίοδος: κοινωνική πρόνοια στην αρχαιότητα.

Αρχαίοι Ανατολικοί λαοί:

Παρά το γεγονός ότι έχουν διασωθεί πολύ λίγα κομμάτια των αρχαίων πολιτισμών των ανατολικών χωρών, όπως οι Σουμέριοι, οι Αιγύπτιοι, οι Βαβυλώνιοι, οι Εβραίοι και πολλοί άλλοι, τα στοιχεία που κατόρθωσαν να επιβιώσουν ανά τους αιώνες φανερώνουν την ύπαρξη δραστηριοτήτων και θεσμών πρόνοιας στα τότε χρόνια (Πανουτσοπούλου: 18).

Μέσα από το αρχαιότερο κείμενο νόμων περί δικαίου που διασώζεται, τον κώδικα Χαμουραμπί που θεσπίστηκε από τον Βαβυλώνιο βασιλιά Χαμουραμπί αποδεικνύεται η ύπαρξη θεσμών και πολιτικών για την προστασία των αδυνάτων (Πανουτσοπούλου:18).

Στην αρχαία Αίγυπτο η προστασία των αδυνάτων μέσα από τις ιστορικές πηγές φαίνεται ότι ήταν υποχρέωση του ιερατείου, του οποίου οι ιερείς μεριμνούσαν για τις χήρες και τα ορφανά (Πανουτσοπούλου:19).

Οι αρχαίοι κινέζοι κατά βάση επηρεασμένοι από τις διδασκαλίες εμπνευσμένων ανθρώπων όπως ο Κομφούκιος έδειχναν αγάπη προς τους συνανθρώπους τους (Πανουτσοπούλου:19).

Τέτοιες εκδηλώσεις παρατηρούνται και στους Εβραίους, έναν κατά βάση θεοκρατικό λαό. Οι Εβραίοι ακολουθούσαν τα διδάγματα της Παλαιάς Διαθήκης, τα οποία έκαναν λόγο για φροντίδα των φτωχών και δυστυχημένων (Σταθόπουλος: 118).

Βέβαια είναι σημαντικό να αναφερθεί η δυσμενής θέση των δούλων και η κακομεταχείριση τους στα πλαίσια αυτών των αρχαίων Ανατολικών

χωρών, γεγονός που δείχνει την έντονη κοινωνική ανισότητα που επικρατούσε σε αυτές τις κοινωνίες και οδηγεί στο συμπέρασμα ότι σε αυτούς τους πολιτισμούς αναπτύχθηκαν ψεγάδια της κοινωνικής πρόνοιας και όχι κάποιο οργανωμένο σύστημα (Πανουτσοπούλου: 22).

Αρχαία Ελλάδα:

Στην αρχαία Ελλάδα, με την ανάπτυξη του πνευματικού πολιτισμού, ο άνθρωπος απέκτησε ολοκληρωμένη ηθική και πνευματική συνείδηση, απαλλαγμένος από την θεοκρατική ιδέα που επικρατούσε στους ανατολικούς λαούς. Πλέον ρυθμίζει ο ίδιος την ζωή του και το δίκαιο δεν είναι θεϊκό αλλά ορίζεται από φιλοσόφους και νομοθέτες και έτσι παρατηρούνται σημαντικά σημάδια κοινωνικής πρόνοιας (Πανουτσοπούλου: 24).

Ωστόσο δεν είναι πρόπον να ξεχνιέται ότι παρά την ύπαρξη αυτών των στοιχείων, συνέχιζε να ισχύει ο θεσμός της δουλείας και των ειλωτών. Αυτό το «αρνητικό» εξισορροπείται με την ύπαρξη πρόνοιας προς αυτές τις τάξεις (Πανουτσοπούλου: 24-25).

Η παροχή φροντίδας, βοήθειας και μέριμνας προς τους αδυνάτους εξελίχθηκε σε κοινωνική υποχρέωση όπως παρατηρείται μέσα από το έργο γνωστών αρχαίων νομοθετών και η πολιτεία είχε τη υποχρέωση να εφαρμόζει αυτούς τους νόμους (Σταθόπουλος: 118).

Ρωμαϊκή αυτοκρατορία:

Έχει γίνει γνωστό μέσα από τα ιστορικά κείμενα ότι η κοινωνική κατάσταση στην ρωμαϊκή αυτοκρατορία η κοινωνική κατάσταση ήταν δυσμενής. Ήταν φανερά τα έντονα κοινωνικά προβλήματα που επικρατούσαν, η εξαθλίωση και οι τραγικές συνθήκες διαβίωσης των δούλων. Η φροντίδα και η αγάπη προς τον συνάνθρωπο δεν ήταν μέριμνα της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας κάτι που αποδεικνύεται μέσα από την μεταχείριση των φτωχών και των αδυνάτων (Πανουτσοπούλου:31).

Ωστόσο υπήρχαν περίοδοι που προωθούνταν η κοινωνική πρόνοια κυρίως βέβαια για την αποφυγή κοινωνικών εξεγέρσεων των φτωχότερων στρωμάτων μέσω της διανομής τροφίμων και ρουχισμού. Αυτή η κατάσταση βέβαια δεν εμπόδισε την ρωμαϊκή αυτοκρατορία να πάρει κάποια μέτρα

κοινωνικής πρόνοιας που θεωρήθηκαν αξιοσημείωτα κυρίως στους τομείς δημόσιας υγιεινής και ιατρικής περίθαλψης (Σταθόπουλος:119).

Με την αναφορά στην πρόνοια της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας κλείνει και η ιστορική αναδρομή της κοινωνικής πρόνοιας στους αρχαίους λαούς.

B' Περίοδος κοινωνικής πρόνοιας.

Χριστιανισμός:

Είναι γεγονός πως ο Χριστιανισμός στα πρώτα χρόνια διδασκαλίας του πρέσβευε την αγάπη προς τον συνάνθρωπο και την προσφορά στον πλησίον κάτι που γίνεται φανερό μέσα από τις πράξεις και το έργο του ίδιου του Χριστού, όπως φαίνεται μέσα από τις παραβολές και εν συνεχεία από την δράση των αποστόλων (Σταθόπουλος : 120).

Η διδασκαλία αυτή τα πρώτα χρόνια εδραίωσε νέες βάσεις και κατευθύνσεις στην κοινωνική πρόνοια (Πανουτσοπούλου: 35).

Καθώς προωθούνταν η αρετή της αγάπης δόθηκε νέο νόημα στην προσφορά προς τους δυστυχούντες και ο Χριστιανισμός καλούσε τους ανθρώπους να ενωθούν κάτω από έναν νέο τρόπο ζωής, ένα νέο “έθνος” που πρυτάνευε την αγάπη, την κατανόηση, την ανθρωπιά και την παραδοχή (Πανουτσοπούλου: 37-38).

Οι πιο γνωστές δράσεις των πρώτων εκκλησιών ήταν η πρόνοια για τις χήρες και τα ορφανά, η περίθαλψη ασθενών και φτωχών, φυλακισμένων, η φροντίδα των δούλων, η ταφή των νεκρών, η πρόνοια για τους ανέργους και η φιλοξενία (Πανουτσοπούλου: 39-42).

Όμως όταν αργότερα ο Χριστιανισμός με το διάταγμα των Μεδιολάνων ανακηρύχτηκε επίσημη θρησκεία υπέστη αλλαγές στην διδασκαλία και τις βασικές αρχές του (Πανουτσοπούλου:43).

Επίσης κατά τον 4ο αιώνα η αγάπη προς τον συνάνθρωπο και η παροχή βοήθειας προς τους αδυνάτους που πρέσβευε ο Χριστιανισμός,

οδήγησε στην ίδρυση των πρώτων πτωχοκομείων, ορφανοτροφείων και ασύλων ανιάτων στην Κωνσταντινούπολη. Και στην συνέχεια δημιουργήθηκαν οι πρώτοι ξενώνες ή νοσοκομεία (Σταθόπουλος: 121).

Μεσαίωνας και Δυτική Ευρώπη:

Ο μεσαίωνας έχει χαρακτηριστεί ως σκοτεινή εποχή λόγω των καταστάσεων που επικρατούσαν εκείνα τα χρόνια, εμφύλιοι πόλεμοι, έντονη κοινωνική ανισότητα, καταπίεση και εξαθλίωση των αδυνάτων, καμία αξία δεν δινόταν στα γράμματα και τις τέχνες. Μέσα σε αυτά τα χρόνια η κοινωνική πρόνοια ήταν σχεδόν ανύπαρκτη (Πανουτσοπούλου:44).

Εκείνη την εποχή η εκκλησία με την Χριστιανική διδασκαλία πρόσφερε κοινωνική πρόνοια, όχι με την ανιδιοτέλεια που την χαρακτήριζε τους περασμένους αιώνες , καθώς πλέον η ελεημοσύνη και η φιλανθρωπία δεν προσφέρονταν για να βοηθηθούν οι αδύναμοι αλλά ως μέσω εξιλέωσης και άφεσης αμαρτιών των ελεούντων. Μέσα στα μοναστήρια σταδιακά δημιουργήθηκαν και λειτούργησαν ορφανοτροφεία, γηροκομεία και νοσοκομεία. Παράλληλα υπήρχαν και τάγματα μοναχών που ασχολούνταν αποκλειστικά με την παροχή βοήθειας και γενικώς φιλανθρωπικά έργα, γεγονός όμως που ανά περιόδους οδηγούσε σε συγκρούσεις μεταξύ της εκκλησίας και των κρατικών αρχών, οι οποίοι ισχυρίζονταν πως υπήρχε φόβος κάποιο μέρος του λαού να στραφεί στην ελεημοσύνη παρατώντας την εργασία του θεωρώντας την πιο εύκολο τρόπο ζωής (Σταθόπουλος:122).

Συγχρόνως πραγματοποιούνταν και η λειτουργία ξενοδοχείων-νοσοκομείων για την εξυπηρέτηση αρρώστων ,εγκύων και κατάκοιτων τα οποία χρηματοδοτούνταν από την αριστοκρατία. Ωστόσο κατά γενική ομολογία οι ανάγκες ήταν πολλές και τα ιδρύματα αυτά δεν ήταν σε θέση να δεχτούν και να εξυπηρετήσουν όλο τον αριθμό των ατόμων που ζητούσαν βοήθεια, οι οποίοι κατέληγαν να περιφέρονται άστεγοι. Ο μεγάλος αριθμός τους δημιούργησε και αντίστοιχα προβλήματα στις τοπικές αρχές, οι οποίες λόγω και της εκκλησιαστικής μέριμνας να ανταπεξέλθει αποτελεσματικά στην κάλυψη των αναγκών όλων όσων χρειάζονταν βοήθεια, εξωθήθηκαν να αναλάβουν ουσιαστική δράση για την αντιμετώπιση της κατάστασης (Σταθόπουλος:122).

Βυζάντιο:

Η ίδρυση του Βυζαντίου σηματοδοτείται από την αναγνώριση του Χριστιανισμού ως επίσημη θρησκεία της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας σε συνδυασμό με την επιρροή του ελληνικού πολιτισμού (Σταθόπουλος:123).

Βασικό χαρακτηριστικό του Βυζαντίου μπορεί να θεωρηθεί ο φανερός διαχωρισμός της κοσμικής και εκκλησιαστικής εξουσίας σε αντίθεση με την Δυτική εκκλησία που παρατηρήθηκε το αντίθετο φαινόμενο (Σταθόπουλος: 123).

Στα πλαίσια αυτής της περιόδου με τον όρο φιλανθρωπία εννοούνταν η αγάπη προς τον συνάνθρωπο, μια αγάπη που μπορεί να φθάσει μέχρι την αυτοθυσία (Σταθόπουλος:128).

Το Βυζάντιο έθεσε νέες βάσεις για την κοινωνική πρόνοια. Στην Βυζαντινή περίοδο ήταν αρκετά έντονο το φαινόμενο της φτώχειας και της επαιτείας, για την αντιμετώπιση αυτής της κατάστασης ανέλαβαν δράση η εκκλησία, η πολιτεία, οι Αυτοκράτορες και οι πολίτες μέσω ιδιωτικών πρωτοβουλιών (Πανουτσοπούλου: 49).

Όλη αυτή η διαδικασία αποτελούσε μια συντονισμένη δραστηριότητα με πυρήνα την Χριστιανική διδασκαλία. Το σύστημα αυτό περιελάμβανε:

1. Την συγκέντρωση χρημάτων από εράνους
2. Ιδιαίτερη μέριμνα για τα ορφανά και τις χήρες
3. Οι ξένοι τύγχαναν ιδιαίτερης περίθαλψης από την εκκλησία μέσω της φιλοξενίας
4. Περίθαλψη των ασθενών από ανθρώπους της εκκλησίας
5. Υπήρχε ιδιαίτερη πρόνοια για τους φυλακισμένους, στα πλαίσια της οποίας πραγματοποιούνταν επισκέψεις σε φυλακές και παρεχόταν φροντίδα στους κρατούμενους
6. Η ίδρυση ευαγών και φιλανθρωπικών ιδρυμάτων για την κάλυψη όσο το δυνατόν περισσότερων αναγκών, παράδειγμα που ενστερνίστηκε και στη συνέχεια η κρατική εξουσία
7. Κατά την περίοδο αυτή υπήρχε έντονη δραστηριότητα ενός πλήθους ιδρυμάτων μεταξύ των οποίων νοσοκομεία, ορφανοτροφεία,

βρεφοκομεία, λωβοκομεία, ξενοδοχεία ή ξενώνες, πανδοχεία, χοιροτροφεία, πτωχοκομεία, γηροκομεία, οίκοι μετάνοιας

8. Δημιουργήθηκαν συγκροτήματα ιδρυμάτων που αποσκοπούσαν στην αντιμετώπιση και περίθαλψη πολλαπλών αναγκών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο Μέγας Βασίλειος (Πανουτσοπούλου: 50-52).

Στα παραπάνω γίνεται εμφανής η έντονη δραστηριότητα για κοινωνική πρόνοια στο Βυζάντιο που αναμφισβήτητα επηρέασε τις εξελίξεις της κοινωνικής πρόνοιας σε όλο τον κόσμο.

Τουρκοκρατία:

Για 400 χρόνια μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς, η Ελλάδα βρίσκεται υπο την υποτέλεια του τουρκικού ζυγού μέχρι την απελευθέρωση της και την ανασύσταση του Νεοελληνικού κράτους.

Η ζωή για τους Έλληνες έχει αλλάξει δραματικά, έχασαν τα προνόμια της ελευθερίας και έπρεπε να υποταχθούν στον κατακτητή. Ήταν μια δύσκολη περίοδος κατά την οποία ανέλαβαν την εφαρμογή της κοινωνικής πρόνοιας η τοπική κοινότητα και η εκκλησία (Σταθόπουλος: 132).

Η εκκλησία εκμεταλλεζόμενη τα προνόμια που είχαν δοθεί στον Πατριάρχη ανέλαβε την άσκηση της κοινωνικής πρόνοιας για την προστασία όσων είχαν ανάγκη. Δημιουργήθηκε ένα είδος τοπικής αυτοδιοίκησης, συγκλήθηκαν συμβούλια Προεστών και οι Δημογεροντίες που καταπιάνονταν με ζητήματα όπως η ίδρυση ναών και σχολείων, θέματα υγείας, απονομής δικαιοσύνης κλπ. (Πανουτσοπούλου: 86).

Σημαντικό ρόλο σε όλη αυτή την διαδικασία έπαιξαν και οι συντεχνίες και οι συνεταιριστικές ενώσεις. Οι συντεχνίες συνέβαλαν σε διάφορους τομείς, μεταξύ των οποίων προώθησαν τεχνικές για την ασφάλιση απέναντι σε κινδύνους, πρόσφεραν μέριμνα για χήρες και ορφανά από τις εισπράξεις τους, δημιούργησαν θέσεις εργασίας για τους κατοίκους των τοπικών περιοχών. Επιπλέον πρόσφεραν τα κεφάλαια και φρόντισαν για την ίδρυση και λειτουργία κοινωνικών υπηρεσιών και ιδρυμάτων, νοσοκομείων και ιατρείων, σχολείων, βιβλιοθηκών και παράλληλα πάντα υπήρχε η “κάσα

του πτωχού” όπου προσφέρονταν ποσά για την παροχή βοήθειας στους απόρους (Σταθόπουλος:132).

Τέλος δεν πρέπει να λησμονιέται η προσφορά σε όλη αυτή την προσπάθεια των Ελλήνων που ζούσαν στο εξωτερικό και πλούτιζαν μέσω των δραστηριοτήτων τους, στους ξένους αυτούς τόπους, οι οποίοι δεν ξέχασαν ποτέ την πατρίδα τους. Αυτοί οι εθνικοί ευεργέτες όπως ονομάστηκαν πρόσφεραν μεγάλο έργο μέσα από τα χρήματα που δαπάνησαν για την ίδρυση και λειτουργία σχολείων και νοσοκομείων, την καθολική βοήθεια που πρόσφεραν σε απόρους, ορφανά και σε όσους άλλους είχαν ανάγκη (Σταθόπουλος: 132-133).

Γ’ Περίοδος κοινωνικής πρόνοιας.

Αναγέννηση- διαφωτισμός- φιλελευθερισμός:

Η αναφορά σε αυτές τις 3 χρονικές περιόδους- τάσεις εκτείνεται σε μια ιστορία τεσσάρων αιώνων και είναι δύσκολο να παρουσιαστεί συνοπτικά. Παρακάτω αναφέρονται τα πιο σημαντικά σημεία αναφοράς για την κοινωνική πρόνοια εκείνη την περίοδο.

Η αναγέννηση χρονολογικά τοποθετείται τον 14ο αιώνα και χαρακτηρίζεται κυρίως από την παρακμή της Φεουδαρχίας, την καλλιέργεια του ανθρωπισμού, στην ανάπτυξη ξανά των τεχνών και των Γραμμάτων (Σταθόπουλος:141).

Η περίοδος του Διαφωτισμού ξεκινάει από τον 17ο αιώνα και γνωρίζει το τέλος της με την Γαλλική επανάσταση. Βασική ιδέα ήταν η αντίδραση στις θεοκρατικές απόψεις της Καθολικής εκκλησίας και η ενεργή εμπλοκή της επιστήμης στα δρώμενα (Σταθόπουλος: 142).

Ξεκινώντας χρονολογικά έχουμε τις εξής εξελίξεις:

Η προτεσταντική μεταρρύθμιση οδήγησε στον περιορισμό της εκκλησιαστικής κυριαρχίας και στην ανάληψη δράσεων και ευθύνης του κράτους για την περίθαλψη των αδυνάτων και σταδιακά εγκαθίδρυσε την ιδέα ότι η παροχή βοήθειας σε όσους την έχουν ανάγκη δεν είναι

φιλανθρωπία αλλά ευθύνη του κράτους απέναντι στους πολίτες (Σταθόπουλος: 143-144).

Παρόλα αυτά η Δυτική εκκλησία δεν σταμάτησε να επιτελεί το έργο της απέναντι σε αυτούς που την είχαν ανάγκη, κάτι που αποδεικνύεται μέσα από παραδείγματα κληρικών της εποχής (Σταθόπουλος: 144-145).

Ο Juan Luis Vives, ισπανός φιλόσοφος μέσα από το έργο του «Για την βοήθεια των φτωχών» πρόσφερε μια επιστημονική σκοπιά στο θέμα του τρόπου παροχής βοήθειας προς τους φτωχούς (Σταθόπουλος: 145-146).

Ο Benjamin Thomson το 1790 στο Μόναχο εφαρμόζει την αρχή της υποχρεωτικής εργασίας για όσους είχαν την δυνατότητα να εργασθούν (Σταθόπουλος:146).

Η πιο γνωστή νομοθεσία μπορεί να θεωρηθεί ο «Νόμος περί πτωχών» που εξέδωσε το 1601 η βασίλισσα Ελισάβετ, ο οποίος αποτελεί ένα από τα πιο ολοκληρωμένα πλαίσια κοινωνικής πρόνοιας και επηρέασε όχι μόνο τις χώρες της Ευρώπης αλλά και της Β. Αμερικής (Σταθόπουλος : 147-148).

Το 1782 στην Αγγλία προωθείται μέσω της νομοθετικής πράξης του Gilbert, η διάταξη για αποϊδρυματοποίηση με σκοπό την παραμονή των φτωχών στις κοινότητες και προσπάθεια κάλυψης των αναγκών τους από την ίδια την κοινότητα. Επίσης το 1795 πάλι στην Αγγλία ψηφίσθηκε η πράξη Speenhamland Act μέσω της οποίας καθιερώνεται η έννοια του οικογενειακού επιδόματος. Από γενική σκοπιά η πράξη αυτή από τελεί την πρώτη επίσημη προσπάθεια αναγνώρισης στους απόρους του δικαιώματος για ένα ελάχιστο εισόδημα (Σταθόπουλος: 150-151).

Τέλος το 1834 καθώς η κοινωνία ήταν επηρεασμένη από τον φιλελευθερισμό και τις απόψεις που πρόσβευε κυρίως ο οικονομικός φιλελευθερισμός, ο οποίος πρότεινε την όλο και λιγότερη ανάμειξη της κοινότητας/κοινωνίας στην παροχή βοήθειας και την αντίστοιχη αύξηση της ευθύνης του ίδιου του ατόμου για την εκπλήρωση των αναγκών του, ψηφίσθηκε ο «Νέος νόμος για τους Πτωχούς». Ο οποίος παράλληλα αποτέλεσε και μια ολοκληρωμένη σύνοψη των προηγούμενων μεταρρυθμιστικών προσπαθειών (Σταθόπουλος: 151-152).

Δ' Περίοδος κοινωνικής πρόνοιας

Βιομηχανική επανάσταση:

Κατά την περίοδο της βιομηχανικής επανάστασης η διάταξη της κοινωνίας και οι συνθήκες διαβίωσης των ανθρώπων δέχτηκαν ουσιαστικές αλλαγές λόγω των περιστάσεων της εποχής, αμβλύνοντας αισθητά τα κοινωνικά προβλήματα, τα οποία καλούνταν να αντιμετωπίσουν οι κυβερνήσεις των εκάστοτε βιομηχανικά ανεπτυγμένων χωρών.

Κατά γενική ομολογία η θέση του εργάτη κατά την περίοδο αυτή ήταν άθλια, οι συνθήκες εργασίας ήταν απάνθρωπες παράλληλα με την ουσιαστική αποξένωση του εργαζόμενου από την εργασία του, κάτι που σιγά σιγά άρχισε να εγείρει αντιδράσεις από την εργατική τάξη. Για την αντιμετώπιση αυτής της κατάστασης χωρίς να λείπουν και τα κίνητρα σκοπιμότητας, αρχικά ο Owen ιδιοκτήτης κλωστοϋφαντουργείων θέσπισε τα πρώτα ευνοϊκά μέτρα προς τους εργαζόμενους, τα οποία παρά τις αντιδράσεις που επέφεραν στάθηκαν ο δρόμος για την καθιέρωση δικαιωμάτων των εργατών όπως αυτά της απεργίας και της αποζημίωσης (Σταθόπουλος:156).

Στη συνέχεια η λήψη μέτρων κοινωνικής πρόνοιας από τις κυβερνήσεις ωθήθηκε πέρα από τους αγώνες της ίδιας της εργατικής τάξης από τις διαμαρτυρίες και ενστάσεις κληρικών και φιλοσόφων και από την σταδιακή αναγνώριση από τους ίδιους τους εργοδότες πως είναι προς το συμφέρον τους η προσφορά καλών συνθηκών εργασίας στους εργαζομένους και τελικά από τον φόβο που κατείχε τις κυβερνήσεις μήπως η εργατική τάξη επαναστατήσει ενστερνιζόμενη ιδέες όπως η μαρξιστική θεωρία (Σταθόπουλος: 156-157).

Βέβαια αξίζει να σημειωθεί πως και η δράση της εκκλησίας καθώς και εθελοντικών οργανώσεων είχαν αξιόλογα επιτεύγματα να παρουσιάσουν (Σταθόπουλος: 160).

Στη συνέχεια θα ακολουθήσει μια σύντομη περιγραφή της πρόνοιας του ανασυνταγμένου Ελληνικού κράτους, με εξελίξεις σταθμούς, όπως η μικρασιατική καταστροφή και ο Β' παγκόσμιος πόλεμος.

Μικρασιατική Καταστροφή:

Η Μικρασιατική καταστροφή ξέσπασε το 1922 και βρήκε την Ελληνική κοινωνία απροετοίμαστη για τα γεγονότα που ακολούθησαν. Ο μεγάλος αριθμός προσφύγων που κατέφυγε στην Ελλάδα ήταν σε τραγική κατάσταση και δημιούργησε κοινωνική αναταραχή σε όλη την χώρα (Πανουτσοπούλου:122).

Για την αντιμετώπιση της κατάστασης συνετέλεσαν πολλοί φορείς:

- Το κράτος ίδρυσε το Υπουργείο Υγιεινής, Πρόνοιας και Αντιλήψεως για την κοινωνική πρόνοια (Σταθόπουλος:173).
- Φιλανθρωπικές οργανώσεις τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού πρόσφεραν μεγάλη βοήθεια στην προσπάθεια επίλυσης της κρίσης (Σταθόπουλος:174).

Μετά την αρχική προσπάθεια κάλυψης των βασικών αναγκών των προσφύγων. Λήφθηκαν επιπρόσθετα μέτρα στους τομείς της δημόσιας υγείας, της παιδικής προστασίας και κοινωνικής ασφάλισης, κυρίως με τον νόμο 6298/10 «Περί κοινωνικών ασφαλίσεων» που ψηφίστηκε τον Οκτώβριο του 1934 (Σταθόπουλος: 174-175).

Β' Παγκόσμιος Πόλεμος:

Πριν η Ελλάδα προλάβει να συνέλθει από το σοκ και τις αλλαγές που επέφερε η μικρασιατική καταστροφή στην κοινωνία ξεσπάει ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος και ρίχνει την χώρα στο χάος, ο λαός ζει σε συνθήκες εξαθλίωσης και δημιουργούνται τεράστια κοινωνικά προβλήματα (Σταθόπουλος:178).

Το Υπουργείο Πρόνοιας δεν ήταν σε θέση να συμβάλλει στην αντιμετώπιση των αναγκών του πληθυσμού. Σε αυτή την κατάσταση ήρθα να συμβάλλουν διεθνείς οργανισμοί, οι οποίοι μέσω της προσφοράς τους σε τρόφιμα και φάρμακα πρόσφεραν μεγάλη βοήθεια στον ελληνικό λαό. Και φυσικά η εκκλησία έκανε μεγάλο έργο την εποχή αυτή της επιτακτικής ανάγκης για προσφορά (Σταθόπουλος:178).

Μετά το πέρας του πολέμου ο Ο.Η.Ε μέσω του σχεδίου Marshall χρηματοδότησε την ανασύσταση του Ελληνικού κράτους. Τα χρήματα αυτά διοχετεύθηκαν σε τομείς όπως η γεωργία, οι συγκοινωνίες και η βιομηχανία. Αναφορικά με τον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας ανασυγκροτήθηκε το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας υπό την λειτουργία του οποίου λειτουργούσαν «κέντρα κοινωνικής πρόνοιας» τα οποία είχαν την αρμοδιότητα της καταμέτρησης των απόρων και της παροχής των αναγκαίων υπηρεσιών (Σταθόπουλος: 179).

Στις δραστηριότητες πρόνοιας περιλαμβάνονταν και προγράμματα για ενεργή εργασία και προσπάθειες παρακίνησης για ενεργοποίηση του πληθυσμού να ασχοληθεί με τις ανάγκες του (Σταθόπουλος:180).

Σε αυτή την περίοδο και εξαιτίας των περιστάσεων κρίθηκε απαραίτητη η ύπαρξη εκπαιδευμένου προσωπικού για την στελέχωση διαφόρων υπηρεσιών και προγραμμάτων.

Το Αμερικανικό κολέγιο το 1945 ιδρύει την σχολή Κοινωνικής Πρόνοιας και τα επόμενα χρόνια ιδρύθηκε και η Ανωτέρα Σχολή Κοινωνικής Εργασίας του Ι.Α.Κ.Ε και το 1960 Η Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων δημιούργησε την σχολή Κοινωνικής Εργασίας (Σταθόπουλος:180-181).

2.2. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ Μ.Κ.Ο.

Οι Μ.Κ.Ο αποτελούν μη κυβερνητικές και μη κερδοσκοπικές ενώσεις. Ιδρύονται σε εθελοντική βάση, χωρίς εξαναγκασμό, και υπάρχει κάποιο στοιχείο εθελοντικής προσφοράς (Σταθόπουλος, 2005).

Μπορούν να προσλαμβάνουν υπαλλήλους, να εμπλέκονται σε δραστηριότητες που αποφέρουν κέρδη στην οργάνωση. Εντούτοις, τα κέρδη δεν μπορούν να διανεμηθούν στα μέλη ή την Διοίκηση της Οργάνωσης. Τόσο τα κράτη όσο και υπερεθνικοί φορείς όπως ο Ο.Η.Ε ή Ευρωπαϊκή Ένωση υλοποιούν πολλά από τα προγράμματά τους μέσα από Μ.Κ.Ο. (Σταθόπουλος, 2005).

Η συμβολή των Μ.Κ.Ο στην παροχή υπηρεσιών και στην εδραίωση της κοινωνίας των πολιτών είναι ούτως ή άλλως μεγάλη, το κράτος αναγνώρισε αυτή την συμβολή με την θέσπιση ενός πλαισίου λειτουργίας που ρυθμίζει στην χώρα μας το καθεστώς των Μ.Κ.Ο με δυο νόμους. Με τον νόμο 2646/1998 για την Ανάπτυξη Εθνικού Συστήματος Κοινωνικής Φροντίδας.

Με τον παραπάνω νόμο προβλέπονται διατάξεις για την εποπτεία, την χρηματοδότηση, την λειτουργία και την αξιολόγηση του έργου των Μ.Κ.Ο. Με την σύνταξη Ειδικού Μητρώου θα είναι δυνατόν να υπάρξει τεκμηρίωση για τον αριθμό αλλά και το έργο των Μ.Κ.Ο που δραστηριοποιούνται στον κοινωνικό-προνοιακό εθελοντισμό.

Με το νόμο 2731/99 επιχειρείται η άσκηση πολιτικής αναπτυξιακής συνεργασίας από το Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών μέσω των Μ.Κ.Ο, οι οποίες αναπτύσσουν δραστηριότητα στον τομέα επείγουσας αποστολής ανθρωπιστικής βοήθειας προς πληθυσμούς χωρών που αντιμετωπίζουν πολέμους, φυσικές καταστροφές ή άλλες έκτακτες καταστάσεις. (Σταθόπουλος 2005).

Αποτελέσματα ερευνών σε ευρωπαϊκές χώρες μας καταδεικνύουν, ότι η σχέση μεταξύ του κράτους και των Οργανώσεων του μη κερδοσκοπικού τομέα είναι αλληλοσυμπληρωματική σε πολλούς και κρίσιμους τομείς. Ο

τρίτος τομέας στην Ελλάδα επηρεάζεται σημαντικά ως προς το μέγεθος, τις δραστηριότητες, τους πόρους, το νομικό πλαίσιο λειτουργίας από το γεγονός ότι το κράτος έχει τον καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση της κοινωνικής πολιτικής (Σταθόπουλος 2005).

2.3. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ Μ.Κ.Ο.

Η χρηματοδότηση των Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων(ΜΚΟ) αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα αλλά και αμφιλεγόμενα θέματα, καθώς είναι ο παράγοντας που επηρεάζει σημαντικά τη λειτουργία και την βιωσιμότητα τους. Σήμερα παρατηρείται μια αύξηση της εκδήλωσης ενδιαφέροντος τόσο από κρατικούς όσο και από μη κρατικούς φορείς, οι οποίοι θέλουν να στηρίζουν οικονομικά τους ΜΚΟ, ενισχύοντας τον ρόλο που διαδραματίζουν στην κοινωνική και πολιτική ζωή.

Πιο συγκεκριμένα, το ζήτημα των πηγών χρηματοδότησης συνδέεται άμεσα με την οργάνωση των ΜΚΟ. Ως εκ τούτου οι οργανώσεις με ευρύτερη εμβέλεια εξασφαλίζουν πόρους για τη λειτουργία τους και αναπτύσσουν νέες δραστηριότητες υιοθετώντας σταδιακά μια πιο επαγγελματική μορφή, ενώ αντίθετα οι οργανώσεις οι ποιες έχουν ασυνεχή λειτουργία και χαλαρή σύνδεση βρίσκονται αντιμέτωπες με ιδιαίτερα και σημαντικά προβλήματα χρηματοδότησης, τα οποία επιδρούν ανασταλτικά στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων, γεγονός που συμβάλλει στην αναπαραγωγή ενός φαύλου κύκλου. Στην συνέχεια παρατίθενται οι εξής κατηγορίες των πηγών χρηματοδότησης σύμφωνα με την Ομάδα Εργασίας Νέων Ίδρυμα Ανδρέα Παπανδρέου (2005):

1) Χρηματικές συνδρομές των μελών: Η συγκεκριμένη κατηγορία αποτελεί την συνηθέστερη πηγή χρηματοδότησης. Υπάρχουν οργανώσεις, των οποίων τα μεγαλύτερο ποσοστό των εσόδων τους προέρχεται από αυτήν την κατηγορία. Οι συγκεκριμένες διακρίνονται μεταξύ τους σε μικρές ερασιτεχνικού τύπου ομάδες αλλά και σε ευρείας εμβέλειας οργανώσεις, των οποίων η οικονομική ενίσχυση λειτουργεί αποδοτικά και σε ευρύτερο κοινωνικό φάσμα.

2) Έσοδα από εκδηλώσεις: Ακόμη μια πιθανή πηγή χρηματοδότησης αποτελεί η διεξαγωγή εκδηλώσεων στον εκάστοτε τομέα, πάνω στον οποίο καθεμία δραστηριοποιείται. Οι εκδηλώσεις αυτές αφορούν συνήθως συναυλίες, εκδρομές και ξεναγήσεις, εκθέσεις έντυπου και οπτικού υλικού, πώληση προπαγανδιστικού υλικού κ.α

3) Δωρεές - Χορηγίες: Δεν είναι λίγες οι οργανώσεις, των οποίων τμήμα των εσόδων τους προέρχεται από δωρεές και χορηγίες. Στον ιδιωτικό επιχειρησιακό τομέα καταβάλουν συντονισμένες προσπάθειες πολλές ΜΚΟ για την εύρεση χορηγών, καθώς και στο πεδίο των ελληνικών και διεθνών ιδρυμάτων.

Αξίζει να τονιστεί ότι ,η ανάπτυξη του συστήματος χορηγιών σχετίζεται με τις εκάστοτε φορολογικές ρυθμίσεις που χρηματοδοτούν πολιτιστικές περιβαλλοντικές και άλλες δραστηριότητες. Παράλληλα ,η περιστολή ισχύος της ευνοϊκής ρύθμισης περιορίζει τις φοροαπαλλαγές μόνο σε Οργανισμούς κοινωφελούς χαρακτήρα , γεγονός που επέδρασε ανασχετικά στην ανάπτυξη του συστήματος χορηγιών.

4) Χρηματοδότηση από την Κεντρική Διοίκηση : Τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερο διακρίνουμε κάποιο είδος συνεργασίας με την Κεντρική Διοίκηση και συνεπώς η χρηματοδότηση των ΜΚΟ γίνεται από δημόσιους φορείς και προγράμματα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, και των εκάστοτε Περιφερειών .

5) Χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση: Έχει επεκταθεί σε όλους τους τομείς τα τελευταία 20 χρόνια , η εταιρική σχέση μεταξύ των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ΜΚΟ. Η παραπάνω διαδικασία ανακύπτει από μια σειρά αλληλοεξαρτώμενων παραγόντων οι οποίοι σχετίζονται με τις εξελίξεις και τις αλλαγές στα εσωτερικά όργανα της Ε.Ε και φυσικά με τις εκάστοτε εξελίξεις ως προς στο σύνολο των ΜΚΟ

Πράγματι ,η Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχει αξιосέβαστα ποσά βασικής χρηματοδότησης για την λειτουργία πολλών ΜΚΟ. Αξίζει να τονιστεί ότι πάνω από 1000 εκ. Ευρώ το χρόνο χορηγείται σε σχέδια ΜΚΟ απευθείας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το μεγαλύτερο μέρος αυτών των χορηγιών κατανέμεται στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων για την ανάπτυξη και τη συνεργασία, των ανθρώπινων δικαιωμάτων, των προγραμμάτων εκδημοκρατισμού, και ιδιαίτερα της ανθρωπιστικής βοήθειας. Λαμβάνουν χρηματοδότηση από την ΕΕ. εκατοντάδες ΜΚΟ στην Ευρώπη αλλά και παγκοσμίως

2.4. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ Μ.Κ.Ο

Γενικότερα με τον όρο Μ.Κ.Ο αναφερόμαστε σε οποιονδήποτε μη-κερδοσκοπικό οργανισμό ο οποίος δρα ανεξάρτητα από την κυβέρνηση. Οι Μ.Κ.Ο είναι τυπικοί οργανισμοί με σταθερές και συγκεκριμένες αξίες, και εξαρτώνται κυρίως από ανιδιοτελείς προσφορές και εθελοντική υπηρεσία. Ακόμα και αν τις δύο τελευταίες δεκαετίες ο παράγοντας Μ.Κ.Ο συγκροτείται ολοένα και περισσότερο με στοιχεία επαγγελματισμού, τα χαρακτηριστικά κλειδιά για τον ορισμό τους συνιστούν πάντα οι αρχές του αλτρουισμού και του εθελοντισμού

Παρακάτω, παρουσιάζουμε κάποια από τα χαρακτηριστικά των Μ.Κ.Ο. (Ομάδα Εργασίας Νέων Ίδρυμα Ανδρέα Παπανδρέου, 2005):

1. Μ.Κ.Ο. είναι μια μη-κερδοσκοπική οργάνωση που στοχεύει κυρίως στην παροχή υπηρεσιών ή την αναπτυξιακή βοήθεια, τόσο προς όφελος των μελών της όσο και άλλων πληθυσμιακών ομάδων.
2. Μ.Κ.Ο. είναι μια κοινωνική οργάνωση ανάπτυξης, της οποίας οι προσπάθειες τείνουν στην ισχυροποίηση του ανθρώπου.
3. Μ.Κ.Ο. είναι μια ανεξάρτητη δημοκρατική οργάνωση που ενδιαφέρεται για οικονομικά ή κοινωνικά περιθωριοποιημένες ομάδες και εργάζεται για την ενίσχυσή τους.
4. Μ.Κ.Ο. είναι μια οργάνωση ή μια ομάδα ανθρώπων οι οποίοι εργάζονται ανεξάρτητα.
5. Μ.Κ.Ο. είναι μια οργάνωση που αναζητά και επικεντρώνεται στις βασικές αιτίες των προβλημάτων, έτσι ώστε να συμβάλλει στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των φτωχών και καταπιεσμένων και γενικά των περιθωριοποιημένων ατόμων.
6. Μ.Κ.Ο. είναι μια οργάνωση με ευέλικτη και δημοκρατική δομή, της οποίας βασικός στόχος είναι να υπηρετήσει τον άνθρωπο χωρίς να την ενδιαφέρει να έχει κέρδος για την ίδια.

7. Μ.Κ.Ο. είναι μια οργάνωση από ιδιώτες που υπηρετούν συγκεκριμένες βασικές κοινωνικές αρχές και σχεδιάζουν έτσι τις δραστηριότητές τους προκειμένου να επιφέρουν ανάπτυξη στους τομείς που απασχολούνται.
8. Μ.Κ.Ο. είναι μια οργάνωση που δεν έχει σχέση ούτε εξαρτάται από πολιτικές παρατάξεις. Κύριο μέλημά τέτοιων οργανώσεων είναι η παροχή βοήθειας , ανάπτυξης και ευημερίας στην κοινωνία.
9. Μ.Κ.Ο. είναι μια οργάνωση όπου η κοινωνία ίδρυσε χωρίς ή με μικρή παρέμβαση από το κράτος . Δεν πρόκειται μόνο για φιλανθρωπικούς οργανισμούς καθώς σχετίζονται επίσης με κοινωνικές πολιτιστικές, και οικονομικές δραστηριότητες.
10. Μ.Κ.Ο. είναι οποιοσδήποτε οργανισμός ή ίδρυμα ο οποίος έχει οργανωθεί για να αναλάβει μια ή περισσότερες από τις ακόλουθες δραστηριότητες:
  - Ø Υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
  - Ø Κοινωνική ανάπτυξη.
  - Ø Φιλανθρωπικό έργο.
  - Ø Προώθηση της ισότητας των φύλλων ή οποιαδήποτε άλλη μη-κερδοσκοπική δραστηριότητα που υπηρετεί το κοινό συμφέρον.
  - Ø Προστασία του περιβάλλοντος.
  - Ø Προώθηση των δημοκρατικών πρακτικών.
  - Ø Κοινωνική επανένταξη και επανακατοίκηση.
  - Ø Οικονομική αναδόμηση και ανάπτυξη.
  - Ø Ανθρωπιστική βοήθεια ή αποστολές ανακούφισης του ανθρώπινου πόνου.
  - Ø Εκπαιδευτικές δραστηριότητες , υγείας και πολιτιστικές.

2.4.1. Κατηγοριοποίηση των Μ.Κ.Ο.

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω , ο όρος μη-κυβερνητικός οργανισμός είναι πολύ γενικός, αφού εμπεριέχονται σε αυτόν πολλοί διαφορετικοί τύποι οργανώσεων. Τα κριτήρια της διαφοροποίησης τους ποικίλουν ως προς:

1. Το αντικείμενο τους.
2. Τον τρόπο λειτουργίας τους .
3. Το επίπεδο δράσης (εθνικό, ευρωπαϊκό, παγκόσμιο επίπεδο)
4. Τον γενικότερο προσανατολισμό, τους στόχους και τους σκοπούς τους.
5. Το μέγεθος τους(μεγάλες ή μικρές τοπικές οργανώσεις με λίγα μέλη και πολύ εθελοντική εργασία)

Κάτωθι παρουσιάζονται κάποιες από τις μεγαλύτερες κατηγορίες των μη κυβερνητικών οργανώσεων :

1.Ο τομέας της υγείας: Η δραστηριοποίηση των Μ.Κ.Ο σε αυτόν τον τομέα έχει να κάνει κυρίως με την ενημέρωση και χρηματοδότηση για την πρόληψη ασθενειών όπως το AIDS ,ο καρκίνος καθώς επίσης και χρόνιων νοσημάτων όπως είναι το άσθμα. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε τις οργανώσεις το «Ελληνικό Ίδρυμα Οστεοπόρωσης», την «Πανελλήνια Κίνηση για την Μεσογειακή Αναιμία» και την «AIDS-Προστασία». Εκτός όμως από τις οργανώσεις αυτές, υπάρχουν ακόμα κάποιοι σύλλογοι, οι οποίοι αποτελούνται από εθελοντές αιμοδότες και δωρητές οργάνων, ταυτόχρονα προσφέρουν και οργανικό υλικό πάσης φύσεως το οποίο χρησιμεύει για ιατρικούς σκοπούς. Οι εν λόγω σύλλογοι είναι η «Ένωση Δωρητών Αίματος Σώματος» και η «Δεξαμενή δοτών Μυελού των Οστών». Επιπλέον, υπάρχουν οργανώσεις που εργάζονται για την βελτίωση των συνθηκών ζωής ατόμων που πάσχουν από ανίατες ασθένειες καθώς και ατόμων τρίτης ηλικίας όπως η «Ελληνική Εταιρία Παρηγορητικής και Συμπτωματικής Φροντίδας Καρκινοπαθών» και η «Ελληνική Γεροντολογική και Γηριατρική Εταιρία». Συνοψίζοντας, μεγάλες οργανώσεις δρουν σε

χώρες του τρίτου κόσμου ,οι οποίες ασχολούνται με την αντιμετώπιση επιδημιών και την αναβάθμιση των συνθηκών ζωής και υγιεινής. Αυτές οι οργανώσεις είναι οι «Γιατροί του Κόσμου» ,η «ACTIONAID HELLAS», και οι «Φαρμακοποιοί του Κόσμου» οι οποίες αποτελούνται κυρίως από επαγγελματίες και ειδικούς επιστήμονες (Ομάδα Εργασίας Νέων Ίδρυμα Ανδρέα Παπανδρέου, 2005).

2. Ο τομέας της πρόνοια: Στόχος των ΜΚΟ σε αυτόν τον τομέα είναι η ψυχολογική υποστήριξη των ευπαθών κοινωνικά ομάδων (Αντιμετώπιση Παιδικού Τραύματος),η διοργάνωση συσσιτίων και η παροχή ειδών πρώτης ανάγκης (Αλληλεγγύη της Εκκλησίας της Ελλάδος),η εθελοντική βοήθεια σε κοινωνικές ομάδες σε καταστάσεις κρίσεως (Κοινωνικές Συνεταιριστικές Δράσεις Ευπαθών Ομάδων) (Ομάδα Εργασίας Νέων Ίδρυμα Ανδρέα Παπανδρέου, 2005).

3. Ο τομέας προστασία ανθρώπινων δικαιωμάτων: Ο τομέας αυτός αφορά σε οργανισμούς, οι οποίοι εργάζονται για την προάσπιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων («Κέντρο Προάσπισης Ανθρωπίνων δικαιωμάτων»), ευπαθών κοινωνικά ομάδων (παιδιά, γυναίκες , άτομα με ειδικές ανάγκες, πρόσφυγες), καθώς και των πολιτικών δικαιωμάτων («Διεθνής Αμνηστία») και βασικός τους στόχος είναι η αφύπνιση του γενικού πληθυσμού σχετικά με το θέμα του δικαιώματος και της διεκδίκησής του («Ελληνικό Κοινωνικό Φόρουμ»). Επιπλέον, συναντάμε και νομικούς ομίλους οι όποιοι γνωμοδοτούν σε ότι αφορά το επίπεδο και την πρόοδο ενός κράτους στα δικαιώματα των πολιτών των διαφόρων μειονοτήτων κ.α. (Ομάδα Εργασίας Νέων Ίδρυμα Ανδρέα Παπανδρέου, 2005).

3. Ο τομέας της παιδικής προστασίας : Οι ΜΚΟ σ' αυτόν τον τομέα παλεύουν ενάντια στην παιδική κακοποίηση και εκμετάλλευση (Το χαμόγελο του παιδιού), καθώς και για την εξάλειψη της παιδικής εργασίας

και της έλλειψης εκπαίδευσης των παιδιών τριτοκοσμικών χωρών (Unicef) .Παράλληλα μάχονται υπέρ της βελτίωσης των συνθηκών ζωής των παιδιών με ειδικές ανάγκες (Βοήθεια και υποστήριξη παιδιών με ειδικές ανάγκες) (Ομάδα Εργασίας Νέων Ίδρυμα Ανδρέα Παπανδρέου, 2005).

4. Ο τομέας των Προσφύγων-Μεταναστών: Οι οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σε αυτόν τον τομέα έχουν ως στόχο την ενίσχυση των διεθντικών και διαπολιτισμικών σχέσεων ανάμεσα στον μεταναστευτικό-προσφυγικό πληθυσμό και στον Ελληνικό πληθυσμό . Επιπροσθέτως , τέτοιες οργανώσεις συμβάλουν στην διεκδίκηση των ατομικών δικαιωμάτων των προσφύγων (Φόρουμ Αλβανών Μεταναστών στην Ελλάδα) αλλά και στην ενημέρωση ,ευαισθητοποίηση και προβολή του πολιτισμού και της κουλτούρας των διαφόρων εθνικών μεταναστευτικών πληθυσμών στις χώρες διαμονής τους (Ομάδα Εργασίας Νέων Ίδρυμα Ανδρέα Παπανδρέου, 2005) .

2.4.2. Κατηγοριοποίηση σύμφωνα με τον τρόπο λειτουργίας

Σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας και οργάνωσης μπορούμε να διακρίνουμε τα ακόλουθα βασικά μοντέλα κατηγοριοποίησης των ΜΚΟ, χωρίς ωστόσο ο προσδιορισμός τους να είναι απόλυτος (Ομάδα Εργασίας Νέων Ίδρυμα Ανδρέα Παπανδρέου, 2005):

- Ø Οι τεράστιες ΜΚΟ με υπέρογκα έσοδα και με μεγάλες επιχειρησιακές δυνατότητες. Τέτοιου είδους οργανώσεις έχουν συνήθως αυστηρώς ιεραρχική δομή, όπου τα απλά μέλη-βάση της πυραμίδας- είναι οι χρηματοδότες της οργάνωσης ,ενώ η κορυφή της είναι μια σπουδαία ομάδα επαγγελματιών. Τέτοιες είναι οι UNICEF ,το WWF, ο Ερυθρός Σταυρός κ .α. Οι παραπάνω οργανώσεις προσπαθούν, παγκοσμίως αλλά κυρίως σε χώρες του τρίτου κόσμου όπου το φαινόμενο είναι εντονότερο, να μειώσουν τις συνέπειες της παγκοσμιοποίησης χωρίς ωστόσο να αναφέρονται στην αιτία των προβλημάτων.
- Ø Αξίζει να τονιστεί ότι σε αντίθεση με τα παραπάνω, υπάρχουν τα κοινωνικά φόρουμ πολιτών τα οποία με ελάχιστα έσοδα βασίζονται κατά κύριο λόγο στην εθελοντική εργασία των μελών τους αλλά και στην αυθόρμητη συμμετοχή των πολιτών. Κινητήριοι μοχλός τους είναι η κινητοποίηση των λαϊκών μαζών, η απόλυτη ισότητα ανάμεσα στα μέλη και η συμμετοχικότητα. Οι οργανώσεις αυτές εναντιώνονται απευθείας στην πηγή του κακού την νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση και ζητούν συμμετοχή στις αποφάσεις διεκδικώντας έτσι μια άλλη μορφή παγκοσμιοποίησης.
- Ø Κλείνοντας , υπάρχουν οι μικρές ομάδες τοπικού χαρακτήρα , που αποτελούνται συνήθως από εθελοντές και ασχολούνται με την επίλυση τοπικών προβλημάτων στηριζόμενες αποκλειστικά σε δικούς τους χρηματικούς πόρους.

2.4.3. Κατηγοριοποίηση σύμφωνα με την δράση (Ομάδα Εργασίας Νέων Ίδρυμα Ανδρέα Παπανδρέου, 2005).

Από την κατηγοριοποίηση σύμφωνα με τον τρόπο δράσης μπορεί να διακρίνει κανείς πολλά είδη ΜΚΟ τα κυριότερα όμως είναι τα εξής:

1. Αυτά που βασίζονται κυρίως στην παροχή υπηρεσιών με τα δικά τους διαθέσιμα μέσα (π.χ. GREENPEACE)

2. Αυτά που στοχεύουν στην προσπάθεια τους να αφυπνίσουν και να κινητοποιήσουν την κοινή γνώμη (π.χ. Κοινωνικό φόρουμ).

3. Αυτά που διεκπεραιώνουν τον σκοπό τους χρηματοδοτώντας και κάνοντας δωρεές .

2.4.4. Κατηγοριοποίηση σύμφωνα με το μέγεθος(Ομάδα Εργασίας Νέων Ίδρυμα Ανδρέα Παπανδρέου, 2005).

Ως προς το μέγεθος οι ΜΚΟ διακρίνονται σε τέσσερα μέρη:

1. Μικρές κοινωνικές ομάδες, οι οποίες βασίζονται στην ατομική πρωτοβουλία και πρόκειται συνήθως για τοπικού-συνοικιακού επιπέδου ομάδες. Αυτές είναι οι αθλητικές λέσχες, εκκλησιαστικά ιδρύματα σε ενοριακό επίπεδο κ.α.

2. Περιφερειακές οργανώσεις, συνήθως με φιλανθρωπικό χαρακτήρα . Τέτοιου τύπου οργανώσεις χρηματοδοτούνται ως επί των πλείστων από τον εκάστοτε δήμο ή την εκάστοτε περιφέρεια όπως επίσης και από μεγαλύτερες ΜΚΟ εθνικού επιπέδου που έχουν τον ίδιο στόχο και σκοπό.

3. Εθνικού επιπέδου ΜΚΟ όπως είναι το χαμόγελο του παιδιού οι οποίες διαθέτουν αρκετά μεγάλα έσοδα και αρκετές φορές χρηματοδοτούν τοπικές Οργανώσεις με αντίστοιχους σκοπούς.

4. Διεθνείς ΜΚΟ με μεγάλη και συνήθως επιχειρησιακή ικανότητα, παγκοσμίου επιπέδου .Πολλές φορές, συνεργάζονται με τοπικές και εθνικές οργανώσεις για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα .

5.Από γεωγραφική άποψη υπάρχουν οι ΜΚΟ τοπικής και οι παγκόσμιας δράσης. Για αυτό λοιπόν από την μία συναντάμε την GREANPEACE η οποία δραστηριοποιείται οπουδήποτε στον κόσμο και την ενδιαφέρουν θέματα σε όλη την υφήλιο , και από την άλλη βλέπουμε ευρωπαϊκές ΜΚΟ οι οποίες δραστηριοποιούνται μόνο σε συγκεκριμένα θέματα όπως π. χ. οι εθνοκαθάρσεις στο ανατολικό Τιμόρ.

2.5. ΒΑΣΙΚΟΙ ΡΟΛΟΙ ΤΩΝ ΜΚΟ

Οι βασικοί ρόλοι των Μ.Κ.Ο. όπως αναφέρονται από την Ομάδα Εργασίας Νέων (2005) είναι οι εξής:

1. Συμβουλευτικός ρόλος: Με βάση το άρθρο 71 του καταστατικού χάρτη των Ηνωμένων Εθνών «το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο μπορεί να αποφασίζει να συμβουλευέται μη-κυβερνητικούς οργανισμούς που ασχολούνται με θέματα της αρμοδιότητάς του. Αυτές οι αποφάσεις μπορούν να αναφέρονται σε διεθνείς οργανισμούς και, όταν το απαιτούν οι περιστάσεις, σε εθνικούς οργανισμούς, ύστερα από συνεννόηση με το ενδιαφερόμενο Μέλος των Ηνωμένων Εθνών». Συμπερασματικά έχει καταστεί σαφές πως οι ΜΚΟ έχουν συμβουλευτικό χαρακτήρα.

2. Εμπόδιο στην κυριαρχία του Κράτους: Σύμφωνα με το καθηγητή Παναγιώτη Ιωακειμίδη (Ιωακειμίδης cited in Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου, 2002) «το Κράτος, πράγματι, μπορεί να παίζει τον ρόλο του εγγυητή της ειρήνης και του διαιτητού των μεγάλων συμφερόντων. Όμως, επειδή υπάρχει περίπτωση το Κράτος, το οποίο κινείται μεταξύ αυτών των μεγάλων συμφερόντων, να κυριαρχήσει απέναντι στους πολίτες, γι' αυτό είναι ανάγκη να αναπτυχθούν οι «κοινωνίες των πολιτών», που είναι διάφορες μη-κυβερνητικές οργανώσεις, σύλλογοι, πολιτιστικές οργανώσεις, οι οποίες θα αποτελούν ένα φρένο στην προσπάθεια απόλυτης κυριαρχίας του Κράτους πάνω στις αδύναμες μάζες του λαού. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, αν και κατηγορείται από πολλούς σε μερικά σημεία, εν τούτοις προωθεί την ανάπτυξη αυτής της «κοινωνίας των πολιτών», γιατί διαφορετικά διακυβεύεται αυτό το ίδιο το μέλλον της Ευρώπης».

Παράλληλα, ο Έρνεστ Γκέλνερ (Γκέλνερ cited in Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου, 2002), σχετικά με τον ρόλο των ΜΚΟ αναφέρει χαρακτηριστικά ότι η «Κοινωνία των πολιτών είναι ένα σύνολο ποικίλων Μη-κυβερνητικών θεσμών αρκετά ισχυρών ώστε να αντισταθμίζουν το κράτος και που ενώ δεν το εμποδίζουν να εκπληρώσει το ρόλο του ως εγγυητή της ειρήνης και διαιτητή μεταξύ μεγάλων

συμφερόντων, μπορούν ωστόσο να το εμποδίσουν να κυριαρχήσει και να εκμηδενίσει το υπόλοιπο της κοινωνίας».

3. Τρίτος τομέας παροχής υπηρεσιών: Ο συγκεκριμένος ρόλος των ΜΚΟ τεκμηριώνεται από τον Ρίφκιν (Ρίφκιν cited in Λιοσης). Αναφέροντας την κατάσταση που επικρατεί στη σημερινή πραγματικότητα, εκτός από τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, προβλέπει και έναν τρίτο. Ο συγγραφέας αναφέρει ότι «Ο τρίτος τομέας ήδη διατέμνει την κοινωνία με μια φαρδιά λωρίδα εδάφους. Οι κοινοτικές δραστηριότητες καλύπτουν όλο το φάσμα, από τις κοινωνικές υπηρεσίες μέχρι τη φροντίδα για την υγεία, την παιδεία και τις έρευνες, τις καλές τέχνες, τη θρησκεία και την παροχή νομικής υποστήριξης. Οργανισμοί κοινοτικών υπηρεσιών βοηθούν τους ηλικιωμένους και ανήμπορους, τους διανοητικά ανάπηρους, τους προβληματικούς νέους, τους άστεγους και άπορους. Εθελοντές ανακαινίζουν ερειπωμένα διαμερίσματα και χτίζουν καινούργια σπίτια για οικογένειες με χαμηλά εισοδήματα. Δεκάδες χιλιάδες Αμερικανοί προσφέρουν εθελοντικά τις υπηρεσίες τους σε κρατικά νοσοκομεία και κλινικές για τη φροντίδα των ασθενών, συμπεριλαμβανομένων και των θυμάτων του AIDS. Χιλιάδες άλλοι αναλαμβάνουν ρόλους θετών γονέων ή μεγάλων αδελφών για μικρά ορφανά παιδιά...». Ο Ρίφκιν (ibid), περιγράφοντας μάλιστα, τη συμμετοχή των πολιτών στην κοινοτική οικονομία, γράφει ότι «οι Αμερικανοί παίζουν το ρόλο ψυχολόγων σε έφηβους με υπαρξιακά προβλήματα, δασκάλων σε προγράμματα εξάλειψης του αναλφαβητισμού, βρεφονηπιοκόμων, μαγείρων σε διανομή γευμάτων σε άπορους. Ακόμα συμμετέχουν σε προγράμματα, εθελοντικά πάντα, τα οποία παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε θύματα βιασμών, αλκοολικούς, ναρκομανείς κ.ά.».

4. Έκφραση του εθελοντισμού: Παρατηρείται στη χώρα μας μεγάλη αύξηση των μη-κυβερνητικών οργανώσεων, την τελευταία δεκαπενταετία, ταυτόχρονα σημειώνεται και αύξηση της συμμετοχής των πολιτών γύρω από αυτές τις οργανώσεις. Εφόσον το ενδιαφέρον συνεχώς αυξάνεται όλο και περισσότεροι άνθρωποι επιθυμούν να ενταχθούν σε κάποια οργάνωση που να ταιριάζει με τα ενδιαφέροντά τους και να τους εκφράζει . Παραδειγματικά , αναφέρουμε το Χαμόγελο του παιδιού καθώς και άλλες που προσελκύουν όλο και περισσότερα μέλη τα όποια είναι πρόθυμα να

προσφέρουν εθελοντική εργασία. Ένα πολύ αισιόδοξο σημάδι είναι ο συνεχώς αυξανόμενος αριθμός αυτών των οργανώσεων, με αποτέλεσμα να ευελπιστούμε ότι όλο και περισσότεροι άνθρωποι θα αισθανθούν και θα αντιληφθούν τη σπουδαιότητα της εθελοντικής εργασίας.

5.ΜΚΟ και ουδετερότητα: Σημαντικός επίσης είναι ο ρόλος των ΜΚΟ σε ό,τι αφορά τη στάση ουδετερότητας που τηρούν, σε περιοχές οι οποίες πλήττονται από εμφύλιο πόλεμο, εκεί όπου δεν επιτρέπεται να έχουν πρόσβαση ακόμα και οι οργανώσεις του ΟΗΕ αλλά και ο Ερυθρός Σταυρός . Αναλυτικότερα, σε εμπόλεμες περιοχές , η ισορροπία μεταξύ κρατών, κυβερνήσεων και πολιτικών κομμάτων είναι πολύ δύσκολο να βρεθεί ,πράγμα το οποίο σημαίνει ότι είναι πολύ δύσκολο να είναι κανείς «ουδέτερος» και «αντικειμενικός». Οι ΜΚΟ είναι πάντα εκεί όπου υπάρχει κρίση στον πλανήτη, με σκοπό να βοηθήσουν μετά την εκτόνωση της παραπάνω κρίσης καθώς και να καλύψουν τις εκάστοτε ανάγκες των ανθρώπων της περιοχής. Ολοκληρώνοντας , σε πολλές περιπτώσεις οι ΜΚΟ είναι εκεί πριν ακόμα και από τις στρατιωτικές επεμβάσεις.

2.6. ΣΤΟΧΟΣ ΤΩΝ Μ.Κ.Ο

Στόχος είναι «η ενσυνείδητη επιδίωξη κάποιου αποτελέσματος. Όταν κάποιο αποτέλεσμα δεν προκύπτει από τυχαίους όρους αλλά από ενσυνείδητη ενέργεια του ανθρώπου ο οποίος μάλιστα διαλέγει και τα κατάλληλα μέσα για να φτάσει σ' αυτό τότε λέμε ότι ο άνθρωπος πέτυχε το σκοπό του. Για την επιτυχία απαιτείται η γνώση των μέσων αλλά και κάθε στοιχείου ή δρόμου που οδηγεί στο επιθυμητό τέρμα. Οι σκοποί μπορεί να είναι ατομικοί ή συλλογικοί. Κάθε σκοπός πρέπει να είναι εφικτός, ηθικός αλλά και τα μέσα που οδηγούν σ' αυτό, ηθικά.» (Ρώμας, 1984).

Δύο είναι οι βασικοί στόχοι των Μ.Κ.Ο.:

1. Ευαισθητοποίηση του πολίτη

Μελετώντας τους σκοπούς και τους στόχους που θέτουν οι μη-κυβερνητικές οργανώσεις μέσα στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων τους διαφαίνεται ότι ως βασικό και πρωταρχικό τους στόχο έχουν την ενεργοποίηση του απλού πολίτη και την ευαισθητοποίηση του, ως προς τα προβλήματα που απασχολούν στην σημερινή κοινωνία το σύγχρονο άνθρωπο. Διακρίνεται ξεκάθαρα η επιθυμία τους μέσα από τη δράση αυτών των οργανώσεων να ωθήσουν τους πολίτες να αντιληφθούν ότι μπορούν να προσφέρουν εθελοντικά σε όποιο τομέα επιθυμούν. Σε σχέση με παλαιότερες εποχές, διαμορφώνουν μια εντελώς διαφορετική κοινωνία. Δεν αποτελεί υπερβολή ο ισχυρισμός ότι οι μη-κυβερνητικές οργανώσεις είναι η «απάντηση» των λαών στα πρότυπα της καταναλωτικής κοινωνίας. Επιπλέον, εάν οι άνθρωποι ενδιαφέρονται μόνο για το πώς θα καταναλώσουν όσο το δυνατόν περισσότερο, μακριά από κάθε είδους αξίες και ιδανικά, οι διαπροσωπικές σχέσεις δε θα βελτιωθούν και η ειρήνη στον κόσμο δεν πρόκειται να εδραιωθεί. Είναι χρήσιμο να τονιστεί, ότι η πρόοδος της κοινωνίας θα πραγματοποιηθεί μέσω της προσφοράς, της ενεργοποίησης και του εθελοντισμού. Σαφέστερα το ειλικρινές ενδιαφέρον για το συνάνθρωπο και η αίσθηση της ανιδιοτελούς προσφοράς εξυψώνει την κοινωνία και τους πολίτες της σε ένα επίπεδο ζωής που διακατέχεται από

ιδανικά και αξίες και τότε ο άνθρωπος μπορεί να μεγαλουργήσει. Ταυτόχρονα, μέσα από τις κοινές τους δραστηριότητες για την ειρήνη ή ακόμα και για προβλήματα παγκόσμιας διάστασης, οι άνθρωποι έρχονται κοντά και αντιλαμβάνονται ότι αυτά που τους χωρίζουν είναι πολύ λιγότερα από αυτά που τους ενώνουν .

Αβίαστα λοιπόν συνάγεται το συμπέρασμα ,αρχικά ότι ο πολίτης με τη συμμετοχή σε κάποια ΜΚΟ νιώθει ότι παράγει έργο, παράλληλα, συμβάλλει στην ευημερία και την πρόοδο της κοινωνίας της οποίας αποτελεί μέλος και κατά έναν τρόπο αναλαμβάνει δράσεις και πρωτοβουλίες πάνω σε ιδιαίτερα ζητήματα τα όποια απασχολούν σε τοπική ή και παγκόσμιο επίπεδο την κοινωνία γενικότερα, συμβάλλοντας ενεργά και ουσιαστικά στην επίλυσή τους. Κατά συνέπεια , από άβουλος και απαθής πολίτης μεταβάλλεται σε ενεργό μέλος που έχει άποψη, που μάχεται για έναν καλύτερο κόσμο για τη γενιά του καθώς και για τις ερχόμενες γενιές.

2. Αντιμετώπιση κοινωνικών αναγκών

Όπως έγινε γνωστό και από την κατηγοριοποίηση, στόχος των Μ.Κ.Ο. είναι η αντιμετώπιση των κοινωνικών αναγκών των ανθρώπων. Ακριβέστερα ,οι δραστηριότητές τους καλύπτουν όλους τους τομείς και τις ανάγκες της κοινωνίας, από τις κοινωνικές υπηρεσίες, μέχρι τη φροντίδα για την υγεία, την παιδεία, τη θρησκεία, τις τέχνες, την προστασία του περιβάλλοντος, έως και την παροχή νομικής υποστήριξης. Γίνεται αντιληπτό το γεγονός, ότι οι ΜΚΟ δραστηριοποιούνται εκεί όπου το κράτος σταματά. Παραθέτοντας τις παραπάνω απόψεις , έγινε μια προσπάθεια να προσδιοριστεί ο ρόλος των ΜΚΟ καθώς και ο σκοπός τους, μέσα από τις γνώμες των επιστημόνων.

Συνοψίζοντας γίνεται αντιληπτό ότι η υλοποίηση των περισσότερων στόχων που θέτουν εξαρτάται και σε ένα πολύ μεγάλο βαθμό από τη χρηματοδότη των προαναφερθέντων οργανισμών , καθώς και κατά πόσο στρέφουν τους στόχους τους με βάση τη χρηματοδότηση που λαμβάνουν .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Κοινωνική Πολιτική και Τοπική Αυτοδιοίκηση

Σε αυτό το μέρος της θεωρητικής προσέγγισής μας επιχειρείται η βιβλιογραφική ανασκόπηση αναφορικά με την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Παρουσιάζονται τα θέματα της Κοινωνικής Πολιτικής και του Κοινωνικού Σχεδιασμού στα πλαίσια της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, για να γίνουν κατανοητές οι πρακτικές και οι μέθοδοι του κράτους αναφορικά με την Κοινωνική Πρόνοια, δηλαδή ποιές ενέργειες πραγματοποιεί το κράτος μέσω των οργανισμών του για την παροχή βοήθειας και υπηρεσιών στους πολίτες.

Εν συνεχεία γίνεται εκτενέστερη αναφορά στην Κοινωνική Πολιτική του Δήμου Πάτρας, όπου αναφέρονται οι βασικές υπηρεσίες που παρέχονται και παρουσιάζονται σύντομα οι δομές, οι οποίες υπάρχουν και δραστηριοποιούνται στην πόλη της Πάτρας με σκοπό την παροχή ουσιαστικής βοήθειας στις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες.

3.1. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Η τοπική κοινότητα αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την εφαρμογή της κοινωνικής πολιτικής του κράτους, διότι για την εφαρμογή των κοινωνικών προγραμμάτων κρίνεται απαραίτητη η διερεύνηση και μελέτη των αναγκών του πληθυσμού της τοπικής κοινωνίας.

Οι κοινωνικές δράσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης, οι οποίες αναπτύσσονται λόγω της ανακατανομής των σχετικών αρμοδιοτήτων σε κάθε διοικητική βαθμίδα ή με πρωτοβουλία των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, «έχουν χαρακτηριστεί ως αποσπασματικές και κατακερματισμένες αποκαλύπτοντας ελλείμματα ως προς την επικοινωνία των επιμέρους φορέων σε τοπικό επίπεδο» (Κοντιάδης και Απιστούλας, 2006:221). Επιπλέον ελλείμματα παρατηρούνται στην συνεργασία και τον συντονισμό των δράσεων των φορέων αλλά και στην αξιολόγηση των προγραμμάτων που υλοποιούνται στον χώρο της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Για την αποτελεσματική καταπολέμηση των κοινωνικών φαινομένων συνιστάται, όπως υποστηρίζουν οι Τσομπανόγλου, Κορρές και Γιαννοπούλου (2005:296), να σχεδιάζονται και να οργανώνονται οι δράσεις της πολιτείας, σύμφωνα με τα δεδομένα αλλά και τις ιδιαιτερότητες της τοπικής κοινωνίας.

Η εφαρμογή του αποκεντρωτικού συστήματος, δηλαδή η ανάθεση αρμοδιοτήτων από τα κεντρικά κρατικά όργανα στα περιφερειακά κρατικά όργανα υλοποιείται σταδιακά από το κράτος και προσφάτως συνέβαλε σε αυτή την διαδικασία το σχέδιο «Καλλικράτης», με το οποίο συστάθηκαν οι αποκεντρωμένες διοικήσεις και πραγματοποιήθηκε η ανακατανομή των αρμοδιοτήτων κάθε βαθμού (Πάρλαλης, 2011:279).

Όπως υποστηρίζουν οι Κοντιάδης και Απιστούλας (2006:56), η αναδιάρθρωση της τοπικής αυτοδιοίκησης μέσω της λειτουργίας κοινωνικών υποστηρικτικών δομών, αποτελεί «υπόδειγμα μετατροπής της απρόσιτης, στεγανοποιημένης διοίκησης σε ένα ανοιχτό σύστημα αμφίδρομης επικοινωνίας με τις τοπικές κοινωνίες».

Κριτήρια για την επιλογή της διοικητικής αποκέντρωσης αποτελούν, σύμφωνα με τους Κοντιάδη και Απιστούλα (2006:214-218), η διασφάλιση της πρόσβασης του πολίτη στις κοινωνικές υπηρεσίες, η εγγύτητα των πολιτικών τις οποίες εφαρμόζει το κράτος και ο συντονισμός των δράσεων των επιμέρους δημόσιων υπηρεσιών. Οι πληθυσμιακές ομάδες-στόχου ή τα άτομα, τα οποία αντιμετωπίζουν τον κοινωνικό αποκλεισμό, είναι απαραίτητο να έχουν πρόσβαση στις κοινωνικές υπηρεσίες, ώστε να αποκομίζουν τα οφέλη των κοινωνικών αγαθών. Σε αντίθετη περίπτωση, η έλλειψη γνώσεων σχετικά με τις παροχές και κατά συνέπεια η αποστέρηση των κοινωνικών αγαθών, οδηγεί στον κοινωνικό αποκλεισμό με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος.

Όπως ισχυρίζονται οι Κοντιάδης και Απιστούλας (2006:216-221) το αποκεντρωτικό σύστημα, επιφέρει μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα της διοίκησης, καθώς και καλύτερη εκτίμηση των ιδιαιτεροτήτων κάθε τοπικής κοινωνίας. Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης-ΟΤΑ εξυπηρετούν θέματα τοπικού ενδιαφέροντος για την κάλυψη ζωτικών αναγκών των κατοίκων και για τον λόγο αυτό κρίνεται απαραίτητη η ύπαρξη συντονιστικών δομών, για την καλύτερη ανταπόκριση του ρόλου τους. Παρότι η ευελιξία και η προσαρμοστικότητα των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης επιφέρει επιθυμητά αποτελέσματα για την συνοχή και ενίσχυση της τοπικής κοινότητας, προϋπόθεση βιωσιμότητας των τοπικών δομών αποτελεί η διασφάλιση αξιόπιστων δομών συντονισμού και επικοινωνίας.

Η υπηρεσία που θα είναι υπεύθυνη για τον συντονισμό των δράσεων των κοινωνικών προγραμμάτων, πρέπει, όπως αναφέρουν οι Ζαϊμάκης και Κανδυλάκη (2005:83) να έχει την απαραίτητη τεχνογνωσία και να περιλαμβάνει αρμοδιότητες που σχετίζονται με την διαμόρφωση κεντρικού κοινωνικού σχεδιασμού και την ιεράρχηση των προτεραιοτήτων για την κάλυψη των αναγκών των πολιτών. Επιπροσθέτως, έργο της θα αποτελεί ο συντονισμός και επίβλεψη των εθνικών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων που θα εφαρμόζονται σε τοπικό επίπεδο αλλά και η συγκρότηση ενός «δικτύου υπηρεσιών και προγραμμάτων κοινωνικής αποκατάστασης και ένταξης» σε συνεργασία με άλλους εξειδικευμένους φορείς. Τέλος, είναι αναγκαίο η

δομή αυτή να διεξαγάγει έρευνες για την εκτίμηση των αναγκών των κατοίκων της τοπικής και ευρύτερης κοινότητας, ενώ θα πρέπει να εργάζεται για τον συντονισμό και την αξιολόγηση των δικτύων παροχής κοινωνικών υπηρεσιών.

Για τον συντονισμό των κοινωνικών προγραμμάτων είναι επιτακτική η ανάγκη εφαρμογής του κοινωνικού σχεδιασμού. Προτού ξεκινήσει η υλοποίηση ενός προγράμματος, πρέπει σύμφωνα με τον Ζάννη (2006) να διευκρινιστούν οι στόχοι που καλείται να πετύχει, οι διαθέσιμοι πόροι και να καθοριστεί ένα προσεκτικά οργανωμένο σχέδιο παρέμβασης.

Ο κοινωνικός σχεδιασμός ωφελεί την αποτελεσματικότητα των δράσεων των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, (Ζάννης, 2006). Μέσω του σχεδιασμού εξασφαλίζεται η σωστή χρήση των διαθέσιμων πόρων, η αποφυγή των σφαλμάτων κατά την υλοποίηση της δράσης και η επίτευξη των καλύτερων αποτελεσμάτων.

3.2. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ:

Σύμφωνα με την Κασιμάτη (2002:26), «ανάλογα με τον χώρο εφαρμογής ο σχεδιασμός εμφανίζει ιδιαιτερότητες» αλλά γενικότερα αποτελεί μία διαδικασία, η οποία στοχεύει στην επίλυση ενός ζητήματος, μέσω συντονισμένων ενεργειών. Ο κοινωνικός σχεδιασμός στην Τοπική Αυτοδιοίκηση πραγματοποιείται για την κάλυψη των αναγκών των πολιτών και την βελτίωση του τρόπου ζωής τους. Παρότι υπάρχουν πολλά μοντέλα κοινωνικού σχεδιασμού, διακρίνονται τρία βασικά στάδια (Ζάννης, 2006). Το πρώτο στάδιο αφορά την ανάλυση, δηλαδή την κατασκευή του προγράμματος και τον σχεδιασμό εναλλακτικών σχεδίων, το δεύτερο στάδιο είναι η υλοποίηση της δράσης και το τελευταίο η αξιολόγηση.

ΣΤΑΔΙΟ ΑΝΑΛΥΣΗΣ:

Το πρώτο στάδιο, δηλαδή το στάδιο της ανάλυσης, αφορά την διερεύνηση του πλαισίου αναφοράς, την διαμόρφωση του προβλήματος και τον καθορισμό πολιτικής και στρατηγικής εφαρμογής (Κασιμάτη, 2002:80).

Πλαίσιο αναφοράς:

Ο φορέας που προβαίνει στην παρέμβαση, είναι απαραίτητο να γνωρίζει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες του πληθυσμού που εξυπηρετεί, αλλά και τις επιπτώσεις που θα επιφέρει η υλοποίηση του προγράμματος στο κοινωνικό περιβάλλον. Αφού διασφαλιστεί η αποφυγή αρνητικών συνεπειών σε άλλους τομείς του κοινωνικού συνόλου, σειρά έχει η αιτιολόγηση της παρέμβασης, ώστε να διευκρινιστούν οι στόχοι του προγράμματος. Η αιτιολόγηση της παρέμβασης είναι αναγκαία προκειμένου να επιτραπεί η λύση ενός συγκεκριμένου ζητήματος, χωρίς αυτή να αποτελέσει αιτία δημιουργίας ενός άλλου (Κασιμάτη, 2002:80-83).

Διαμόρφωση προβλήματος:

Πρώτη επιβεβλημένη ενέργεια αυτής της φάσης αποτελεί ο χρονικός και χωρικός προσδιορισμός του προβλήματος, το οποίο καλείται να επιλύσει

ο φορέας. Για την καλύτερη επίλυσή του, είναι απαραίτητος ο εντοπισμός των βαθύτερων αιτιών, ώστε να εξακριβωθούν οι ρίζες του και να αρχίσει από εκεί η αντιμετώπισή του. Στην συνέχεια, χρειάζεται να πραγματοποιηθεί μία λεπτομερής ανάλυση της κατάστασης ώστε οι λύσεις που θα προταθούν να ανταποκρίνονται στην φύση του προβλήματος. Οι πληροφορίες μπορεί να αποσπαστούν από φορείς της κοινότητας ή από επιτόπιες έρευνες. Έπειτα εκτελείται η συστηματοποίηση των απόψεων για τον τρόπο παρέμβασης, κατά την οποία διατυπώνονται οι απόψεις για το σχέδιο δράσης, οι οποίες έχουν διαμορφωθεί με βάση τις πληροφορίες που αποκτήθηκαν στις προηγούμενες φάσεις του κοινωνικού σχεδιασμού. Τέλος, πραγματοποιείται ο ακριβής προσδιορισμός του σκοπού και των στόχων της εν λόγω παρέμβασης (Κασιμάτη, 2002:83-88).

Καθορισμός πολιτικής και στρατηγικής:

Κατά το τελευταίο στάδιο της φάσης της ανάλυσης καθορίζεται η επιλογή πολιτικής του προγράμματος και οι εναλλακτικές προτάσεις. Όπως υποστηρίζει η Κασιμάτη (2002:88-91), η πολιτική που θα ακολουθηθεί καθορίζεται με βάση τα εξής κριτήρια: τον τομέα που αφορά η συγκεκριμένη παρέμβαση, το κόστος της δράσης και τα απαιτούμενα χρονικά όρια για την υλοποίησή της. Εκτός όμως από την υιοθέτηση μίας συγκεκριμένης στρατηγικής, ο υπεύθυνος του κοινωνικού σχεδιασμού φροντίζει και για την ύπαρξη εναλλακτικών λύσεων για την αποφυγή καθυστερήσεων σε περίπτωση μη έγκρισης του προγράμματος.

ΣΤΑΔΙΟ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ:

Στην διάρκεια αυτής της φάσης, μέσα από μία σειρά δράσεων, οι αξίες και ιδεολογίες της παρέμβασης μετατρέπονται σε πράξεις. Αρχικά πρέπει να διατυπωθούν τα σχέδια, οι ενέργειες, οι μέθοδοι, οι απαιτούμενοι πόροι που θα χρειαστούν καθώς και ο χρόνος υλοποίησης του προγράμματος και εν συνεχεία θα υποβληθούν όλα αυτά τα στοιχεία προς έγκριση από τον αρμόδιο φορέα. Επόμενο βήμα αποτελεί ο προγραμματισμός των πόρων μακροπρόθεσμα. Σημαντικό στοιχείο της επιτυχημένης έκβασης της παρέμβασης αποτελεί ο εντοπισμός των πηγών χρηματοδότησης και η εξασφάλιση της σωστής ροής των κονδυλίων κατά ενέργεια και χρόνο. Η

τρίτη φάση αυτού του σταδίου αφορά την παρακολούθηση του έργου κατά την διάρκεια της πραγματοποίησης του προγράμματος. Σημεία επίβλεψης αποτελούν οι ενέργειες και η αλληλουχία τους, ο καθορισμένος χρόνος για κάθε βήμα, καθώς και η ροή των απαιτούμενων πόρων. Ακολουθεί η αξιολόγηση της δράσης (Κασιμάτη, 2002:92-101).

ΣΤΑΔΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ:

Ο έλεγχος των κοινωνικών προγραμμάτων της τοπικής αυτοδιοίκησης, πραγματοποιείται από τα αρμόδια όργανα, είτε κατά την διάρκεια υλοποίησης του προγράμματος, είτε στο τέλος, με «ανακεφαλαιωτική αξιολόγηση» (Κασιμάτη, 2002:223-225). Μέσω της διαδικασίας της αξιολόγησης, κατά την υλοποίηση του προγράμματος, αναλύονται τα θετικά αλλά και αρνητικά σημεία, ώστε να εντοπιστούν οι αδυναμίες και να βρεθούν εναλλακτικές λύσεις για την βελτίωσή σου. Η ανακεφαλαιωτική αξιολόγηση από την άλλη πλευρά, συμβάλει στον έλεγχο των αποτελεσμάτων του υλοποιημένου προγράμματος.

Αιτίες αναποτελεσματικότητας του κοινωνικού σχεδιασμού αποτελούν, σύμφωνα με την άποψη της Κασιμάτη (2002:72), η περιορισμένη έκταση κοινωνικής πολιτικής εξαιτίας της ανεπάρκειας των απαιτούμενων πόρων, ο αποσπασματικός χαρακτήρας των κοινωνικών πολιτικών και η έμφαση που δίνεται στην αντιμετώπιση των συμπτωμάτων ενός προβλήματος και όχι στην αναζήτηση των βαθύτερων αιτιών. Επιπλέον, όπως ισχυρίζεται η ίδια, σημαντικό ρόλο διαδραμάτιζε το γραφειοκρατικό σύστημα του κράτους, το οποίο καθιστούσε την διαδικασία υλοποίησης ενός προγράμματος χρονοβόρα. Ακόμη, υπεύθυνη για την αναποτελεσματικότητα του κοινωνικού σχεδιασμού, χαρακτηρίζεται η ανεπαρκής στελέχωση των αρμόδιων φορέων από καταρτισμένους επαγγελματίες με ανάλογες γνώσεις.

3.3. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟ ΠΑΤΡΑΣ:

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση, στα πλαίσια της δράσης της, οργανώνει δομές κοινωνικής πολιτικής που αφορούν τρεις βασικούς άξονες υπηρεσιών.

Στον πρώτο άξονα συγκαταλέγονται συμβουλευτικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες, οι οποίες επιχειρούν να καλύψουν ανάγκες του πληθυσμού που αφορούν τις συνθήκες που επικρατούν στο οικογενειακό περιβάλλον και επηρεάζουν τις σχέσεις των μελών (Ζαϊμάκης και Κανδυλάκη, 2005:289). Σε αυτό το στάδιο, η Τοπική Αυτοδιοίκηση αναζητά «εστίες κοινωνικής παθογένειας» και στοιχεία που πλήττουν την κοινωνική συνοχή.

Ο δεύτερος άξονας αποσκοπεί στην βελτίωση της ποιότητας της ζωής ατόμων ηλικιωμένων ή με αναπηρία και του οικογενειακού περιβάλλοντος αυτών. Τέτοιου είδους υπηρεσίες είναι λόγω χάριν τα ΚΑΠΗ και το πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι» (Ζαϊμάκης και Κανδυλάκη, 2005:289)

Ο τρίτος και τελευταίος άξονας, απευθύνεται σε δομές που έχουν ως στόχο την κάλυψη βασικών άμεσων αναγκών των «πλέον αδύναμων μελών της τοπικής κοινωνίας» (Ζαϊμάκης και Κανδυλάκη, 2005:289). Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου τομέα πραγματοποιούνται παροχές σε είδος-τρόφιμα, ρούχα, στέγη κτλ.-που προστατεύουν τους επωφελούμενους από την κοινωνική απομόνωση.

Κοινωνικός Οργανισμός Δήμου Πάτρας-ΚΟΔΗΠ

Σύμφωνα με τον νόμο-πρόγραμμα «Καλλικράτης» και τις διατάξεις αυτού περί συνένωσης των ΚΑΠΗ του δήμου Πατρέων, των δημοτικών παιδικών σταθμών και του Δημοτικού Οργανισμού Υγείας Πρόνοιας, δημιουργήθηκε ο Κοινωνικός Οργανισμός Δήμου Πατρέων.

Ο ΚΟΔΗΠ, στελεχώνεται από εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό και διαθέτει δομές για τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες όπως το πρόγραμμα Βοήθεια στο Σπίτι, τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης για παιδιά με αναπηρίες, το Γραφείο Κοινωνικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών, το Γραφείο Ψυχοκοινωνικής Στήριξης κτλ. Το τμήμα που αφορά τις υπηρεσίες για τις ευπαθείς ομάδες ονομάζεται Τμήμα Κοινωνικής Στήριξης, Ευπαθών Ομάδων και δια βίου μάθησης.

Παρακάτω αναφέρονται αναλυτικότερα μερικές από τις δομές του Κοινωνικού Οργανισμού Δήμου Πάτρας.

ΑγκαλιάΖΩ

Ο Όμιλος Εθελοντών Κατά του Καρκίνου «Αγκαλιάζω» Πάτρας, αποτελεί το πρώτο παράρτημα του Ομίλου και ιδρύθηκε τον Νοέμβριο του 2003. Η δράση του διευρύνθηκε με το πρόγραμμα εκπαίδευσης εθελοντών και τις δύο πρώτες ομάδες: Ομάδα Έγκαιρης Διάγνωσης και Ομάδα Εκδηλώσεων.

Μέλος μπορεί να γίνει οποιοσδήποτε επιθυμεί να συνδράμει στο έργο του Ομίλου συμμετέχοντας στα προγράμματά του, τα οποία αφορούν την οργάνωση ενημερωτικών εκδηλώσεων και ενημερωτικών περιπτέρων στο Δήμο Πατρέων και στους Περιφερειακούς Δήμους. Μέσω των εκδηλώσεών του, στοχεύει στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινότητας σχετικά με τον καρκίνο.

Ακόμη, πραγματοποιείται σεμινάριο εθελοντών, για την εκπαίδευση των ατόμων που επιθυμούν να λάβουν μέρος στα προγράμματα και τις ομάδες του Ομίλου για την ενημέρωση της κοινότητας και την ψυχοκοινωνική στήριξη των ασθενών και των οικείων τους.

Το παράρτημα διοικείται από πενταμελή επιτροπή, ενώ απασχολεί κοινωνικούς λειτουργούς με εποπτικό και συμβουλευτικό ρόλο π.χ. υπεύθυνη για την εποπτεία των ομάδων εθελοντών είναι η κοινωνική υπηρεσία.

Η κοινωνική υπηρεσία του Ομίλου ενημερώνει τους ασθενείς και την οικογένειά τους για τα δικαιώματά τους, για θέματα κοινωνικής προστασίας ενώ «μεταφέρει τα αιτήματά τους για δυσλειτουργίες του συστήματος Υγείας στην Επιτροπή Συνηγορίας και Διεκδίκησης Δικαιωμάτων Ασθενών για την επίλυση τους».

ΚΑΠΗ

Τα ΚΑΠΗ είναι χώροι επικοινωνίας, δημιουργικής απασχόλησης, δραστηριοποίησης, ψυχαγωγίας, πληροφόρησης, κοινωνικότητας για άνδρες και γυναίκες που είναι άνω των 65 ετών.

Αρχικός σκοπός των γραφείων κοινωνικής υπηρεσίας ΚΑΠΗ είναι η πρόληψη βιολογικών, ψυχολογικών και κοινωνικών προβλημάτων των ηλικιωμένων, ώστε να παραμείνουν ισότιμα κι ενεργά μέλη του κοινωνικού συνόλου. Παράλληλα συμβάλλει στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινωνικού συνόλου και των ειδικών φορέων σχετικά με τα προβλήματα και τις ανάγκες των ηλικιωμένων. Παρέχεται πρωτογενής πρόληψη (εμβολιασμοί, συμβουλές για την αποφυγή ατυχημάτων) και δευτερογενής πρόληψη (ιατρικές εξετάσεις που έχουν σκοπό την έγκαιρη διάγνωση)

Οι παρεχόμενες υπηρεσίες είναι οι εξής:

- Κοινωνική Υπηρεσία, όπου παρέχεται ψυχοσυναισθηματική υποστήριξη, συμβουλευτική και γενικότερα κοινωνική φροντίδα. Σε αυτό το πλαίσιο λειτουργούν ομάδες στήριξης και συζήτησης ηλικιωμένων καθώς κι ατομικές συνεδρίες.
- Ιατρική και Νοσηλευτική Υπηρεσία, όπου παρέχονται ιατρικές συμβουλές και ενημέρωση για θέματα υγείας
- Φυσικοθεραπευτήριο, όπου πραγματοποιούνται συνεδρίες αποκατάστασης.
- Βοήθεια στο Σπίτι σε μοναχικά και ηλικιωμένα άτομα μέλη του ΚΑΠΗ.
- Ομάδες Δημιουργικής Απασχόλησης, όπως ομάδες χορού, χορωδίας, χειροτεχνίας, μουσικού εργαστηρίου και γυμναστικής.
- Εντευκτήριο με ελεύθερη πρόσβαση στο internet και χρήση υπολογιστή και στην ενημέρωση.
- Θερινό στέκι
- Ομάδα εξοικείωσης με τις νέες τεχνολογίες όπου μέλη του ΚΑΠΗ παρακολουθούν εργαστήρι χρήσης υπολογιστή, internet και εξ' αποστάσεως επικοινωνίας(email, video cal)

- Οργανωμένη ψυχαγωγία με ετήσιο Εκδρομικό Πρόγραμμα, συνεστιάσεις πολιτιστικές εκδηλώσεις καθώς κι επισκέψεις σε Μουσεία κι αρχαιολογικούς χώρους καθώς και Κατασκηνώσεις – Ιαματικά λουτρά.

Βοήθεια στο σπίτι

Το πρόγραμμα "Βοήθεια στο σπίτι" είναι ένα πρόγραμμα κοινωνικής προστασίας που στοχεύει στην παροχή συστηματικής και οργανωμένης Πρωτοβάθμιας Κοινωνικής Φροντίδας στα άτομα τρίτης ηλικίας και στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Η τοπική αυτοδιοίκηση υλοποιεί το παραπάνω πρόγραμμα.

Το πρόγραμμα "Βοήθεια στο Σπίτι" απευθύνεται σε άτομα της τρίτης ηλικίας που αδυνατούν να αυτοεξυπηρετηθούν πλήρως, καθώς και σε άτομα με κινητικές δυσλειτουργίες και ειδικά προβλήματα. Προτεραιότητα δίνεται σε αυτούς που ζουν μόνοι τους ή δεν έχουν την πλήρη φροντίδα της οικογένειας ή που το εισόδημά τους δεν τους επιτρέπει να εξασφαλίσουν τις απαιτούμενες υπηρεσίες για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους.

Το Προγράμμα αποσκοπεί στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ατόμων της τρίτης ηλικίας καθώς και ατόμων με κινητικά ή άλλα ειδικά προβλήματα (ΑμεΑ), να συμβάλλει στην απόκτηση αυτονομίας και στην αξιοπρεπή διαβίωση. Επιπλέον παρέχει υποστήριξη στο οικογενειακό περιβάλλον των επωφελούμενων και τέλος προωθεί την απασχόληση εξειδικευμένου προσωπικού.

Πολυδύναμο Κέντρο Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρία Αμπέτ Χασμάν

Σχετικά με τον τομέα που αφορά τα άτομα με αναπηρία, ο δήμος Πάτρας έχει οργανώσει προγράμματα και δομές όπως τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρίες (ΚΔΑΠ-μεΑ), ένα εκ των οποίων είναι και το Πολυδύναμο κέντρο Αμπέτ Χασμάν.

Το Πολυδύναμο κέντρο/ΚΔΑΠ-ΜΕΑ είναι ένα κέντρο του δήμου Πάτρας, το οποίο εξυπηρετεί άτομα με αναπηρίες. Έχουν ενταχθεί σε αυτό άτομα διαφόρων ηλικιών με νοητική υστέρηση, αυτισμό, σύνδρομο Down, κινητικές αναπηρίες και άλλες παθήσεις.

Πρωταρχικός σκοπός λειτουργίας των συγκεκριμένων κέντρων αποτελεί η δημιουργική απασχόληση των ατόμων με αναπηρία. Επιπλέον στόχοι που καλούνται να καλύψουν τα κέντρα αυτά, αποτελούν η βελτίωση της ποιότητας της ζωής τους, η κοινωνική τους ένταξη αλλά και η στήριξη των οικογενειών τους.

Τα μέλη του ΚΔΑΠ-μεΑ Αμπέτ Χασμάν, συμμετέχουν σε ομάδες ανάπτυξης δεξιοτήτων, ομάδα θεάτρου, αθλητικών δραστηριοτήτων, κεραμικής, διαφόρων κατασκευών κτλ.

Στο κέντρο απασχολούνται επαγγελματίες διαφόρων ειδικοτήτων όπως: κοινωνικοί λειτουργοί, γυμναστές, ψυχολόγος, εργοθεραπευτής, θεατρολόγος, νοσηλεύτης, δάσκαλος ειδικής αγωγής κτλ. Η δράση των ατόμων αυτών, στα πλαίσια της διεπαγγελματικής τους συνεργασίας, στοχεύει στην δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους, στην στήριξη των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους, στην προώθηση των ατομικών και κοινωνικών τους δικαιωμάτων καθώς και στην ευαισθητοποίηση της κοινότητας.

Σ.Ο.Ψ.Υ Πάτρας

Το 2003 μετά από κινητοποίηση πολιτών, κυρίως επαγγελματιών ψυχικής υγείας π.χ. ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί κ.λπ. και από χρήστες υπηρεσιών ψυχικής υγείας και των οικογενειών τους δημιουργήθηκε στην Πάτρα ο σύλλογος για την ψυχική υγεία.

Είναι μη κερδοσκοπικό σωματείο με ειδική πιστοποίηση απο το υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης ως φορέας παροχής κοινωνικής φροντίδας.

Στόχοι του συλλόγου είναι:

- Η δημιουργία και ενδυνάμωση σχέσεων μεταξύ των μελών που να προωθούν την αλληλεγγύη και την αλληλοβοήθεια.
- Η στήριξη, ενίσχυση και προστασία των ψυχικά ασθενών και των οικογενειών τους.
- Σωστή ενημέρωση για την ψυχική ασθένεια και το σύστημα παροχής υπηρεσιών ψυχικής υγείας.
- Ενημέρωση και προσπάθεια για ευαισθητοποίηση του κοινού και της τοπικής κοινωνίας , έτσι ώστε να μπορέσει να υπάρξει μείωση του στίγματος που επιφέρει η ψυχική ασθένεια.
- Προσπάθεια για καταπολέμηση των διακρίσεων που υφίστανται οι ψυχικά ασθενείς και η προστασία των δικαιωμάτων τους καθώς και να αναδειχθεί η πραγματική εικόνα ενός ψυχικά ασθενή.

Στα πλαίσια λειτουργίας του υπάρχουν ομάδες αυτοβοήθειας, υποστήριξης , ομάδες δημιουργικής απασχόλησης, ομάδες ψυχοεκπαίδευσης οικογενειών-φροντιστών, κοινωνική λέσχη “η Εκκίνηση”.

Η κινητήριος δύναμη του Ομίλου είναι οι εθελοντές του που στηρίζουν τις προσπάθειες του και δραστηριοποιούνται όπου χρειάζεται.

Τράπεζα Τροφίμων Πάτρας

Η αντιδημαρχία δημοτικής Πρόνοιας και η Μητρόπολη Πατρών αναλογιζόμενες τις άσχημες οικονομικές συνθήκες και την ανεργία που δεσπόζουν στην εποχή μας ίδρυσαν στην Πάτρα την Τράπεζα Τροφίμων, Ένδυσης και παιχνιδιών αλλά και το γραφείο Αλληλοβοήθειας με σκοπό να προσφέρουν βοήθεια σε άτομα και οικογένειες που ζουν κάτω από αυτές τις συνθήκες και δεν μπορούν να καλύψουν ούτε τις βασικές ανάγκες σίτισης, ένδυσης και ψυχαγωγίας (κυρίως των παιδιών).

Για να επιλεγεί κάποιος ως λήπτης βοήθειας από την Τράπεζα γίνεται πλήρης κοινωνική έρευνα από το γραφείο Δημοτικής Μέριμνας και τις τοπικές ενορίες της Ιεράς Μητρόπολης Πατρών.

Στήριξη Α.Μ.Κ.Ε. (Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρία)

Η ΣΤΗΡΙΞΗ Α.Μ.Κ.Ε. αποτελεί μία Μ.Κ.Ο. η οποία ιδρύθηκε στην Πάτρα το 2007. Δραστηριοποιείται στον Δημόσιο και Ιδιωτικό τομέα, υποστηρίζοντας επιχειρήσεις και κοινωνικούς φορείς για την καλύτερη αξιοποίηση των χρηματοοικονομικών ευκαιριών για δράσεις κοινωνικές.

Στα πλαίσια του προγράμματος «Κοινωνικές Δομές Άμεσης Αντιμετώπισης της Φτώχειας» στο δήμο Πατρέων, λειτουργούν δομές όπως η Τράπεζα Χρόνου, το Γραφείο Διαμεσολάβησης, η Δομή Παροχής Συσσιτίων κτλ.

Η Δομή Παροχής Συσσιτίων προσφέρει υπηρεσίες σίτισης σε άστεγους του δήμου Πατρέων, οι οποίοι επιλέγονται από τις Κοινωνικές Υπηρεσίες του δήμου σε συνεργασία με την Ιερά Μητρόπολη Πατρών με γνώμονα κοινωνικοοικονομικά κριτήρια. Η δομή στελεχώνεται από μία κοινωνική λειτουργό, δύο άτομα ως προσωπικό καθαριότητας, τρία άτομα ως μέλη της κουζίνας και έναν διοικητικό υπάλληλο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Ρόλος Κοινωνικού Λειτουργού

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο αναλύεται ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού σε Μ.Κ.Ο. και σε φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει. Γίνεται αναφορά στην εφαρμογή των τριών μεθόδων της κοινωνικής εργασίας (Κοινωνική Εργασία με Άτομο, Κοινωνική Εργασία με Ομάδα, Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα) και στις επιμέρους αρμοδιότητες του επαγγελματία ανάλογα με την μορφή της υπηρεσίας και τον σκοπό λειτουργίας.

Το κεφάλαιο αποτελείται από δύο υποκεφάλαια. Στο πρώτο υποκεφάλαιο αναλύεται ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην τοπική αυτοδιοίκηση, ενώ στο δεύτερο υποκεφάλαιο αναφέρεται ο ρόλος του και οι εξειδικευμένες αρμοδιότητές του σε Μ.Κ.Ο.

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στις Μ.Κ.Ο. και τους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης αποτελεί έναν από τους βασικότερους τομείς διερεύνησης της παρούσας μελέτης. Αυτό γίνεται κατανοητό εάν αναλογιστεί κανείς ότι μας επιτρέπει να συγκρίνουμε τις βιβλιογραφικές πηγές, που αφορούν τις αρμοδιότητές του σε τέτοιες δομές, με τις αρμοδιότητες στις οποίες τελικά καλείται να ανταπεξέλθει.

4.1. ΡΟΛΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού καλύπτει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων σε κάθε υπηρεσία. Ο ρόλος που διαδραματίζει είναι πολύπλευρος και εξειδικευμένος για κάθε τομέα εργασίας.

Στα πλαίσια της τοπικής αυτοδιοίκησης, ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού καθορίζεται από τις ανάγκες του πληθυσμού της κοινότητας, τις οποίες καλείται να εντοπίσει και να καλύψει στον μεγαλύτερο δυνατό βαθμό (Πάρλαλης, 2011:272). Τα ζητήματα με τα οποία ασχολείται είναι πολυδιάστατα και για τον λόγο αυτό η παρέμβασή του καθίσταται πολυεπίπεδη. Ακόμη και αν επικεντρωθεί στην επίλυση ενός συγκεκριμένου θέματος, υπάρχουν ζητήματα που προκύπτουν μέσω αυτού και χρειάζονται αντιμετώπιση.

Επιπλέον, ένας κοινωνικός λειτουργός που εργάζεται στην τοπική αυτοδιοίκηση, έχει να αντιμετωπίσει έναν ιδιόμορφο πληθυσμό, καθώς η κοινότητα απαρτίζεται από άτομα διαφόρων ηλικιών, φύλου, οικονομικού και πολιτιστικού προφίλ. «Η Διαμεθοδική Κοινωνική Εργασία είναι εκείνη που μπορεί» σύμφωνα με τον Πάρλαλη (2011:272) «να ανταπεξέλθει με επιτυχία στις ποικίλες και διαφορετικές ανάγκες» του πληθυσμού και να προτείνει διαφορετικούς τρόπους επίλυσης.

Οι τρόποι παρέμβασης του κοινωνικού λειτουργού στην τοπική κοινότητα συνδέονται με τους τομείς άσκησης της κοινωνικής εργασίας (Κοινωνική Εργασία με Άτομα, με Ομάδες και με Κοινότητα). Η μέθοδος της Κοινωνικής Εργασίας με Άτομα, βασίζεται στην σχέση εμπιστοσύνης που δημιουργείται μεταξύ επαγγελματία και εξυπηρετούμενου για την επίλυση προσωπικών ζητημάτων, που αδυνατούν να διαχειριστούν τα άτομα (Πάρλαλης 2011:273-275). Παρέχεται στους εξυπηρετούμενους στήριξη υπό την μορφή προνοιακών επιδομάτων, ενημέρωση, παραπομπή σε άλλες υπηρεσίες, με τις οποίες συνεργάζεται ο κοινωνικός λειτουργός.

Η δεύτερη μέθοδος της κοινωνικής εργασίας αποσκοπεί στην άσκηση του επαγγέλματος μέσω ομάδων εργασίας. Η δημιουργία ομάδων ατόμων με κοινά χαρακτηριστικά που στοχεύουν στην επίλυση ενός κοινού ζητήματος,

συμβάλει στην βελτίωση της κοινωνικής λειτουργικότητας των ατόμων και την ενίσχυση της αίσθησης των μελών ότι ανήκουν στην κοινότητα (Καλλινικάκη, 1998:138-141). Επομένως, η δημιουργία ομάδων με άτομα της κοινότητας, θα είχε θετικά αποτελέσματα στην επίλυση κοινών ζητημάτων που απασχολούν τα άτομα που διαμένουν στην ίδια περιοχή και αποτελούν μέλη της συγκεκριμένης κοινότητας.

Η Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα αποτελεί, σύμφωνα με τον Πάρλαλη (2011:275), μία διαδικασία ευαισθητοποίησης, ενεργοποίησης και κινητοποίησης των πολιτών για την διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους. Σύμφωνα με την Καλλινικάκη (1998:144-146), η μέθοδος αυτή συνδράμει στην διερεύνηση των πραγματικών αναγκών της κοινότητας, την αξιολόγησή τους και την εύρεση τρόπων κάλυψης αυτών των αναγκών.

Επιπλέον, ο κοινωνικός λειτουργός είναι υπεύθυνος για την δημοσιοποίηση των δράσεων που εκτελεί στην κοινότητα και την τήρηση αρχείων για όλες του τις ενέργειες (Πάρλαλης, 2011:272). Στις ενέργειες αυτές συγκαταλέγονται η συνεργασία του με τους υπόλοιπους φορείς της κοινότητας, η εκπόνηση ερευνών για προτεινόμενες δράσεις και το σύνολο των δραστηριοτήτων του σε όλους τους τομείς.

Οι δραστηριότητές του αφορούν επίσης την συνδρομή του στον σχεδιασμό και την υλοποίηση της κοινωνικής πολιτικής στην οποία συμμετέχουν όλοι οι αρμόδιοι φορείς, αλλά ηγετικό ρόλο κατέχει η Τοπική Αυτοδιοίκηση. Επομένως καλείται να εντοπίσει και να αξιολογήσει τις ανάγκες της κοινότητας, να συντονίζει τις δράσεις και την συνεργασία των υπηρεσιών της, να συμβάλει στην διαμόρφωση, υλοποίηση και αξιολόγηση κοινωνικών προγραμμάτων καθώς και στην δημιουργία υποστηρικτικών μηχανισμών (Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών Κύπρου, 2014).

Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο κοινωνικός λειτουργός που εργάζεται στην τοπική αυτοδιοίκηση, σύμφωνα με τον Πάρλαλη (2011:277-278), προέρχονται από το ευρύ φάσμα των κοινωνικών αναγκών που καλείται να καλύψει και την ανάγκη χρησιμοποίησης και των τριών μεθόδων της κοινωνικής εργασίας. Επομένως, ο κοινωνικός λειτουργός οφείλει να διακρίνει και να ιεραρχεί τις ανάγκες του πληθυσμού, αλλά και να είναι

επανδρωμένος με γνώσεις και ευελιξία για την χρησιμοποίηση των μεθόδων του επαγγέλματός του. Επιπλέον εντοπίζονται δυσκολίες λόγω της έλλειψης κοινωνικών υπηρεσιών και παροχών, καθώς και της αδυναμίας ουσιαστικής δικτύωσης μεταξύ των υπηρεσιών, με αποτέλεσμα να ματαιώνεται και να οδηγείται πιθανά σε επαγγελματική εξουθένωση (burnout) λόγω της αδυναμίας να βρεθεί μία ικανοποιητική και εφικτή λύση για τους εξυπηρετούμενούς του. Τέλος, έρχεται αντιμέτωπος με τα πολιτικά πρόσωπα, τα οποία παρεμποδίζουν το έργο του για μικροπολιτικούς σκοπούς. Η κατάσταση αυτή θα ήταν χρήσιμο να αντικατασταθεί από την συνεργασία των δύο πλευρών για την βελτίωση της ποιότητας ζωής των εξυπηρετούμενων, με σεβασμό στην διαφορετικότητα και την «ουσιαστική αναβάθμιση της καθημερινότητας των κατοίκων» (Πάρλαλη, 2011:278).

Για την αντιμετώπιση των δυσκολιών που αναφέρθηκαν παραπάνω, είναι απαραίτητη η συμμετοχή της κεντρικής κρατικής διοίκησης. Θα ήταν ωφέλιμο, σύμφωνα με τον Πάρλαλη (2011:278), να οργανωθούν καλύτερα οι υπάρχουσες δομές κοινωνικής πολιτικής, να υπάρχει μεγαλύτερη πληροφόρηση στο κοινό, να στελεχωθούν οι κοινωνικές υπηρεσίες από καταρτισμένους επαγγελματίες διαφόρων ειδικοτήτων και να θεσμοθετηθεί η εποπτεία των κοινωνικών λειτουργιών των δομών της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Επίσης η διεύρυνση των προγραμμάτων κοινωνικής πολιτικής, η λειτουργία περισσότερων εξειδικευμένων φορέων και η εξασφάλιση επαρκούς χρηματοδότησης των προγραμμάτων, αποτελούν βασικούς στόχους για την βελτίωση του τρόπου εργασίας του κοινωνικού λειτουργού (Πάρλαλης, 2011:278).

Όλα αυτά βέβαια φαντάζουν αδύνατο να συμβούν στην σημερινή εποχή, εφόσον η οικονομική κρίση που βιώνει η χώρα μας, οδηγεί στην συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας. Από την μία πλευρά αναδεικνύεται η ανάγκη ύπαρξης περισσότερων προνοιακών παροχών και από την άλλη η αδυναμία λήψης μέτρων για την επίτευξη αυτού του στόχου. Επομένως τον ρόλο του κράτους πρόνοιας αναλαμβάνουν τα άτυπα δίκτυα, οι ίδιοι οι πολίτες μέσα από δράσεις αλληλεγγύης, στις οποίες ο κοινωνικός λειτουργός οφείλει να συνδράμει.

4.2. ΡΟΛΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΣΕ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ.

Ο ρόλος που αναλαμβάνει ένα κοινωνικός λειτουργός σε μία Μη Κυβερνητική Οργάνωση-ΜΚΟ είναι συνυφασμένος με την φύση της οργάνωσης και τον σκοπό που εξυπηρετεί. Σε κάθε μη κερδοσκοπικό φορέα αναλαμβάνει εξειδικευμένες αρμοδιότητες.

Σε γενικές γραμμές συνεργάζεται με το διοικητικό συμβούλιο του φορέα, έχοντας, όπως αναφέρει ο Πάρλαλης (2011:298), «ρόλο ενημερωτικό προς την εξέλιξη των εκάστοτε προγραμμάτων». Επίσης θα μπορούσε να αναλάβει την εκπαίδευση και εποπτεία των εθελοντών που συνεργάζονται με τον φορέα, ώστε να ενισχυθεί η δράση τους. Σε σχέση με τους εξυπηρετούμενους, ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να εργαστεί χρησιμοποιώντας και τις τρεις μεθόδους της κοινωνικής εργασίας για την καλύτερη εξυπηρέτηση των ατόμων.

Αν κριθεί απαραίτητο, δουλεύει και με την οικογένεια του εξυπηρετούμενου, για μία ολιστική αντιμετώπιση του ζητήματος που τον απασχολεί (Πάρλαλης, 2011:300). Έτσι επιτελείται βελτίωση της κοινωνικής λειτουργικότητας του ατόμου, το οποίο αποκτά γνώσεις σχετικά με τους τρόπους επίλυσης μελλοντικών προβλημάτων που ίσως κληθεί να αντιμετωπίσει. Στα πλαίσια των δράσεών του, περιλαμβάνεται και η προσπάθεια κινητοποίησης και ευαισθητοποίησης της κοινότητας, καθώς και η ενημέρωσή της σχετικά με την ΜΚΟ, στην οποία εργάζεται.

Οι ρόλοι που πιθανόν αναλαμβάνει ένας κοινωνικός λειτουργός κατά την συνεργασία του με τον εξυπηρετούμενο, σύμφωνα με την Καλλινικάκη (1998:89-92), αλληλοδιαπλέκονται και εμφανίζονται ταυτόχρονα. Έτσι ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να χαρακτηριστεί ως μεσολαβητής, συνήγορος, εμπυχωτής κτλ. Ο σκοπός της ύπαρξής του στην υπηρεσία, μπορεί να είναι εκτός των άλλων, η ενημέρωση των ατόμων για τις παροχές που δικαιούνται και τα προνόμια που του προσφέρει ο φορέας, η υποστήριξη και ενδυνάμωσή τους, καθώς και η αρωγή του στην διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους.

Τα εμπόδια, τα οποία προκύπτουν κατά την άσκηση του επαγγέλματός του, στο πλαίσιο μιας ΜΚΟ, είναι οι ανεπαρκείς προνοιακές παροχές και δομές, η προσωρινή φύση των προγραμμάτων και κάποιες περαιτέρω γραφειοκρατικές δυσκολίες, εξαιτίας των οποίων καθίσταται ανέφικτη η συνεργασία με τις δημόσιες υπηρεσίες. Εξαιτίας αυτών των δυσκολιών ο επαγγελματίας οδηγείται σε αδιέξοδο, καθώς σύμφωνα με τον Πάργαλη (2011:301), αισθάνεται πως δεν δύναται να προσφέρει κάτι σε πρακτικό επίπεδο στους εξυπηρετούμενούς του, οι οποίοι λόγω των γραφειοκρατικών δυσκολιών παραιτούνται από την προσπάθεια για την διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους.

Β΄ ΜΕΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Μεθοδολογία έρευνας

Το παρόν κεφάλαιο σχετίζεται με την έρευνα που εκπονήθηκε και πιο συγκεκριμένα, με τις μεθόδους που ακολουθήθηκαν. Επίσης γίνεται λόγος για τον τρόπο με τον οποίο επιλέχθηκαν οι διάφορες μέθοδοι.

Απαρτίζεται από οχτώ υποκεφάλαια, στα οποία αναλύεται το είδος της έρευνας, η ερευνητική πρόταση και τα ερευνητικά ερωτήματα, ο πληθυσμός και το δείγμα της έρευνας καθώς και το εργαλείο έρευνας που χρησιμοποιήθηκε.

Επίσης αναφέρεται ο τόπος και ο χρόνος κατά τον οποίο διεξήχθη η μελέτη, ο κώδικας δεοντολογίας που έπρεπε να ακολουθήσουμε ώστε να μην θίγονται τα δικαιώματα των συνεντευξιαζόμενων και οι περιορισμοί της έρευνας.

5.1. ΕΙΔΟΣ ΈΡΕΥΝΑΣ

Δύο ήδη έρευνας είναι ευρέως γνωστά, η μέθοδος της ποιοτικής και η μέθοδος της ποσοτικής έρευνας.

Πιο συγκεκριμένα η ποσοτική έρευνα μέσω μεθόδων όπως στατιστικές και μαθηματικά μοντέλα στοχεύει στην ανακάλυψη σχέσεων και αλληλεπιδράσεων ανάμεσα σε διαφόρους παράγοντες. Τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την συλλογή δεδομένων είναι κυρίως δομημένα (Πανεπιστήμιο Κύπρου).

Σε αντίθεση η ποιοτική έρευνα εστιάζει περισσότερο στο να απαντήσει σε ερωτήματα που έχουν να κάνουν με το “πώς” και το “γιατί” ενός φαινομένου, γίνεται ουσιαστική και προσπάθεια βαθύτερης κατανόησης των κοινωνικών φαινομένων. Δηλαδή δεν αρκεί να περιγραφεί απλώς ένα φαινόμενο αλλά πρέπει να επιτευχθεί ουσιαστική και πραγματική κατανόηση του (Πανεπιστήμιο Κύπρου).

Σύμφωνα με την Mason η ποιοτική έρευνα πηγάζει από μια φιλοσοφία που προσπαθεί σε βάθος να εξετάσει τον κοινωνικό κόσμο, έχει στην ουσία έναν ερμηνευτικό χαρακτήρα. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιεί για την συλλογή πληροφοριών και δεδομένων μπορούν γενικώς να χαρακτηριστούν αρκετά ευέλικτες ως προς το πλαίσιο που δραστηριοποιούνται. Γενικά προσπαθεί να καταλήξει και να παρουσιάσει μια ολοκληρωμένη, ολική εικόνα του φαινομένου που μελετάει μέσω των στοιχείων που συλλέγει, για αυτό οι μέθοδοι ανάλυσης και επεξήγησης που χρησιμοποιεί είναι ολιστικού χαρακτήρα (Mason 2003:20-21).

Στην παρούσα έρευνα αποφασίστηκε να χρησιμοποιηθεί η ποιοτική μέθοδος γιατί μας ενδιέφερε να κατανοήσουμε σε βάθος την σχέση των Μ.Κ.Ο και της τοπικής αυτοδιοίκησης στο δήμο της Πάτρας καθώς και ποιά η θέση της κοινωνικής εργασίας σε αυτά τα πλαίσια. Πιο συγκεκριμένα χρησιμοποιήσαμε την μέθοδο της μελέτης περίπτωσης.

«Η Μελέτη της περίπτωσης είναι μια στρατηγική διεξαγωγής έρευνας που περιλαμβάνει μια εμπειρική διερεύνηση ενός συγκεκριμένου

σύγχρονου φαινομένου μέσα στο πραγματικό πλαίσιο της ζωής χρησιμοποιώντας πολλαπλές πηγές απόδειξης» (Robson 2007: 212).

Υπάρχουν αρκετά ήδη μελέτης περίπτωσης κάποια από τα οποία είναι οι μεμονωμένες μελέτες περίπτωσης, το σύνολο μεμονωμένων μελετών της περίπτωσης, μελέτες οργανισμών και θεσμών, μελέτες κοινωνικών ομάδων και μελέτες γεγονότων, ρόλων και σχέσεων (Robson, 2007:215).

5.2. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Σε αυτό το σημείο του σχεδιασμού της έρευνας θα διατυπωθεί το πρόβλημα, χρειάζεται όμως μεγάλη προσοχή γιατί κάποιο λάθος σε αυτό το σημείο μπορεί να οδηγήσει την έρευνα σε λάθος δρόμο, ωστόσο μόνο η διατύπωση δεν αρκεί για να πραγματοποιηθεί η έρευνα, γιατί θεωρείται αρκετά γενική. Θα πρέπει η ερευνητική πρόταση να διαιρεθεί σε μικρότερα κομμάτια που θα εξετάσουν όλα τα μέρη του θέματος προς διερεύνηση και μέσα από τα οποία θα προκύψουν τα ερευνητικά ερωτήματα, που θα χρησιμοποιηθούν για την συλλογή των στοιχείων που θέλουμε να συλλέξουμε (Φίλιας και συν. 1977: 52-53).

Σε μια ποιοτική έρευνα τα ερευνητικά ερωτήματα στοχεύουν στο να δώσουν απαντήσεις του τύπου “γιατί, πως, τι” . προσανατολίζονται κυρίως στο περιγράψουν ή να δώσουν εξηγήσεις σχετικά με διάφορα κοινωνικά φαινόμενα που δεν μπορούν να μετρηθούν αλλιώς (Ιωσηφίδης 2003:45).

Στα ερευνητικά ερωτήματα σε αυτό το είδος έρευνας παρατηρείται ότι μπορεί να δημιουργηθούν και άλλα κατά τη διάρκεια της έρευνας ή να υπάρξουν αλλαγές και προσθήκες στα ήδη υπάρχοντα ερευνητικά ερωτήματα, δυνατότητα που δεν συναντάμε στις ποσοτικές έρευνες (Ιωσηφίδης 2003: 46-47).

Η ερευνητική πρόταση που εξετάζεται στην παρούσα έρευνα είναι «η κοινωνική εργασία και οι Μ.Κ.Ο στην Ελλάδα της κρίσης, ποιος ο ρόλος τους, η αρχική τους αφετηρία και η εξέλιξη αυτών στην τοπική αυτοδιοίκηση του δήμου Πάτρας».

Τα ερευνητικά ερωτήματα πάνω στα οποία στηρίχθηκαν οι ερωτήσεις των συνεντεύξεων είναι τα εξής:

- Μ.Κ.Ο και η συνεργασία τους με δομές της τοπικής αυτοδιοίκησης .
- Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στις Μ.Κ.Ο και στις δομές της τοπικής αυτοδιοίκησης.
- Ο ρόλος της κοινωνικής εργασίας στις δομές αυτές.

5.3. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΕΙΓΜΑ

Ως πληθυσμός μια έρευνας ορίζεται ένα συνήθως μεγάλο κομμάτι του γενικότερου πληθυσμού που μπορεί να επιλεγεί ως δείγμα για να συμμετάσχει στην έρευνα. (Ζαφειρόπουλος, 2005:126)

Δείγμα της έρευνας είναι τα άτομα που επιλέγονται από τον ευρύτερο πληθυσμό για να λάβουν μέρος στην διαδικασία της έρευνας.

Στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε ο πληθυσμός που κρίθηκε κατάλληλος ήταν οι εργαζόμενοι σε Μ.Κ.Ο στην τοπική αυτοδιοίκηση του δήμου της Πάτρας και το δείγμα αποτέλεσαν επαγγελματίες σε αυτές τις δομές με ειδικότητες κοινωνικού λειτουργού, ψυχολόγου και κοινωνιολόγου.

Ένα ζήτημα που προκύπτει στο συγκεκριμένο σημείο είναι ο αριθμός του δείγματος. Αυτό είναι ένα ερώτημα που εξαιτίας διαφόρων μεταβλητών όπως ο σκοπός της κάθε έρευνας και το γεγονός ότι ο κάθε πληθυσμός από τον οποίο έχει επιλεγεί το δείγμα έχει και τα δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, δεν μπορεί να απαντηθεί ουσιαστικά. (Cohen και συν., 2000:150-151)

Ένα γεγονός που θα πρέπει να προσέξουν οι ερευνητές είναι η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος σε σχέση με τον πληθυσμό της έρευνας. Ο αριθμός του δείγματος θα κριθεί και από το είδος της έρευνας που διεξάγεται, σε μια ποιοτική έρευνα είναι πιο συνηθισμένο το μέγεθος του δείγματος να είναι να είναι μικρό εν αντιθέσει με ποσοτική έρευνα όπου συνήθως χρησιμοποιούνται μεγάλοι αριθμοί δειγμάτων. Επίσης ο αριθμός του δείγματος είναι πιθανό να δεχθεί επιρροές από παράγοντες που δεν γίνεται να μην ληφθούν υπόψη όπως το κόστος ή ο χρόνος. (Cohen και συν., 2000:151-152)

Στην παρούσα έρευνα επειδή ο πληθυσμός από την αρχή ήταν περιορισμένος λόγω του ερευνητικού προβλήματος που ζητάγε συγκεκριμένες προδιαγραφές αποφασίστηκε πως το μέγεθος του δείγματος θα είναι 15 άτομα, για να μπορέσει να υπάρξει και μια σχετική αντιπροσωπευτικότητα. Αλλά λόγω παραγόντων όπως ο χρόνος διεξαγωγής

της έρευνας και ο περιορισμένος αριθμός κατάλληλων υπηρεσιών αυτό δεν καταστεί δυνατό και πραγματοποιήθηκε μια σχετική μείωση του αριθμού του δείγματος αλλά έγινε προσπάθεια να μειωθεί στο ελάχιστο για να μην χαθεί και η αντιπροσωπευτικότητα.

5.4. ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΡΓΑΛΕΙΟΥ ΕΡΕΥΝΑΣ

Το εργαλείο έρευνας το οποίο χρησιμοποιήθηκε στην μελέτη που εκπονήθηκε, είναι η ημιδομημένη συνέντευξη. Χρησιμοποιήθηκε η συνέντευξη ως εργαλείο έρευνας, διότι η μελέτη μας αποτελεί μία ποιοτική έρευνα, της οποίας βασικό εργαλείο είναι η συνέντευξη. Η επιλογή του συγκεκριμένου είδους συνέντευξης έγινε ύστερα από ανάλυση του σκοπού της μελέτης.

Υπάρχουν διάφορες μορφές συνεντεύξεων, οι οποίες ποικίλλουν ανάλογα με τον βαθμό τυποποίησης. Το είδος της συνέντευξης, το οποίο αποτελείται από προκαθορισμένες ερωτήσεις των οποίων η διατύπωση και η αλληλουχία παραμένει σταθερή, ονομάζεται τυπική συνέντευξη. Στο άλλο άκρο βρίσκεται η άτυπη συνέντευξη, κατά την οποία ο συνεντευκτής προσπαθεί να ερευνήσει κάποια στοιχεία μέσω μιας ελεύθερης συζήτησης. Το τρίτο είδος είναι η ημιδομημένη συνέντευξη, κατά την οποία ο συνεντευκτής έχει την δυνατότητα να αλλάξει την σειρά ή την διατύπωση των ερωτημάτων (Cohen και συν. 2000:452).

Στην προκειμένη περίπτωση, επιλέχθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη, διότι η έρευνα είναι ποιοτική και έτσι παρέχεται στον συνεντευκτή η ευκαιρία να μελετήσει, όσα ερευνά, με περισσότερη ευελιξία. Έχει την δυνατότητα να προσαρμόσει το περιεχόμενο της συνέντευξης, να αφιερώσει ανάλογο χρόνο και προσοχή σε θέματα τα οποία έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα για την έρευνα, καθώς και να αναδυθούν, μέσω της συνέντευξης, στοιχεία τα οποία δεν είχε προβλέψει.

Όπως υποστηρίζουν οι Cohen, Manion & Morrison (2000:449), μέσω των συνεντεύξεων, δίνεται η ευκαιρία στα υποκείμενα να αποκαλύψουν τις απόψεις τους για τον κόσμο και τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζουν κάποιες καταστάσεις. Επομένως, όπως ισχυρίζονται οι ίδιοι «η συνέντευξη είναι μέρος της ίδιας της ζωής και ο εμποτισμός της από το ανθρώπινο στοιχείο είναι αναπόδραστο». Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την εμφάνιση προκαταλήψεων, κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων, οι οποίες πρέπει να αναγνωρίζονται και να ελέγχονται.

Σύμφωνα με τον Robson (2010:323), «ο χειρισμός της γλώσσας είναι συναρπαστικός» και δύναται να αποκαλύψει όσα κρύβονται πίσω από τις πράξεις. Η παρατήρηση αποτελεί μεν χρήσιμο εργαλείο μιας μελέτης, αλλά η λεκτική συναλλαγή με το δείγμα της έρευνας αποφέρει συντομότερες και πιο ξεκάθαρες αποκρίσεις.

Κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων, ο συνεντευκτής είναι εκείνος που καθοδηγεί την συζήτηση και έχει την ευθύνη να την χειριστεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να τηρήσει το προκαθορισμένο πρόγραμμα και να επικεντρωθεί στα ερευνητικά ερωτήματα. Για αυτόν τον σκοπό χρειάζεται να κατέχει κάποιες βασικές δεξιότητες συναλλαγής. Είναι χρήσιμο ο συνεντευκτής να ακούει προσεκτικά τον ερωτώμενο και να μιλά λιγότερο, να θέτει ξεκάθαρες, μη κατευθυνόμενες ερωτήσεις και να δείχνει τον ενδιαφέρον του για την συνέντευξη στο άτομο με τον οποίο συνδιαλέγεται (Robson, 2010:324-325).

5.5. ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η έρευνα διεξήχθη στην πόλη της Πάτρα, σε Μ.Κ.Ο. που εδρεύουν στην περιοχή και έχουν άμεση συνεργασία με τομείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Το χρονικό διάστημα που πραγματοποιήθηκε η εν λόγω έρευνα ήταν οι μήνες Αύγουστος και Σεπτέμβριος του έτους 2014. Οριστήκαν ραντεβού σε συγκεκριμένες ημέρες και ώρες, έπειτα από τηλεφωνική επικοινωνία με τους συνεντευξιαζόμενους, οι όποιοι ήταν επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι και κοινωνιολόγοι όπου εργάζονταν στις παραπάνω Μ.Κ.Ο. καθώς και σε Δημοτικούς Οργανισμούς της πόλης.

5.6. ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Η συλλογή των δεδομένων είναι μία ιδιαίτερα σημαντική διαδικασία για την πορεία της έρευνας, καθώς μέσω αυτής αναζητούνται και συλλέγονται πληροφορίες, οι οποίες επηρεάζουν τα αποτελέσματα της έρευνας.

Η διαδικασία συλλογής των δεδομένων συχνά ταυτίζεται, σύμφωνα με τους Howard και Sharp (2001:187-188), με την ίδια την έρευνα. Για τον λόγο αυτό ο τύπος της έρευνας και ο σκοπός της, υποδεικνύουν το είδος των δεδομένων που απαιτούνται για κάθε μελέτη. Τα δεδομένα που συλλέγονται μπορούν να διακριθούν σε πρωτογενή, δηλαδή στοιχεία, τα οποία συνέλεξε ο ίδιος ο ερευνητής μέσω της δικής του δράσης, όπως παρατήρηση ή συνέντευξη και σε δευτερογενή στοιχεία, τα οποία έχουν συλλεγεί από τρίτους.

Ο αρκετός χρόνος που απαιτείται για την εξεύρεση των δεδομένων είναι κατανοητός εάν αναλογιστεί κανείς τις ενέργειες στις οποίες προβαίνει ο ερευνητής για την συλλογή των στοιχείων. Αρχικά, εφόσον εντοπίσει τα δεδομένα και προβεί στις απαιτούμενες ενέργειες για την απόκτησή τους, καλείται να τα καταγράψει και να τα οργανώσει με τέτοιο τρόπο ώστε να διευκολυνθεί η ανάλυσή τους. Τέλος, οφείλει να τα ελέγξει για τυχόν σφάλματα ή ελλείψεις. Επίσης, ο ίδιος πρέπει να προετοιμαστεί κατάλληλα ώστε να επιτευχθεί η έγκαιρη απόκτησή τους και να διακριβωθεί η ποιότητά τους (Howard και Sharp, 2001: 188-189).

Ιδανική περίπτωση συλλογής δεδομένων αποτελεί η περίπτωση, κατά την οποία οποιοσδήποτε θα μπορούσε να φτάσει στις ίδιες παρατηρήσεις με τον ερευνητή, εάν ακολουθούσε την ίδια μέθοδο. Όπως ισχυρίζονται οι Howard και Sharp (2001: 190-191) αυτό θα ήταν δυνατό να συμβεί εάν έχει χρησιμοποιηθεί το κατάλληλο δείγμα και εάν οι πληροφορίες καταγράφηκαν με τον κατάλληλο τρόπο.

Κατά την συλλογή δεδομένων μέσω συνεντεύξεων, ο ερευνητής πρέπει να καθορίσει εκ των προτέρων τον τρόπο ανάλυσης των δεδομένων

στην τελική του έκθεση, ώστε να μην βρεθεί με ένα πλούσιο σύνολο δεδομένων, τα οποία δεν θα είναι χρήσιμα για την διεξαγωγή θεωρητικών γενικεύσεων. Για αυτόν τον λόγο κρίνεται αναγκαία η προετοιμασία ενός διαγράμματος συνέντευξης από την αρχή, ώστε να είναι ικανός ο ερευνητής να εξετάσει μέσω αυτής όλα τα θέματα, τα οποία αφορούν την μελέτη του (Howard και Sharp, 2001:216-217).

5.7. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ

Όπως ισχυρίζεται ο Robson (2010:77), «η δεοντολογία αναφέρεται σε κανόνες συμπεριφοράς» τους οποίους διαθέτουν πολλά επαγγέλματα, τα οποία ασχολούνται με ανθρώπους.

Πολλές φορές οι έννοιες «δεοντολογία» και «ηθική» διαχωρίζονται. Έτσι θεωρείται πως η δεοντολογία αναφέρεται στις γενικές αρχές σχετικά με το τι πρέπει να κάνει κάποιος, ενώ η ηθική σχετίζεται με το εάν μία συγκεκριμένη πράξη «είναι συνεπής με την αποδεκτή έννοια του σωστού ή του λάθους ή όχι» (Robson, 2010:78).

Οι Cohen, Manion και Morrison (2000:80) υποστηρίζουν πως κάθε στάδιο της έρευνας αποτελεί πηγή δεοντολογικών ζητημάτων. Αυτό συμβαίνει, σύμφωνα με τους ίδιους, διότι τέτοια ζητήματα προκύπτουν από το είδος των στοιχείων που ερευνώνται αλλά και από τις μεθόδους συλλογής δεδομένων.

Επομένως, κατά την διάρκεια μιας ποιοτικής μελέτης, όπως η προκειμένη, κρίνεται αναγκαίο να πραγματοποιηθούν συγκεκριμένες δράσεις για την αποφυγή της μη τήρησης των δεοντολογικών κανόνων. Αρχικά είναι απαραίτητο οι συμμετέχοντες να συναινέσουν έχοντας πλήρη γνώση των στοιχείων της έρευνας (Robson, 2010:79). Μερικά από τα στοιχεία, για τα οποία χρειάζεται να ενημερωθούν, είναι ο σκοπός της μελέτης, η χρήση των δεδομένων που θα συλλέξουν από τους ίδιους και ο τρόπος λειτουργίας «του Νόμου περί Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων σε περιπτώσεις συνέντευξης» (Cohen και συν., 2000:492-493).

Σύμφωνα με τους Cohen, Manion & Morrison (2000:492), οι συνεντεύξεις ενσωματώνουν τρεις βασικούς άξονες δεοντολογικών ζητημάτων, τους οποίους καλείται να καλύψει ο ερευνητής. Ο πρώτος άξονας σχετίζεται με την συνειδητή συναίνεση των ερωτώμενων, ο δεύτερος άξονας αφορά την εμπιστευτικότητα, ενώ στον τρίτο άξονα επισημαίνεται το ζήτημα των συνεπειών της συνέντευξης.

Η συνειδητή συναίνεση των συμμετεχόντων βασίζεται στην αρχή της ελευθερίας και της αυτοδιάθεσης του ατόμου. Το άτομο έχοντας το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης είναι σε θέση να αποδεχτεί ή να απορρίψει την συμμετοχή του στην μελέτη ή ακόμη να αποσυρθεί κατά την πορεία της (Cohen, Manion και συν., 2008:82).

Ακόμη, είναι απαραίτητο να ενημερωθούν οι συμμετέχοντες για την εμπιστευτικότητα και την ανωνυμία των προσωπικών τους στοιχείων. Ο ερευνητής οφείλει να ενημερώνει τους ερωτώμενους σχετικά με την χρήση των στοιχείων της συνέντευξης και την μη δημοσίευση των προσωπικών στοιχείων τους (Cohen και συν., 2000:414).

5.8. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στο συγκεκριμένο είδος έρευνας υπάρχουν δεδομένα, τα οποία αποτελούν εμπόδιο στην διεξαγωγή της μελέτης αλλά και στον έλεγχο της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας της.

- Η έλλειψη αντιπροσωπευτικότητας που δεν επιτρέπει τη γενίκευση των αποτελεσμάτων: Στις ποιοτικές έρευνες το δείγμα μας είναι τις περισσότερες φορές μικρό, ακόμα όμως και σε περιπτώσεις που είναι μεγαλύτερο υπάρχει κάποιο είδος μεροληψίας. Γι αυτό το λόγο τα συμπεράσματα τέτοιων ερευνών δε μπορούν να γενικευθούν, ως εκ τούτου αναφέρονται μόνο στο συγκεκριμένο δείγμα.

- Η απουσία επαναληψιμότητας: Αυτό το χαρακτηριστικό προσδίδει ευελιξία στην ποιοτική έρευνα και αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα πλεονεκτήματά της. Είναι αδύνατη η επανάληψη της έρευνας από άλλον ερευνητή, καθώς για να κατορθώσει κάτι τέτοιο θα πρέπει να προσδιορίσει την ερευνητική διαδικασία αυστηρά σε όλα της τα στάδια. Συνεπώς, διαφορετικοί ερευνητές που μελετούν ποιοτικά το ίδιο φαινόμενο στον ίδιο πληθυσμό, μπορεί να μην καταλήξουν στα ίδια συμπεράσματα.

- Η απόδειξη αιτιωδών σχέσεων είναι πρακτικά αδύνατη στην ποιοτική έρευνα: Η διατύπωση του ερευνητή μιας σχέσης αιτίας-αιτιατού που προκύπτει από την ανάλυση των δεδομένων και φαίνεται να ισχύει στις περιπτώσεις που μελετήθηκαν, δεν μπορεί να θεωρηθεί συμπέρασμα περί της ύπαρξης αιτιώδους σχέσης, πάρα μόνο υπόθεση προς επιβεβαίωση.

Δυσκολίες κατά την συνέντευξη

Υπάρχουν πολλές δυσκολίες που μπορεί να προκύψουν κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων. Αρχικά η σχέση που αναπτύσσει ο συνεντευκτής με τον συνεντευξιαζόμενο είναι διαφορετική σε κάθε περίπτωση. Δεν δημιουργείται πάντα το ίδιο κλίμα εμπιστοσύνης και μπορεί να υπάρξει κοινωνική απόσταση ανάμεσα στον ερευνητή και τον απαντών.

Παράλληλα, υπάρχουν περιπτώσεις που ο συνεντευξιαζόμενος μπορεί να αισθανθεί αμήχανα και άβολα, με αποτέλεσμα να υιοθετεί τακτικές

αποφυγής αν οι ερωτήσεις γίνουν πιο προσωπικές. Έχει παρατηρηθεί ότι υπάρχει έλεγχος και συγκράτηση στα λεγόμενα τόσο του συνεντευκτή όσο και του συνεντευξιζόμενου.

Επιπλέον λόγω της διαφορετικής προσωπικότητας, κουλτούρας και αντίληψης του καθενός, έννοιες που για τον έναν μπορεί να είναι σαφείς και κατανοητές για τον άλλον μπορεί να καταστούν δυσνόητες. Είναι φανερό ότι ο ρόλος του συνεντευκτή, κατά την διεξαγωγή μιας συνέντευξης είναι ιδιαίτερα νευραλγικός διότι πρέπει να επικεντρώνεται εξολοκλήρου στον ερευνητικό στόχο χωρίς να αποπροσανατολίζεται από άλλες ιδιαιτερότητες και εντυπώσεις του περιβάλλοντος. Ο συνεντευκτής πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός και διορατικός ώστε να προβλέπει τυχόν δυσκολίες που μπορούν να κάνουν τον συνεντευξιζόμενο να μην απαντάει με ειλικρίνεια, να αφαιρείται και να φλυαρεί (Cassell&Symon,2004, Cohen&Manion,1994).

Επιπλέον, όταν η συνέντευξη δεν εναρμονίζεται με τον σκοπό της έρευνας, ή όταν δεν χρησιμοποιείται με την απαιτούμενη σοβαρότητα από τον ερευνητή, υπάρχει εκατέρωθεν απόκλιση συμπεριφορών η οποία με την σειρά της οδηγεί σε μια εντελώς διαφορετική πραγματικότητα. Δεν είναι λίγες οι φορές όπου οι ερωτήσεις δεν είναι ευχάριστες και φέρνουν τον ερωτώμενο σε δύσκολη θέση με αποτέλεσμα η συνέντευξη να διακοπεί. Εντούτοις, αν και δεν συμβεί αυτό είναι το ίδιο δύσκολο να εκτιμηθεί αν οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι πραγματικές και μπορούν να αξιοποιηθούν ανάλογα (Berg,1998). Συνοψίζοντας, η τεχνική των συνεντεύξεων ιδιαίτερα αυτών που είναι σε ημιδομημένη παρουσιάζει μεγάλες δυσκολίες οι οποίες αν απουσιάζει η πείρα του συνεντευκτή, οι δυο πλευρές μπορούν εύκολα να κατευθυνθούν σε ανεξέλεγκτες αλληλεπιδράσεις, αυτό το γεγονός διαταράσσει την αξιοπιστία του συλλεγόμενου υλικού (Lewis,2003). Ολοκληρώνοντας γίνεται σαφές το γεγονός ότι είναι αδύνατο να ελεγχθούν όλες οι πλευρές της συνάντησης όπως συμβαίνει άλλωστε και με όλες τις δραστηριότητες της καθημερινότητάς μας.

Γνώση -ικανότητα ερευνητή

Όταν κάνουμε λόγο για ποιοτική έρευνα, είναι σίγουρο ότι εννοούμε μια έρευνα με ιδιαίτερες απαιτήσεις που χρειάζεται ειδικούς επιστήμονες με

μια ξεκάθαρη μεθοδολογική ταυτότητα και επαρκή γνώση ερευνητικών μεθόδων και τεχνικών ως προς τον χειρισμό και την χρησιμότητά τους. Είναι απολύτως απαραίτητη μια σφαιρική γνώση των πολύπλοκων ηθικών ζητημάτων κάτι που φέρνει ως βασικό προαπαιτούμενο την ειδική και ειδικευμένη κατάρτιση στον τομέα αυτής της μορφής έρευνας (Lewis, 2003).

Ωστόσο οι απόψεις των ειδικών δεν προκύπτουν μόνο από το θεωρητικό τους υπόβαθρο, αλλά και από την ικανότητα να ρυθμίζουν την ερευνητική πράξη προς όφελος του ερευνητικού σκοπού και φυσικά από βιωμένες πράξεις (Cassel και Symon, 2004)

Στο ξεκίνημα διεξαγωγής της έρευνας ο ερευνητής βρίσκεται μπροστά σε μια πληθώρα πληροφοριών, η ερμηνεία και η ανάλυση και των παραπάνω είναι μια διαδικασία που χρειάζεται μια ιδιαίτερη ικανότητα από τον ερευνητή προκειμένου να συλλεχτούν τα χρήσιμα στοιχεία του ερευνητικού υλικού που θα βοηθήσουν με την σειρά τους τον σκοπό της έρευνας (Berg, 1998). Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι αντιμετωπίσαμε δυσκολίες που αφορούσαν στην έλλειψη κατάλληλου θεωρητικού υπόβαθρου καθώς και στην περιορισμένη γνώση ερευνητικών μεθόδων και τεχνικών, μολονότι προσπαθήσαμε με προσωπική μας μελέτη να καλύψουμε αυτή την αδυναμία ,μας έλλειπε όμως η απαιτούμενη εμπειρία όπου χρειάζεται για την διεξαγωγή τέτοιων ερευνών.

Αμφισβήτηση επιστημονικής εγκυρότητας και ουδετερότητας.

Κατά την συλλογή δεδομένων οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται αντιμετωπίζουν ένα γενικό πρόβλημα που ανακύπτει από την φύση της εφαρμογής τους. Αφενός όλες οι μέθοδοι δεν είναι ίδιες καθώς διαφέρουν ως προς τη χρήση και τη λειτουργία, αφετέρου η εφαρμογή τους δεν παύει να συνεπάγεται παρέμβαση σε πραγματικές διαδικασίες και καταστάσεις (Λυδάκη, 2001). Αυτό το γεγονός, προκαλεί ποικίλες αντιδράσεις από την πλευρά του αντικειμένου, οι οποίες θα είχαν αποφευχθεί χωρίς την παραπάνω παρέμβαση (Κελπανίδης, 1999). Συγκεκριμένα τα άτομα μεταβάλουν και την συμπεριφορά τους όταν γνωρίζουν ότι παρατηρούνται ή ερωτώνται για κάποιο ειδικό σκοπό. Η σχέση μεταξύ ερευνητή και υποκειμένων σε μια ποσοτική έρευνα θεωρείται ουδέτερη και αποστασιοποιημένη διότι ο

ερευνητής εξετάζει την πραγματικότητα ανεξάρτητα από τις δικές του αξίες, εμπειρίες και προοπτικές. Αντιθέτως στην ποιοτική έρευνα αναπτύσσεται μια σχέση διαπροσωπική, ο ερευνητής εμπλέκεται στην υποκειμενική πραγματικότητα μέσα από την ουσιαστική κατανόηση της προοπτικής των υποκειμένων και τις κοινωνικοπολιτισμικές τους καταστάσεις. Όπως γίνεται αντιληπτό, η συνεχής εμπλοκή μπορεί να αλλοιώσει τα χαρακτηριστικά του κοινωνικού φαινομένου που εξετάζεται, διότι όλες οι φάσεις της έρευνας εξαρτώνται από προσωπικές αντιλήψεις, αξίες, πεποιθήσεις και προσδοκίες του ερευνητή.

Παράλληλα, αξίζει να σημειωθεί ότι επιστήμονες με διαφορετικά ενδιαφέροντα, εμπειρίες, ειδίκευση και κίνητρα εστιάζουν σε διαφορετικές πλευρές ενός φαινομένου, αυτό το γεγονός επιβεβαιώνει τον καθοριστικό ρόλο που έχει η επιλεκτική αντίληψη στην ποιοτική έρευνα. Συνεπώς οι μεθοδολογικές αδυναμίες ενισχύονται από τα ενδιαφέροντα και τις προκαταλήψεις (Χτούρης, 2005).

Επιπροσθέτως, η έρευνα δράσης, η συνέντευξη, η συμμετοχική παρατήρηση αποτελούν μια κοινωνική αλληλεπίδραση διότι χρησιμοποιούν τον συγκεκριμένο τύπου ανάλυσης (Neuman, 2000). Θεωρείται, από τις κριτικές που έχουν γίνει, ότι οι μελέτες της αλληλεπίδρασης έχουν άμεση σχέση με την υποκειμενικότητα του ερευνητή. Δεν μπορούν εύκολα να αναπαραχθούν διότι δεν είναι αυστηρά συγκροτημένες, γι αυτό τον λόγο η χρησιμοποιούμενες τεχνικές δεν αποτελούν υποδείγματα (Κατριβέσης, 1996). Όπως προκύπτει από τα παραπάνω οι μέθοδοι αλληλεπίδρασης δεν επιτρέπουν την εξακρίβωση των υποθέσεων και δεν μπορούν να οδηγήσουν σε γενικεύσεις γι αυτό τον λόγο χαρακτηρίζονται ως μη επιστημονικές, διότι οι τεχνικές υστερούν σε αντικειμενικότητα και οι πηγές δεν θεωρούνται αντιπροσωπευτικές. Όπως ήδη αναφέραμε, ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της ποιοτικής έρευνας είναι οι περιορισμένες δυνατότητες γενίκευσης και σύγκρισης, για αυτό τον λόγο δεν υπάρχει το ανάλογο ενδιαφέρον για στατιστική αντιπροσωπευτικότητα όπως συμβαίνει στην ποσοτική έρευνα όπου εκ των προτέρων μελετάται το δείγμα, αντίθετα ο επιστήμονας, εστιάζει την προσοχή του στη μελέτη περιπτώσεων και στην βαθύτερη κατανόηση της προοπτικής μικρού δείγματος υποκειμένων (Silverman, 1998).

Δυσκολία περιορισμένου χρόνου, χρήσης των ποιοτικών μεθόδων και διεξαγωγής έρευνας.

Είναι κοινά παραδεκτό ότι το υλικό της ποιοτικής έρευνας δεν βρίσκεται μέσω της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, αλλά συλλέγεται μέσα στο πεδίο. Τέτοιου είδους έρευνα απαιτεί μήνες ίσως και χρόνια εντατικής και συστηματικής δουλειάς πάνω στο συγκεκριμένο πεδίο, όπως και πολλαπλάσιο χρόνο συγγραφής εξαιτίας της δύσκολης διαδικασίας ερμηνείας αποτελεσμάτων (Wengraf, 2001).

Σε αυτό το σημείο, πρέπει να αναφερθεί το περιορισμένο χρονικό διάστημα που είχαμε στην διάθεση μας για την διεξαγωγή και την ολοκλήρωση της παρούσας έρευνας. Ακόμη περισσότερο μας δυσκόλεψε το γεγονός ότι η συγκεκριμένη μελέτη συνέπεσε σε καλοκαιρινή περίοδο όπου οι περισσότερες Μ.Κ.Ο. οι οποίες θέλαμε να ερευνήσουμε υπολειπούνταν και το επιστημονικό προσωπικό δεν ήταν διαθέσιμο.

Συνεχίζοντας, εκτός από την πληθώρα πληροφοριών, ο ειδικός πρέπει να αντιμετωπίσει έναν πλουραλισμό τεχνικών, γεγονός που του απαγορεύει να χειρίζεται με την ίδια ευχέρεια κάθε εργαλείο. Αναλυτικότερα ένας ερευνητής που χρησιμοποιεί συχνά την συνέντευξη δεν σημαίνει ότι θα κατανοήσει όλες τις διαστάσεις επικοινωνίας που απαιτούνται σε τεχνικές παρατήρησης (Creswell, 1988). Επίσης κάποια μεθοδολογικά εργαλεία εξαρτώνται από ορισμένες προϋποθέσεις οι οποίες είναι δύσκολο να εκπληρωθούν διότι εμπεριέχουν μια σχετική αντιφατικότητα. Πιο συγκεκριμένα, μια μέθοδος παρατήρησης δεν είναι εύκολο να αποτελείται από ένα πλήρες σύστημα κατηγοριών ώστε να καλύπτεται όλο το εύρος της συμπεριφοράς και των γεγονότων στην καθημερινότητα, ενώ ο αριθμός των παραπάνω κατηγοριών να είναι ταυτόχρονα και περιορισμένος ώστε να είναι δυνατή η επεξεργασία τους στην πράξη (Κελπανιδης, 1999). Ολοκληρώνοντας, μια τελευταία δυσκολία που αντιμετωπίσαμε, ήταν ο περιορισμένος αριθμός των Μ.Κ.Ο. που εδρεύουν στην Πάτρα και έχουν άμεση συνεργασία με την Τ.Α., αυτό το γεγονός είχε ως αποτέλεσμα να μειωθεί ο αριθμός των συνεντεύξεων που αρχικά είχαμε ορίσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Αποτελέσματα Έρευνας

Το τελευταίο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης αποτελείται από τρία υποκεφάλαια κατά τα οποία αναλύονται η μέθοδος ποιοτικής ανάλυσης που επιλέχθηκε, τα αποτελέσματα της ερευνητικής διαδικασίας καθώς και τα συμπεράσματα που διεξήχθησαν.

Στο δεύτερο υποκεφάλαιο, παρουσιάζονται αρχικά τα αποτελέσματα της έρευνας σε έναν πίνακα και στην συνέχεια καταγράφονται οι απαντήσεις των ερωτώμενων, καταταγμένες ανά ερευνητικά ερωτήματα.

Επίσης, στο τρίτο υποκεφάλαιο περιλαμβάνονται τα συμπεράσματα, στα οποία καταλήξαμε μελετώντας τα αποτελέσματα της μελέτης. Γίνεται λόγος για το αν επαληθεύονται οι βιβλιογραφικές αναφορές με την παρούσα μελέτη, αναλύονται οι γενικεύσεις που απορρέουν από τα αποτελέσματα και οι εξαιρέσεις που εντοπίζονται.

Τέλος, αναφέρονται οι προτάσεις μας σχετικά με τις Μ.Κ.Ο. και τους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης καθώς τον ρόλο της κοινωνικής εργασίας σε αυτές.

6.1. ΜΕΘΟΔΟΣ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Η διαδικασία ανάλυσης ποιοτικών δεδομένων της μεθόδου των Miles και Huberman, η οποία χρησιμοποιήθηκε στην προκειμένη περίπτωση περιλαμβάνει τρία βασικά στάδια: την μείωση των δεδομένων-κωδικοποίηση, την παρουσίαση των δεδομένων και την εξαγωγή και επαλήθευση συμπερασμάτων (Robson, 2010:565).

Η προσέγγιση των Miles και Huberman, στηρίζεται στον ρεαλισμό, δίνει την εντύπωση πως είναι αυστηρά δομημένη, ενώ αποτελεί μία μέθοδο βασισμένη σε επιστημονικές αρχές (Robson, 2010:562).

Κατά το στάδιο της κωδικοποίησης, ο ερευνητής επιθυμώντας να μειώσει τον όγκο των δεδομένων, ώστε να γίνουν εύχρηστα και να οδηγήσουν στην εξαγωγή έγκυρων συμπερασμάτων, τα κατηγοριοποιεί με βάση κάποιους κωδικούς-ετικέτες, οι οποίοι σχετίζονται με τα ερευνητικά ερωτήματα (Robson, 2010:567). Αυτή είναι η κωδικοποίηση πρώτου επιπέδου, η οποία έχει να κάνει με την «πρόσδωση ετικετών σε ομάδες λέξεων». Η διαδικασία αυτή ξεκινά στην ουσία πριν την ανάλυση των δεδομένων, κατά την ανάληψη των αποφάσεων σχετικά με την δειγματοληψία, τα ερωτήματα που θα τεθούν στην συνέντευξη κτλ. Εν συνεχεία ο ερευνητής προβαίνει στην κωδικοποίηση δευτέρου επιπέδου, κατά την οποία, οι αρχικοί κωδικοί ομαδοποιούνται σε έναν μικρότερο αριθμό θεμάτων.

Έτσι, ακολουθώντας την συγκεκριμένη μέθοδο και εξετάζοντας στην συγκεκριμένη περίπτωση, τις συνεντεύξεις μας, συλλέξαμε τα δεδομένα που αφορούσαν τα ερευνητικά ερωτήματα της μελέτης, τα οποία είναι τα εξής:

- i. Μ.Κ.Ο και η συνεργασία τους με δομές της τοπικής αυτοδιοίκησης.
- ii. Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στις Μ.Κ.Ο και στις δομές της τοπικής αυτοδιοίκησης.
- iii. Ο ρόλος της κοινωνικής εργασίας στις δομές αυτές.

Ύστερα από την μελέτη των συνεντεύξεων και την συλλογή των δεδομένων που αφορούσαν τα ερευνητικά ερωτήματα, προχωρήσαμε στην

κωδικοποίηση δευτέρου επιπέδου, όπου ομαδοποιήσαμε τα δεδομένα σε μικρότερες κατηγορίες. Κατά την διάρκεια της κωδικοποίησης αυτής, ο ερευνητής επιχειρεί να κατανοήσει, να συσχετίσει και να συγκεντρώσει σε μικρότερες ενότητες τα δεδομένα, τα οποία προέκυψαν από την κωδικοποίηση πρώτου επιπέδου. Η διαδικασία αυτή σύμφωνα με τον Robson (2010:567), θέτει τις βάσεις για την μετέπειτα ανάλυση των δεδομένων.

6.2. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ

Στην έρευνά μας συμμετείχαν έντεκα (11) επαγγελματίες και αναλυτικότερα επτά (7) κοινωνικοί λειτουργοί, τρεις (3) ψυχολόγοι και μία (1) κοινωνιολόγος.

Με βάση την θεωρία των Miles και Huberman, πραγματοποιήθηκε η κωδικοποίηση των δεδομένων για την καλύτερη ανάλυσή τους. Παρακάτω παρουσιάζονται με την μορφή πίνακα τα αποτελέσματα της μελέτης, με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν εξ αρχής, κατόπιν κωδικοποίησης δευτέρου επιπέδου:

Συνεργασία Μ.Κ.Ο. με φορείς Τ.Α.	Επιπτώσεις οικονομικής κρίσης σε Μ.Κ.Ο. και φορείς Τ.Α.	Ρόλος Κ.Α. σε Μ.Κ.Ο. και φορείς Τ.Α.
Δράσεις ενημέρωσης-ευαισθητοποίησης της κοινότητας	Αύξηση αιτημάτων-εξυπηρετούμενων	Ενημέρωση-ευαισθητοποίηση-σύνδεση με κοινότητα
Παροχή υπηρεσιών (πληροφόρηση, παραπομπή)	Μείωση δωρεών-υλικών αγαθών	Παροχή υπηρεσιών (συμβουλευτική υποστήριξη, πληροφόρηση, παραπομπή, συνοδεία)
Παροχή υλικών αγαθών	Έλλειψη προσωπικού	Συμμετοχή σε κοινωνικό σχεδιασμό
Παραχώρηση χώρου	Θετικά	Κοινωνική και επαγγελματική ένταξη ατόμου
	Καθόλου	Συμμετοχή στην διαμόρφωση εξατομικευμένου

		πλάνου
	Μείωση προϋπολογισμού	

Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζονται περιεκτικά τα αποτελέσματα της έρευνας, τα οποία θα αναλυθούν στην συνέχεια με βάση τα τρία ερευνητικά ερωτήματα.

Μ.Κ.Ο και η συνεργασία τους με δομές της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Οι επαγγελματίες των δομών, οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα, ανέφεραν τον τρόπο με τον οποίο συνεργάζονται με Μ.Κ.Ο. ή με φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης. Οι περισσότεροι από τους ερωτώμενους υποστήριξαν πως η συνεργασία τους αφορά το άνοιγμα προς την κοινότητα, την παροχή υπηρεσιών και την παροχή υλικών αγαθών, ενώ δύο επαγγελματίες ανέφεραν πως συνεργάζονται με άλλες Μ.Κ.Ο. ή φορείς της Τ.Α. για την εξασφάλιση κάποιου χώρου.

Αξίζει να σημειωθεί πως στην συνέντευξη οι επαγγελματίες ρωτήθηκαν και για την ποιότητα της συνεργασίας τους και η πλειοψηφία αυτών απάντησαν πως είναι καλή. Μόνο δύο από τους αυτούς αναφέρθηκαν στην έλλειψη πρωτόκολλου συνεργασίας, *«Εκείνο που λείπει είναι το ότι δεν υπάρχει σε υπηρεσιακό επίπεδο οργανωμένα θεσμικά με πρωτόκολλα συνεργασίες κτλ. Αυτή είναι η έλλειψη.»*, *«Η συνεργασία μας δεν θα έλεγα ότι είναι άριστη δυστυχώς γιατί δεν υπάρχει αυτό που λέμε, ενώ έχουμε ζητήσει να υπάρξει, ένα πρωτόκολλο και παραπομπών και συνεργασίας»*

Από τους έντεκα (11) ερωτώμενους οι επτά (7) απάντησαν πως η συνεργασία σχετίζεται με το κομμάτι της **ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης της κοινότητας.**

Απαντήσεις:

«Παράλληλα έχουμε συνδιοργανώσει δράσεις μαζί προς την κοινότητα. Την Ημέρα κατά του AIDS κ την παγκόσμια μέρα του πρόσφυγα κάναμε μια σειρά δράσεων και επαφών με στόχο την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση όλα αυτά σε ένα πολύ καλό επίπεδο συνεργασία.»

«... μπορεί να γίνονται από κοινού εκδηλώσεις να γίνονται επισκέψεις από τον ένα φορέα στον άλλο, να συνεργαζόμαστε για να κάνουμε πράγματα εκπαιδευτικά μαζί ή να συμμετέχουμε σε δράσεις ο ένας ή να συμμετέχουν σε δράσεις που κάνουμε εμείς.»

«Συνεργαζόμαστε και με άλλους φορείς και με άλλες Μ.Κ.Ο., συμμετέχουμε δηλαδή σε δράσεις που κάνουν και άλλοι σύλλογοι, άλλες Μ.Κ.Ο. για άλλου είδους θέματα».

«Γίνονται και άλλες δράσεις ευαισθητοποίησης της κοινότητας αλλά και δράσεις πρόληψης και προαγωγής της ψυχικής υγείας σε συνεργασία με διάφορους φορείς της Τ.Α. είτε της εκπαίδευσης. Κάνουμε κατά καιρούς διάφορες ημερίδες σε συνεργασία με τον Δήμο της Πάτρας και όχι μόνο, έχουμε κάνει κατά καιρούς ημερίδες ευαισθητοποίησης της κοινότητας... έχουμε οργανώσει ομιλίες πρόληψης και σε μαθητές και σε γονείς και σε εκπαιδευτικούς...».

«Μας καλεί είτε να μιλήσουμε σε κάποιες ημερίδες που κάνει ο δήμος, ή να συμμετέχουμε σε κάποιες ημερίδες που κάνει με άλλους φορείς, π.χ. στο forum υγείας».

«Μας βοήθησαν πάρα πολύ σε δράσεις που κάναμε, συγκεκριμένα έδωσαν το παρόν, κάναμε δύο φορές και είχαμε πολύ μεγάλη επιτυχία...».

«...σε διάφορα θέματα, τώρα κυρίως στις αρχές για το θέμα της κοινωνίας του θέματος και της βελτίωσης της αποδοχής...».

Από τους έντεκα (11) συμμετέχοντες οι έξι (6) αναφέρθηκαν σε **παροχή υπηρεσιών** όπως παραπομπές, συνοδεία, γραφειοκρατικές διαδικασίες, πληροφόρηση σχετικά με θέματα που αφορούν τον εξυπηρετούμενο κτλ.

Απαντήσεις:

«Έχουμε ένα τεράστιο δίκτυο συνεργασίας με όλους τους φορείς της Πάτρας... ανάλογο κάθε φορά με τις ανάγκες που προκύπτουν... Κάνουμε και παραπομπές αλλά αυτό που προσπαθούμε να κάνουμε είναι να συνεργαστούμε έτσι ώστε από μία υπηρεσία, είτε από εμάς είτε από αυτούς, να έχει ο άνθρωπος όλα όσα χρειάζεται ώστε να καταλήξει εκεί που είναι ο στόχος να σταθεί στα πόδια του ας πούμε... Προσπαθούμε να δούμε τι χαρτιά χρειάζεται για τα βιβλιάρια, για να βγάλει τα χαρτιά του, να τον ενημερώσουμε για το αν θα μπορεί να πάρει κάποια χρήματα από κάπου κτλ. Να του κάνουμε την φορολογική δήλωση που αυτό το κάνει ο οργανισμός. Αν είναι άπορος να δούμε με τα ιδρύματα τι διαδικασίες χρειάζονται και αν είναι εξυπηρετούμενός μας ή αν μπορεί κάποιος άλλος φορέας να κάνει την έκθεση».

«Συνεργαζόμαστε με την Αντιδημαρχία Εθελοντισμού, τον Κοινωνικό Οργανισμό, το Γραφείο Διαμεσολάβησης, την Δομή Παροχής Συσσιτίων, την Δημοτική Ιματιοθήκη... εννοείται με παροχή υλικών αγαθών και υπηρεσιών και παραπομπή εξυπηρετούμενων».

«...Έχουμε επικοινωνία με τον κοινωνικό τομέα του δήμου που μας στέλνουν ανθρώπους, παραπομπές. Άτομα που δεν μπορούν να εξυπηρετηθούν στον κοινωνικό τομέα».

«...και παραπομπή εξυπηρετούμενων υπάρχει από τον κοινωνικό τομέα το δήμου πάρα πολύ μεγάλη παραπομπή».

«...επίσης συνεργαζόμαστε και με ένα άλλο κομμάτι, τον κοινωνικό οργανισμό του δήμου Πατρέων που και αυτός αντίστοιχα μας βοηθάει να βρούμε κάποια προγράμματα που θα βρούμε φρούτα, οπωροκηπευτικά για την ενίσχυση του συσσιτίου».

«Κοίτα, οι παραπομπές είναι το σύνθημα...».

Από τους έντεκα (11) ερωτώμενους οι πέντε (5) αναφέρθηκαν στην συνεργασία Μ.Κ.Ο.-Τ.Α. σε επίπεδο **παροχής υλικών αγαθών**.

Απαντήσεις:

«Με την Τ.Α. έχουμε μια παρά πολύ σημαντική και καλή συνεργασία .Η Δομή παροχής συσσιτίων του Δήμου δίνει φαγητό 3-4 φορές την εβδομάδα για τα ασυνόδευτα ανήλικα του Κέντρου Ημέρας, τα οποία ζουν στο δρόμο, οπότε η βοήθεια του φαγητού είναι παρά πολύ σημαντική, επιπλέον προσφέρει ρούχα από την δημοτική ιματιοθήκη .Είναι πολύ μεγάλη η βοήθεια του δήμου και σε πρακτικό επίπεδο».

«Συνεργαζόμαστε με την Αντιδημαρχία Εθελοντισμού, τον Κοινωνικό Οργανισμό, το Γραφείο Διαμεσολάβησης, την Δομή Παροχής Συσσιτίων, την Δημοτική Ιματιοθήκη... εννοείται με παροχή υλικών αγαθών και υπηρεσιών και παραπομπή εξυπηρετούμενων».

«... Έχουν δώσει υλικά αγαθά για παράδειγμα το τελευταίο ήταν για το κάμπινγκ μας, μας έδωσαν κάποια τρόφιμα από την τράπεζα τροφίμων του δήμου».

«...με τον δήμο συνεργαζόμαστε με το τελωνείο, όταν χρειαστούν ψάρια κρέατα, όλα αυτά μέσα από μια διαδικασία έρχονται στα συσσίτια...».

«Η συνεργασία αφορά την στήριξη, ενίσχυση, παροχή υλικών αγαθών...».

Από τους έντεκα (11) συνεντευξιζόμενους οι δύο (2) ανέφεραν πως συνεργάζονται με άλλους φορείς ή την Τ.Α. για **παραχώρηση χώρου**.

Απαντήσεις:

«Ας πούμε την ημέρα ψυχικής υγείας πρέπει να κάνουμε διάφορα αιτήματα στον δήμο να μας δώσει ηλεκτροδότηση ή χώρο που χρειαζόμαστε για να γίνουν οι δραστηριότητές μας».

«Η Τ.Α. μας έχει παραχωρήσει χώρο, στο παρελθόν μπορεί να είχε κάνει και κάποιες δωρεές...».

Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στις Μ.Κ.Ο και στις δομές της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Ως επίπτωση της οικονομικής κρίσης ανέφεραν τρεις (3) συνεντευξιαζόμενοι την **αύξηση αιτημάτων-εξυπηρετούμενων.**

Απαντήσεις:

«Αλλαγή έχουμε δει, ότι έχει αυξηθεί πάρα πολύ ο όγκος των εξυπηρετούμενων πάρα πολύ από τότε που ξεκίνησε η κρίση πέσαμε και πάνω στον Καλλικράτη που αυξήθηκε ο δήμος και έχουνε υπερδιπλασιαστεί οι εξυπηρετούμενοι έχουν τριπλασιαστεί σχεδόν...».

«...τα αιτήματα αυξήθηκαν πάρα πολύ...».

«Δεν ξέρω αν είναι λόγω της κρίσης ή επειδή γινόμαστε γνωστοί αλλά όσο περνάει ο καιρός έχουμε περισσότερα τηλεφωνήματα, ακριβώς επειδή είναι καινούρια είναι λίγο μπερδεμένο αυτό, δεν μπορώ να πω, να το ξεκαθαρίσω αυτό».

Σε **μείωση δωρεών-υλικών αγαθών** αναφέρθηκαν τρεις (3) από τους επαγγελματίες.

Απαντήσεις:

«Όλοι μας έχουμε επηρεαστεί. Εφόσον λειτουργούμε από δωρεές και παροχές έχουν μειωθεί και αυτά...».

«Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει την λειτουργία της δομής αρκετά και εξαιτίας της έλλειψης πόρων...».

«Πολύ, γιατί όσο δεν έρχεται κόσμος δεν πληρώνει τις εισφορές, κάθε χρόνο ας πούμε 15 ευρώ, μείωση στην δωρεά, και δωρεά δεν εννοώ μόνο λεφτά, μπορεί και υλική, ξέρω εγώ κάτι αναλώσιμο, ένα χαρτί από τα A4 ας πούμε».

Σε **έλλειψη προσωπικού** εξαιτίας της οικονομικής κρίσης αναφέρθηκαν δύο (2) ερωτώμενοι.

Απαντήσεις:

«Το προσωπικό έχει μειωθεί. Και αυτό που βλέπουμε με τους φορείς και τις υπηρεσίες νομίζω ο καθένας βλέπει σε εθελοντική βάση δηλαδή ότι στηριζόμαστε πια στο μεράκι και στην φιλοτιμία των υπαλλήλων και των εργαζομένων γιατί σε όλες τις υπηρεσίες είναι λίγοι και οι ανάγκες τεράστιες και υπάρχει ένα πιο καλό κλίμα υποστήριξης του ενός με του άλλου πιστεύω...».

«...το προσωπικό δεν αυξήθηκε και σίγουρα χρειάζεται προσωπικό παραπάνω».

Δύο (2) από τους συνεντευξιαζόμενους ανέφεραν πως η λειτουργία της δομής έχει επηρεαστεί **θετικά** από την οικονομική κρίση.

Απαντήσεις:

«Ναι η δομή έγινε εξαιτίας της οικονομικής κρίσης... έχει ενισχυθεί... απευθύνονται και στις Μ.Κ.Ο, συνεργαζόμαστε επίσης και με ένα παράρτημα της Μ.Κ.Ο...».

«Η συνεργασία μας με τις άλλες Μ.Κ.Ο. έχει επηρεαστεί θετικά γιατί έχει ενισχυθεί το δίκτυο των Μ.Κ.Ο. και των συλλόγων που ασχολούνται κυρίως με το κομμάτι της πρόνοιας».

Δύο (2) από τους συνεντευξιαζόμενους ανέφεραν πως η οικονομική κρίση δεν έχει επηρεάσει την υπηρεσία τους **καθόλου**.

Απάντήσεις:

«Δεν μπορώ να πω ότι έχει αλλάξει κάτι αρνητικά».

«Καθόλου».

Επίσης σε **μείωση προϋπολογισμού** αναφέρθηκε ένας (1) από τους συνεντευξιαζόμενους.

Απάντηση:

«Κοίταξε να δεις τα λεφτά που δόθηκαν στους δήμους τα τελευταία χρόνια είναι όχι μόνο απλά μειωμένα ήταν αποδεκατισμένα, ο προϋπολογισμός δηλαδή ήταν γύρω στο 60% μειωμένος, καταλαβαίνεις ότι τα πράγματα είναι ασφυκτικά για όλους...»

Ο ρόλος της κοινωνικής εργασίας σε Μ.Κ.Ο. και σε δομές της Τ.Α.

Άξιο αναφοράς αποτελεί το γεγονός ότι μία (1) μόνο υπηρεσία δεν στελεχώνεται από κοινωνικό λειτουργό. Ο εργαζόμενος, από τον οποίο πήραμε συνέντευξη υποστήριξε πως θεωρεί τον ρόλο του κοινωνικού λειτουργού πολύ σημαντικό και πως αναγκάζεται να αναλάβει εκείνος κάποιες από τις αρμοδιότητες του κοινωνικού λειτουργού *«...ένα κομμάτι του ΚΑ για να πω την αλήθεια το έχω αναλάβει εγώ πάντα σε συνεργασία με την τράπεζα χρόνου που είναι δίπλα τα γραφεία, ναι θα μπορούσε να είναι και ένας Κ.Α.»*.

Από την ανάλυση των δεδομένων αποδείχτηκε πως ο ρόλος ενός κοινωνικού λειτουργού είναι πολύπλευρος και η παρέμβασή του πολυεπίπεδη. Οι επαγγελματίες των δομών αυτών ανέφεραν ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, τις οποίες καλείται να εκτελέσει ο κοινωνικός λειτουργός.

Έξι (6) άτομα υποστήριξαν πως ένας από τα καθήκοντα του κοινωνικού λειτουργού, ο οποίος εργάζεται σε μια Μ.Κ.Ο. ή σε φορέα της Τ.Α. είναι η **ενημέρωση-ευαισθητοποίηση-σύνδεση με την κοινότητα**.

Απαντήσεις:

«...δουλεύουμε πάρα πολύ με την κοινότητα, ευαισθητοποίηση ενημέρωση της κοινής γνώμης μέσα από σεμινάρια, δράσεις, ημερίδες που κάνουμε, παράλληλα δουλεύουμε το κομμάτι των επαφών και της δικτύωσης που είναι πολύ σημαντικό κομμάτι γιατί πάντα θα θέλουμε κάποια βοήθεια από την κοινότητα...».

«...νομίζω ότι δεν υπάρχει άλλη ειδικότητα που να μπορεί να προσεγγίζει τόσο πολύ τον πολίτη και να σταθεί και να ασχοληθεί με το πρόβλημα σε όλες του τις διαστάσεις και να κάνει και την δικτύωση με την κοινότητα και να επικοινωνήσει ώστε να μπορέσει πολύπλευρα να παρέμβει...».

«...εμείς οργανώνουμε δράσεις ευαισθητοποίησης της κοινότητας...».

«...Και νομίζω ότι ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην υπηρεσία είναι ο άνθρωπος κρίκος με την κοινότητα... και σε έναν σύλλογο που θέλει να οργανώνει δράσεις πρόληψης, προαγωγής της ψυχικής στην κοινότητα ο κοινωνικός λειτουργός γίνεται λίγο ή πολύ ο διοργανωτής».

«...θεωρώ ότι ο κοινωνικός λειτουργός είναι πιο ευέλικτος, το ότι κάνουμε κοινωνική εργασία, με κοινότητα, το ότι κάνουμε κοινωνική εργασία με ομάδα αυτό μας δίνει ταυτόχρονα πάρα πολλές γνώσεις με τις οποίες θα μπορούσαμε να επιβιώσουμε σε ένα τέτοιο πλαίσιο...».

«...και το άνοιγμα προς τα έξω κάποιων πραγμάτων και η συμμετοχή των παιδιών σε δραστηριότητες».

Πέντε (5) ερωτώμενοι επεσήμαναν πως ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού ο οποίος εργάζεται σε μία Μ.Κ.Ο. ή σε έναν φορέα της Τ.Α. σχετίζεται με την **παροχή υπηρεσιών (συμβουλευτική υποστήριξη, πληροφόρηση, παραπομπή, συνοδεία, γραφειοκρατικές διαδικασίες: π.χ. λήψη κοινωνικού ιστορικού).**

Απαντήσεις:

«Ο κοινωνικός λειτουργός είναι απαραίτητος για πάρα πολλούς λόγους: για θέματα συνοδείας, δημιουργικής απασχόλησης, για θέματα συμβουλευτικής υποστήριξης... μπορεί να δουλέψει σε επίπεδο ομάδας με τα παιδιά, δουλεύει σε επίπεδο ατόμου διότι κάνουμε ατομικές συναντήσεις, κάθε Κ.Α. είναι πρόσωπο αναφοράς για κάποια ανήλικα, ομάδες δημιουργικής απασχόλησης με τα παιδιά...».

«Καταρχήν αναλαμβάνει την λήψη κοινωνικού ιστορικού... συμβουλευτική υποστήριξη, παραπομπή εξυπηρετούμενων σε φορείς που

κρίνεται απαραίτητο, έχει διαπροσωπική επαφή με τα μέλη σε τακτική βάση...».

«...παίρνει το κοινωνικό ιστορικό. Τουλάχιστον εδώ ο κοινωνικός λειτουργός είναι που θα κάνει την πρώτη επαφή, έχει επικοινωνία με τον ίδιο, με την οικογένεια... μετά η γραφειοκρατία να ψάξει να βρει πώς θα πάρει το επίδομά του κάποιος... μπορεί να πάει ως συνοδός».

«Κάνουμε κάποιες συνεδρίες που μπορεί να χρειάζονται και γενικότερα έχουμε μια επικοινωνία... [παραπομπή] μπορεί σε ψυχίατρο συνήθως αλλά πάντα σε νοσοκομεία, όχι σε ιδιώτη».

«...εγώ προσπαθώ να βρω όλους τους υπόλοιπους τρόπους να τους βοηθήσω πηγαίνουμε συνοδεία σε υπηρεσίες, γιατί έχουμε άτομα με ιδιαίτερες ανάγκες, άλλος έχει ζέρω εγώ νοητική στέρηση, άλλος με ψυχιατρικά προβλήματα, και εκεί η παρέμβαση κρίνεται απαραίτητη...».

Την **συμμετοχή στον κοινωνικό σχεδιασμό** ανέφεραν δύο (2) συνεντευξιαζόμενοι ως δράση του κοινωνικού λειτουργού, ο οποίος εργάζεται σε μια Μ.Κ.Ο. ή σε φορέα της Τ.Α.

Απαντήσεις:

«Οργάνωση... και πρακτικά από το να κλείσεις ένα χώρο για κάποια ημερίδα, από τα πολύ απλά, τα πάντα τα πάντα... ο σχεδιασμός γενικότερα, οπότε λίγο εξισορρόπηση».

«Και ο κοινωνικός σχεδιασμός σε όλες τις δράσεις, το αναλαμβάνει ο κοινωνικός λειτουργός».

Τον ρόλο του κοινωνικού λειτουργού μιας Μ.Κ.Ο ή ενός φορέα της Τ.Α. σχετικά με την **κοινωνική και επαγγελματική ένταξη του ατόμου** ανέφεραν δύο (2) συνεντευξιαζόμενοι.

Απαντήσεις:

«...ένταξη ατόμων στην ομάδα, οτιδήποτε χρειαστεί για εργασία να μπορέσει να βρεί...».

«Είναι αναγκαίος, απαραίτητος ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην δομή επειδή η δομή έχει να κάνει σε μεγάλο βαθμό με την ψυχοκοινωνική αποκατάσταση, την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη αυτών των ανθρώπων και ενδυνάμωση».

Την **συμμετοχή** ενός κοινωνικού λειτουργού μιας Μ.Κ.Ο. ή ενός φορέα Τ.Α. **στην διαμόρφωση εξατομικευμένου πλάνου** τόνισε ένας (1) από τους ερωτώμενους.

Απάντηση:

«...θεωρώ πως χρειάζεται ο ρόλος των κοινωνικών λειτουργών και στο κομμάτι των περιστατικών που πρέπει να βλέπουν, γιατί κάθε άτομο σαφώς το αναλαμβάνει ένας κοινωνικός λειτουργός και δημιουργεί ένα εξατομικευμένο πλάνο...».

6.3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σκοπός της συγκεκριμένης μελέτης ήταν να διερευνηθούν οι τρόποι με τους οποίους συνεργάζονται οι Μ.Κ.Ο. και οι φορείς της Τ.Α, οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στις δομές αυτές και ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού των δομών αυτών στην περιοχή της Πάτρας. Για τον λόγο αυτό εκπονήσαμε μία έρευνα σε Μ.Κ.Ο. και φορείς της Τ.Α. του δήμου Πάτρας ώστε να συλλέξουμε μέσω συνεντεύξεων όσες πληροφορίες θα μας οδηγούσαν στην εξαγωγή έγκυρων συμπερασμάτων.

Από την κωδικοποίηση και ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν από τις συνεντεύξεις οδηγηθήκαμε στην εξαγωγή κάποιων αξιοσημείωτων συμπερασμάτων, τα οποία παραθέτουμε στην συνέχεια. Η καταγραφή των συμπερασμάτων γίνεται με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν εξ αρχής:

- **Μ.Κ.Ο. και η συνεργασία τους με δομές της τοπικής αυτοδιοίκησης.**

Σύμφωνα με τις βιβλιογραφικές αναφορές, οι Μ.Κ.Ο. έχουν ως στόχο την ευαισθητοποίηση της κοινότητας αλλά και την κάλυψη των κοινωνικών αναγκών. Από την άλλη, οι φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, μέσω του κοινωνικού σχεδιασμού επιχειρούν να εντοπίσουν και να καλύψουν τις ανάγκες του πληθυσμού (Κασιμάτη, 2002). Επομένως οι φορείς αυτοί έχουν κοινούς στόχους και συνεργάζονται για αυτούς.

Αυτό διαβεβαιώθηκε από την παρούσα μελέτη, καθώς διαπιστώθηκε πως οι φορείς αυτοί συνεργάζονται και η συνεργασία τους αφορά την ενημέρωση-ευαισθητοποίηση και σύνδεση με τη κοινότητα, την παροχή υλικών αγαθών, την παροχή υπηρεσιών και την παραχώρηση χώρου.

Ακόμη μέσω του εργαλείου έρευνας, δηλαδή των συνεντεύξεων, επιχειρήθηκε η διερεύνηση των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες των φορέων στην μεταξύ τους επικοινωνία. Διαπιστώθηκε πως βασικό εμπόδιο αποτελεί η έλλειψη ενός, οργανωμένου θεσμικά, πρωτόκολλου επικοινωνίας.

- **Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στις Μ.Κ.Ο και στις δομές της τοπικής αυτοδιοίκησης.**

Θελήσαμε να διερευνήσουμε ακόμη, μέσω της μελέτης μας, τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης, καθώς θεωρούμε απαραίτητη την γνώση των συνθηκών που επικρατούν την δεδομένη χρονική στιγμή στις κοινωνικές υπηρεσίες των δομών αυτών.

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνά μας ανέδειξε ως βασικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης την έλλειψη προσωπικού, την αύξηση των αιτημάτων και εξυπηρετούμενων, καθώς και την μείωση των δωρεών και υλικών αγαθών.

Εξαίρεση αποτελούν οι δομές οι οποίες, όπως προέκυψε από την μελέτη, αντιμετωπίζουν θετικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στον τομέα της συνεργασίας τους με άλλους φορείς ή εκείνες όπου δεν έχουν υποστεί καμία επίπτωση.

Μερικοί από τους συνεντευξιαζόμενους ανέφεραν πως δεν έχουν εντοπίσει καμία επίπτωση λόγω της οικονομικής κρίσης, γεγονός το οποίο σχετίζεται με το ότι οι δομές όπου εργάζονταν δημιουργήθηκαν κατά την περίοδο που η χώρα βίωνε την οικονομική κρίση.

- **Ο ρόλος της κοινωνικής εργασίας στις δομές αυτές**

Ύστερα από την βιβλιογραφική ανασκόπηση, κατανοήσαμε πως ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού σε τέτοιου είδους δομές είναι πολύπλευρος και η παρέμβασή του πολυεπίπεδη. Όπως αναφέρει ο Πάρλαλης, (2011:273-275) παρέχεται στους εξυπηρετούμενους στήριξη υπό την μορφή προνοιακών επιδομάτων, ενημέρωση, παραπομπή σε άλλες υπηρεσίες ενώ στα πλαίσια των δράσεών του, περιλαμβάνεται και η προσπάθεια κινητοποίησης και ευαισθητοποίησης της κοινότητας, καθώς και η ενημέρωσή της σχετικά με την ΜΚΟ, στην οποία εργάζεται. Ακόμη οι δραστηριότητές του αφορούν την συνδρομή του στον σχεδιασμό και την υλοποίηση της κοινωνικής πολιτικής στην οποία συμμετέχουν όλοι οι αρμόδιοι φορείς, αλλά ηγετικό ρόλο κατέχει η Τοπική Αυτοδιοίκηση (Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών Κύπρου, 2014).

Τις απόψεις αυτές επαλήθευσε η έρευνά μας, καθώς από την ανάλυση των δεδομένων διαπιστώθηκε πως ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού, ο οποίος εργάζεται σε μία Μ.Κ.Ο. ή έναν φορέα της Γ.Α. αφορά τους εξής τομείς:

- Ενημέρωση-ευαισθητοποίηση-σύνδεση με κοινότητα
- Συμμετοχή σε κοινωνικό σχεδιασμό
- Συμμετοχή στην διαμόρφωση εξατομικευμένου πλάνου
- Παροχή υπηρεσιών (συμβουλευτική υποστήριξη, πληροφόρηση, παραπομπή, συνοδεία)
- Κοινωνική και επαγγελματική ένταξη ατόμου.

Ακόμη από την διεξαγωγή της μελέτης διαπιστώθηκε πως το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού κρίνεται απαραίτητο για τις υπηρεσίες αυτές. Οι επαγγελματίες όλων των ειδικοτήτων ανέφεραν πως ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού είναι πολύ σημαντικός και πως καλύπτει ένα ευρύ φάσμα αναγκών της εκάστοτε υπηρεσίας και των εξυπηρετούμενων.

Ένας εκ των επαγγελματιών ανέφερε την έλλειψη της συγκεκριμένης ειδικότητας από την δομή που εργάζεται και τις δυσκολίες που εντοπίζονται εξαιτίας της, καθώς επωμίζεται ο ίδιος τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες του κοινωνικού λειτουργού. Η συγκεκριμένη δομή είναι η μόνη, η οποία δεν απαρτίζεται από κανέναν κοινωνικό λειτουργό.

6.4. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ύστερα από την διερεύνηση της βιβλιογραφίας και την διεξαγωγή της παρούσας μελέτης προέκυψαν διάφοροι προβληματισμοί σχετικά με τις Μ.Κ.Ο. και τον ρόλο του κοινωνικού λειτουργού σε αυτές.

Παρακάτω παραθέτουμε τις προτάσεις μας, οι οποίες απορρέουν από τους προβληματισμούς αυτούς για την βελτίωση του τρόπου λειτουργίας των Μ.Κ.Ο. και την καλύτερη αντιμετώπιση όσων πολιτών καταφεύγουν σε αυτές τις υπηρεσίες.

- Μέσω των συνεντεύξεων αποκαλύφθηκε πως η έλλειψη πρωτόκολλου συνεργασίας, αποτελεί τροχοπέδη στην επικοινωνία και συνεργασία των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης με τις Μ.Κ.Ο. Επομένως η δημιουργία ενός τέτοιου πρωτόκολλου θα ήταν χρήσιμη για την ανάπτυξη και διευκόλυνση και των δύο μερών.
- Προτείνεται ακόμη η περαιτέρω διερεύνηση των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι φορείς αυτοί στην μεταξύ τους επικοινωνία, ώστε να βρεθούν ουσιαστικές λύσεις για την αντιμετώπισή τους.
- Η συνεχής ενημέρωση των επαγγελματιών, που εργάζονται στις δομές αυτές, σχετικά με τις νέες δομές κάθε περιοχής και τις υπηρεσίες που προσφέρουν, κρίνεται απαραίτητη. Προτείνεται η συνεχής ενημέρωση των εργαζομένων ώστε να παραπέμπουν τους εξυπηρετούμενους τους στις πλέον κατάλληλες υπηρεσίες, χωρίς χρονοτριβές και ταλαιπωρία για τους πολίτες.
- Ακόμη προτείνεται η αύξηση των δράσεων ενημέρωσης στην τοπική κοινότητα ώστε να γνωρίσουν καλύτερα οι πολίτες τις Μ.Κ.Ο., τον ρόλο τους και τις υπηρεσίες τις οποίες προσφέρουν.
- Τέλος, το ιδανικό θα ήταν να δημιουργηθούν δομές από το ίδιο το κράτος, οι οποίες θα απαρτίζονται από κατάλληλα ειδικευμένο προσωπικό και θα προσφέρουν δωρεάν διάφορες μορφές υπηρεσιών στους πολίτες, όπως π.χ. ψυχολογική υποστήριξη κ.τ.λ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

Γιαλλουρίδης, Χ. (1983) *Τοπική αυτοδιοίκηση – μια σύγχρονη Ευρωπαϊκή έκφραση: Μελέτες και πορίσματα ειδικών από την Ελλάδα και το εξωτερικό*, Αθήνα: Ταμασός.

Ζαϊμάκης Γ., Κανδυλάκη Α. (2005) *Δίκτυα Κοινωνικής Προστασίας: Μορφές παρέμβασης σε ευπαθείς ομάδες και σε πολυπολιτισμικές κοινότητες*, Αθήνα: Κριτική.

Ζάννης, Π. (2006) *Μη Κυβερνητικές-Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις: Οργανωσιακή Συμπεριφορά, Κοινωνικός Σχεδιασμός και Κοινωνική Παρέμβαση* κεφάλαιο σε συλλογικό τόμο Αφουξενίδης και Συρακούλης (επιμ.): *Διαχείριση Έργων σε Μ.Κ.Ο.*, Λάρισα: Προπομπός.

Ζαφειρόπουλος, Κ. (2005) *Πως γίνεται μια επιστημονική εργασία-επιστημονική έρευνα και συγγραφή εργασιών*, Αθήνα: Κριτική

Ζωγράφου, Α. (2002) *Κοινωνική εργασία με κοινότητα : θεωρία- πράξη- προβληματισμοί*, Αθήνα: τυπωθήτω.

Ιωσηφίδης, Θ. (2003) *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*, Αθήνα: Κριτική.

Καλλινικάκη, Θ. (1998) *Κοινωνική Εργασία: Εισαγωγή στην θεωρία και την πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας*, 11^η έκδοση, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Κασιμάτη Κ. (2002) *Κοινωνικός Σχεδιασμός και Αξιολόγηση*, Αθήνα: Gutenberg.

Κατσορίδου-Παπαδοπούλου, Χ. (2009) *Κοινωνική Εργασία με Ομάδες: Μια μορφή προσέγγισης για συνεργασία & δράση*, 2^η έκδοση, Αθήνα: Έλλην.

Κελπανίδης Μ. (1999) *Μεθοδολογία της Παιδαγωγικής Έρευνας με Στοιχεία Στατιστικής*, Θεσσαλονίκη: Κώδικας.

Λυδάκη Α. (2001) *Ποιοτικές Μέθοδοι της Κοινωνικής Έρευνας*, Αθήνα: Καστανιώτης.

Μπιλανάκης, Ν. (2006) *Μη κυβερνητικές οργανώσεις και υπηρεσίες ψυχικής υγείας. Η απάντηση της κοινωνίας των πολιτών στο κράτος και την αγορά*. Αθήνα: Αρχιπέλαγος.

Πανουτσοπούλου, Κ. (1984) *Κοινωνική Πρόνοια, ιστορική εξέλιξη- σύγχρονες τάσεις*, Αθήνα: Γρηγόρη.

Πάραλαλης, Σ. (2011) *Οι πρακτικές εφαρμογές της Κοινωνικής Εργασίας στην Ελλάδα και στην Κύπρο*, Αθήνα: Πεδίο.

Σταθόπουλος, Π. (2005) *Κοινωνική Πρόνοια ,Ιστορική Εξέλιξη-Νέες Κατευθύνσεις*, Αθήνα: Παπαζήση.

Σκλιάς, Π . & Χουλιάρης, Α. (2002) *Η Διπλωματία της Κοινωνίας των Πολιτών*. Αθήνα : Παπαζήση.

Τσομπάνογλου, Γ. Κορρές, Γ., Γιαννοπούλου, Ι. (2005) *Κοινωνικός αποκλεισμός και πολιτικές ενσωμάτωσης*, Αθήνα: Παπαζήση.

Φραγκονικολόπουλος, Χ. (2007) *Ο Παγκόσμιος ρόλος των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων: Δυναμική και αδυναμίες στην παγκόσμια Διακυβέρνηση*. Αθήνα : Σιδέρης.

Φίλιας, Β. (1977) *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και στις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών*, Αθήνα: Gutenberg.

Χτούρης, Σ. (2005) *Εικόνες –Μηνύματα και Ερμηνείες*, Αθήνα: Πολύτροπον.

ΞΕΝΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Cohen, L., Manion, L., Morrison, K., (200) *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*, μετάφραση: Κυρανάκης, Σ., Μαυράκη, Μ., Μητσοπούλου, Χ., Μπιθάρα, Π., Φιλοπούλου, Μ., Αθήνα: Μεταίχμιο.

Howard, K., Sharp, J. (2001) *Η επιστημονική μελέτη*, μετάφραση: Νταλάκου, Β., Αθήνα: Gutenberg.

Robson C, (2007). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου- ένα μέσο για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές* μετάφραση: Νταλάκου, Β., Βασιλικού, Κ., Αθήνα :Gutenberg.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Berg, B.L. (1998) *Qualitative research methods for the social sciences* (3rd Ed). Boston: Allyn & Bacon.

Cassell C. & Symon, G. (2004) (eds). *Essential Guide to Qualitative Methods in Organizational Research*, London: Sage Publications.

Creswell, J.W. (1998) *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among Five Traditions* London and Thousands Oaks CA: Sage Publications.

Lewis, J . Ritchie, J. (2003) *Qualitative Research Practice : a guide for social science students and researchers*. London: Sage Publications.

Mason, J. (1996) *Qualitative Researching*. London: Sage.

Neuman, W.L. (2000) *Social research methods: qualitative approaches*. Boston: Allyn and Bacon.

Silverman, D. (2006) *Interpreting qualitative data: Methods for analyzing talk, text and interaction*, London: Thousand Oaks, Calif: Sage Publications.

Wengraf, T. (2001) *Qualitative Research Interviewing: Biographic narrative and semi – structured methods*. London: Thousand Oaks, Calif: Sage Publications.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Ομάδα Εργασίας Νέων, Ίδρυμα Ανδρέας Παπανδρέου (2005) *Εισαγωγή στις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις* στο <http://www.agp.gr/agp/files/NEOLAIA-IAP-MKO6755.doc> [πρόσβαση στις 20/08/2014].

Σύνδεσμος κοινωνικών λειτουργών Κύπρου (2014) *Τοπική Αυτοδιοίκηση* στο <http://www.caswcyprus.org/index.asp?cat=2&cat2=19&lang=GR> [πρόσβαση στις 11/06/2014]

Πανεπιστήμιο Κύπρου (χ.χ.) *Είδη Ερευνών* στο <http://www.ucy.ac.cy/pakepe/el/research-services/research-kind> [πρόσβαση στις 11/09/2014]

Red Cross (2010) *History of the ICRC* στο <https://www.icrc.org/eng/who-we-are/history/overview-section-history-icrc.htm> [πρόσβαση στις 12/08/2014]

World bank, (2005) *Issues and options for improving engagement between the World bank and civil society organizations*, στο [http://siteresources.worldbank.org/CSO/Resources/Issues and Options PUBLISHED VERSION.pdf](http://siteresources.worldbank.org/CSO/Resources/Issues_and_Options_PUBLISHED_VERSION.pdf) [πρόσβαση στις 06/07/2014]

Skjelsbaek, K., (1971) *The Growth of International Nongovernmental Organization in the Twentieth Century*, στο <http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=4307372&fileId=S0020818300026230> [πρόσβαση στις 15/06/2014].

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΚΕΛΕΤΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ:

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ:

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:	
ΦΥΛΟ:	
ΗΛΙΚΙΑ:	
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ:	
ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΣΠΟΥΔΕΣ- ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	
ΥΠΗΡΕΣΙΑ:	

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ:

(ΑΞΟΝΑΣ 1:ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΑ)

1. Χρόνια υπηρεσίας στην δομή;
2. Ποιος ο λόγος ίδρυσης της συγκεκριμένης δομής;
3. Γίνονται δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης στην κοινότητα;
4. Τι δράσεις γίνονται;

(ΑΞΟΝΑΣ 2: ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΔΟΜΗΣ.)

1. Πόσα χρόνια λειτουργεί η δομή;
2. Ποιος είναι ο πληθυσμός-στόχος;
3. Τι είδους υπηρεσίες παρέχονται;
4. Τι ειδικότητες επαγγελματιών στελεχώνουν την υπηρεσία;
5. Ποιες είναι οι πηγές χρηματοδότησης της υπηρεσίας;

(ΑΞΟΝΑΣ 3: ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ)

1. Συνεργάζεστε με άλλους φορείς;
Α. Αν ναι, με ποιους;

2. Με ποιον τρόπο συνεργάζεστε;
3. Πώς θα κρίνατε την συνεργασία σας;

(ΑΞΟΝΑΣ 4: Μ.Κ.Ο. ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ)

1. Κατά πόσο έχει επηρεάσει η οικονομική κρίση την λειτουργία της δομής;
2. Λόγω της οικονομικής κρίσης, έχει επηρεαστεί η συνεργασία σας με τις Μ.Κ.Ο.;

(ΑΞΟΝΑΣ 5: ΒΑΘΜΟΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΧΡΗΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ)

1. Κατά πόσο θεωρείτε πως υλοποιείται ο αρχικός σκοπός ίδρυσης της υπηρεσίας;
2. Πώς θα κρίνατε την συνεργασία σας με την συγκεκριμένη δομή;
3. Πώς θα κρίνατε την διεπαγγελματική σας συνεργασία στην δομή;
4. Κατά πόσο θεωρείτε πως οι ανάγκες των χρηστών ικανοποιούνται;

(ΑΞΟΝΑΣ 6: ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ)

1. Πόσοι εθελοντές απασχολούνται στην υπηρεσία;
2. Ποια τα κριτήρια επιλογής των εθελοντών;
3. Λαμβάνουν κάποιο είδος εκπαίδευσης;
- A. Αν ναι, με ποιον τρόπο;
4. Σε ποιον τομέα απασχολούνται οι εθελοντές;

(ΑΞΟΝΑΣ 7: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΙΣ Μ.Κ.Ο.)

1. Απασχολείται κάποιος κοινωνικός λειτουργός στην υπηρεσία;
2. Κατά πόσο θεωρείτε χρήσιμο τον ρόλο του κοινωνικού λειτουργού στην δομή;
3. Ποιος πιστεύετε πως είναι ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού στην υπηρεσία;